

VOJENSKÉ REFLEXIE

Vedecko-odborný časopis

ROČNÍK V.
ČÍSLO 1/2010

AKADÉMIA OZBROJENÝCH SÍL
GENERÁLA MILANA RASTISLAVA ŠTEFÁNIKA

V[☉]JENSKÉ REFLEXIE

generála Milana Rastislava Štefánika

V[☉]JENSKÉ REFLEXIE

VEDECKO-ODBORNÝ ČASOPIS

**ROČNÍK V.
ČÍSLO 1/2010**

VOJENSKÉ REFLEXIE

AKADÉMIA OZBROJENÝCH SÍL GENERÁLA MILANA RASTISLAVA ŠTEFÁNICA
LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ, 2010

Redakčná rada / Editorial board / vedecko-odborného časopisu AOS od 1. augusta 2009

Predseda:

doc. Ing. Pavel BUČKA, CSc., prorektor pre vzdelávanie AOS GMRŠ

Členovia:

brig. gen. doc. Ing. Miroslav KELEMEN, PhD., rektor AOS GMRŠ

brig. gen. Ing. Marián ÁČ, PhD., náčelník Vojenskej kancelárie prezidenta SR

Dr. h. c. prof. Ing. Marián MESÁROŠ, CSc., rektor VŠBM Košice

prof. Ing. Vladimír SEDLÁK, CSc., prorektor pre vedu a výskum
VŠBM Košice

prof. Ing. Václav KRAJNÍK, CSc., prorektor pre vedu a zahraničné vzťahy
Akadémie PZ Bratislava

prof. Ing. Jozef HALÁDIK, PhD., prorektor pre vzdelávanie a rozvoj Akadémie
PZ Bratislava

prof. PhDr. Jíří STRAUS, DrSc., APZ Praha

prof. Ing. Miroslav ŽÁK, DrSc., AOS GMRŠ

prof. Ing. Miroslav LIŠKA, CSc., AOS GMRŠ

genmjr. v. v. Ing. Rudolf ŽÍDEK, AOS GMRŠ

doc. Ing. Radovan SOUŠEK, PhD., Univerzita Pardubice, Česká republika

gen. dr. Jacek POMIANKIEWICZ, rektor WSBiO Varšava, Poľsko

plk. nawig. dr. inž. Marek GRZEGORZEWSKI, WSOSP Deblin, Poľsko

plk. prof. Klára S. KECSKEMÉTHY, PhD. prorektorka pre vzdelávanie
ZMNE, Maďarsko

prof. dr. hab. Inž. Stanislav RADKOVSKI, Politechnika Warszawska,
Varšava

prof. nadzw. dr. hab. Stanislav ZAJAS, prorektor pre vzdelávanie AON,
Varšava

PhDr. Libor FRANK, PhD., Univerzita obrany Brno, Česká republika

doc. Ing. Stanislav SZABO, PhD. mim. prof., prodekan pre rozvoj
a informatizáciu LF TU Košice

doc. Ing. František ADAMČÍK, PhD., prodekan pre pedagogickú činnosť LF
TU Košice

Šéfredaktor: **PhDr. Martina GERECOVÁ**, AOS GMRŠ

Adresa redakcie/editorial board:

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika

Demänová 393

031 06 Liptovský Mikuláš 6

tel. +421 44 5549134, +421 960 423033, +421 960 423457, fax. +421 960 423036

e-mail redakcie/editorial board: pavel.bucka@aos.sk, martina.gerecova@aos.sk

Časopis dostupný na internete: http://www.aos.sk/?page=cas_reflexie

Poslaním vedecko-odborného elektronického časopisu „VOJENSKÉ REFLEXIE“ je publikovanie teoretických prác príslušníkov a absolventov kariérnych kurzov AOS, ako aj spolupracovníkov a partnerov AOS doma aj v zahraničí, bezpečnostnej komunity Slovenskej republiky, v širokej škále problematiky bezpečnosti, obrany, ochrany, vzdelávania, výcviku, vojenskej a policajnej teórie a praxe. Príspevky sú publikované v slovenskom jazyku, českom jazyku, poľskom jazyku, anglickom jazyku a sú recenzované. Názory a postoje prezentované v publikovaných príspevkoch nemusia byť v zhode so stanoviskom vydavateľa a redakčnej rady časopisu, ale za ne zodpovedajú autori.

Recenzenti/ Reviewers

doc. Ing. Pavel **BUČKA**, CSc.

plk. gšt. doc. Ing. Pavel **NEČAS**, PhD.

prof. nadzw. dr. hab. Stanislav **ZAJAS**

prof. Ing. Vladimír **BELLA**, CSc.

doc. RSDr. Štefan **IŽARIK**, CSc.

doc. RSDr. Ladislav **LAŠČEK**, CSc.

doc. Ing. Miroslav **ŠKOLNÍK**, PhD.

AOS Lipt. Mikuláš (SK)

AOS Lipt. Mikuláš (SK)

AON, Warszawa (PL)

AOS Lipt. Mikuláš (SK)

AOS Lipt. Mikuláš (SK)

AOS Lipt. Mikuláš (SK)

AOS Lipt. Mikuláš (SK)

OBSAH

CONTENTS

SLOVO NA ÚVOD

doc. Ing. Pavel BUČKA, CSc., prorektor pre vzdelávanie

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika 7

VEDECKÉ ČLÁNKY:

SOCIOLOGIA ZDRAVIA PROFESIONÁLNYCH VOJAKOV OS SR

Mgr. Ľuboš BERKY

Vedúci odborný referent oddelenia rozvoja personálu, odbor personálneho manažmentu, Štáb pre podporu operácií, Generálny štáb OS SR 8

VOJENSKÉ VÝDAVKY NA ZABEZPEČENIE OBRANY A BEZPEČNOSTI VO SVETE V ČASE GLOBALIZÁCIE A HOSPODÁRSKEJ KRÍZY

plukovník Ing. Radoslav IVANČÍK

n á ě l n í k

Odboru rozpočtu a financovania (J-8) Generálneho štábu OS SR 15

COMMUNICATION EFFECTIVENESS IN AVIATION MAINTENANCE

Mgr. Peter ČEKAN

Ing. Róbert ROZENBERG

Mgr. Terezia ČEKANOVÁ

Department of Aviation Engineering – postgraduate of Faculty of Aeronautics Technical University in Kosice, Slovakia 27

VPLYV EXTERNÝCH ZDROJOV NA STRATEGICKÉ RIADENIE A NÁKLADY V OZBROJENÝCH SILÁCH

Ing. Stanislav MORONG PhD., Katedra manažmentu

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika 34

VJENSKÉ REFLEXIE

MARKETINGOVÉ INŠTRUMENTÁRIUM ŠTÁTNEJ VYSOKOŠKOLSKÉJ VZDELÁVACEJ INŠTITÚCIE

Ing. Viera FRIANOVÁ, Katedra manažmentu

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika 48

RIEŠENIE TEORETICKÝCH A PRAKTICKÝCH PROBLÉMOV SÚVISIACICH S MANAŽMENTOM OUTSOURCINGU V REZORTE MO SR

Ing. Soňa JIRÁSKOVÁ, Katedra manažmentu

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika 60

ODBORNÉ ČLÁNKY:

SÚČASNÝ STAV RIEŠENIA CBRN EOD CBRN EOD – CURRENT STATUS

kpt. Ing. Peter KOŠKA

NATO JCBRN Defence COE, Czech Republic Polska

kpt. Ing. Szaboles BALOGH

Prápor rchbo.....76

ZAGROŽENIA DESTABILIZUJĄCE POCZUCIE BEZPIECZEŃSTWA OBYWATELI I BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA

dr Francizsek KOZACZUK

Uniwersytet Rzeszowski, Poľsko..... 95

SECURITOLÓGIA AKO INTERDISCIPLINÁRNY VEDNÝ ODBOR, HOLISTICKY SKÚMAJÚCI TEÓRIU A PRAX BEZPEČNOSTI

prof. Dr. Hab. Pawel TYRALA

Uniwersytet Rzeszowski, Poľsko..... 102

VÝCVIKOVÉ ZARIADENIA DNES A ZAJTRA/TRAINING ESTABLISHMENTS TODAY AND TOMORROW

brig. gen. MUDr. Pavol MASLÍK, PhD.

kpt. Ing. Martin RATKOVSKÝ

Ústav špeciálneho zdravotníctva a výcviku MO SR Lešt'/Institut of Special Health Care and
Training MoD SR Lest.....114

SLOVO NA ÚVOD

Vážení čitatelia,

časopis Vojenské reflexie má za sebou piaty rok úspešného pôsobenia. Po prvý krát od založenia časopisu vychádzajú články odborné ale i vedecké, ktoré sa ako je už tradíciou venujú problematike bezpečnosti a obrany, vzdelávaniu, ekonomike, outsourcingu v rezorte MO SR a teórii a praxe. Verím, že jednotlivé príspevky tohto čísla rozšíria vedomosti nielen príslušníkov OS SR, ale taktiež ostatných ozbrojených zložiek.

V našom vedecko-odbornom časopise prezentujú svoje články odborníci v danej oblasti, ktorí majú záujem sa o svoje poznatky podeliť. Do Vašej pozornosti odporúčam najmä článok plk. Ing. Radoslava IVANČÍKA, z Odboru rozpočtu a financovania (J-8) Generálneho štábu OS SR, v ktorom sa autor zameriava na objasnenie súčasnej bezpečnostnej situácie a príčin vzniku nových bezpečnostných hrozieb, analyzuje tendencie vývoja vojenských výdavkov na zabezpečenie obrany a bezpečnosti vo svete v podmienkach globalizácie a pretrvávajúcej celosvetovej hospodárskej krízy, tiež článok brig. gen. MUDr. Pavla MASLÍKA, PhD. a kpt. Ing. Martina RATKOVSKÉHO z Ústavu špeciálneho zdravotníctva a výcviku MO SR Lešť, ktorí chcú upriamiť pozornosť príslušníkov OS zaoberajúcich sa problematikou rozvoja a modernizácie učebno-výcvikovej základne na novovybudované výcvikové zariadenie výcviková osada – Jakub Village. Článok Mgr. Ľuboša Berkyho, ktorý sa venuje problematike zdravia profesionálnych vojakov OS SR a zoznamuje nás s výsledkami prieskumu v tejto oblasti.

Vážení čitatelia, záverom mi dovoľte poďakovať Vám za doterajšiu priazeň a verím, že i v tomto čísle nájdete pre Vás zaujímavé informácie a podnetné myšlienky v príspevkoch, ktoré vybrala Redakčná rada a ktoré ako dúfame obohatia Váš vedomostný obzor.

V mene členov redakčnej rady Vám prajem príjemné čítanie.

doc. Ing. Pavel BUČKA, CSc.
predseda redakčnej rady

SOCIOLOGIA ZDRAVIA PROFESIONÁLNYCH VOJAKOV OS SR

Mgr. Ľuboš BERKY

vedúci odborný referent oddelenia rozvoja personálu, odbor personálneho manažmentu, Štáb
pre podporu operácii, GŠ OS SR

ABSTRAKT

Článok sa zaoberá otázkou stavu zdravia a poskytovania zdravotnej starostlivosti pre profesionálnych vojakov v podmienkach OS SR. Na podklade výsledkov výskumov a vývoja vybraných štatistických údajov hodnotí stav, v ktorom sa nachádza systém vojenského zdravotníctva a poukazuje na potrebu zmien v tejto oblasti sociálneho zabezpečenia vojakov. Článok bol spracovaný ako isté logické vyústenie dlhodobého skúmania problematiky možného zneužívania práceneschopnosti profesionálnymi vojakmi, respektíve zneužívania systému poskytovania plnej náhrady mzdy vojakom na PN. „Sociológia zdravia“ je v tomto zmysle určitou snahou o ucelenejší pohľad na problematiku zdravia a najmä ochrany zdravia vojakov, ktoré sa dostáva po profesionalizácii OS SR z hľadiska pozornosti riadiacich štruktúr rezortu obrany na vedľajšiu koľaj.

1. ÚVOD

Zdravie je nesporne jednou z najdôležitejších osobných hodnôt každého človeka a veľmi výrazne ovplyvňuje kvalitu jeho života. Oblasť ochrany zdravia pri práci a poskytovania adekvátnej zdravotnej starostlivosti preto požíva mimoriadne vysokú pozornosť zo strany každého štátu a je pre väčšinu zamestnávateľov jednou z priorit.

Vojenská práca má v sebe atribúty ťažkej fyzickej práce, vykonávanej v náročných klimatických podmienkach, spojenej s vysokým rizikom ujmy na zdraví a odohrávajúcej sa pod veľkým psychickým tlakom. Kým v konskripčnej armáde podstupoval každý vojak v hodnostiach mužstva a poddôstojníkov takéto podmienky na pomerne krátky čas, maximálne dvoch rokov, v profesionálnej armáde podstupujú vojaci v hodnostiach mužstva a poddôstojníkov takéto pracovné zaťaženie minimálne tri až päť rokov, a často aj viac ako desať rokov. Vojaci v hodnostiach dôstojníkov a práporčíkov sú vystavovaní viac psychickému tlaku a záťaži duševnej práce spojenej s veľkou zodpovednosťou za prijímané rozhodnutia na úkor veľkého fyzického vypätia. V súčasnej dobe prispieva do zmien zdravotného stavu vojakov vo významnej miere aj ich rozsiahle nasadzovanie do zahraničných operácií. Nasadení vojaci sa musia podrobovať rôznym

očkovaniam proti exotickým chorobám, sú v priamom kontakte s civilným obyvateľstvom so všetkými zdravotnými a psychickými rizikami, ktoré to prináša. Spolu s týmito rizikami je ich organizmus vystavovaný aj dlhodobému pôsobeniu neobvyklých klimatických a stravovacích podmienok vplývajúcich na zdravie. Aj z týchto dôvodov sa na bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci pre profesionálnych vojakov vzťahujú výnimky, ktoré spoločnosti umožňujú žiadať od vojakov práve riskovanie svojho zdravia v záujme splnenia úloh obrany vlasti.¹

2. STAROSTLIVOSŤ REZORTU O ZDRAVIE VOJAKOV

Od plnej profesionalizácie OS SR v roku 2006 mnohé indície pri sociologických výskumoch naznačujú a mnohé prijaté opatrenia dokazujú, že pre rezort obrany sa otázka zdravia vojakov a poskytovania adekvátnej zdravotnej starostlivosti stáva skôr okrajovou záležitosťou. Faktické skrátenie riadnej dovolenky o dva dni oproti predchádzajúcemu zákonu č. 370/1997 Z.z. o vojenskej službe, zrušenie povinnej preventívnej rehabilitácie pre vybrané kategórie vojakov, respektíve jej zmena na možnosť poskytnutia v závislosti od finančných možností rezortu znamenala pokles počtu preventívnych rehabilitácií až o 60%, zmena v ročných lekárskech prehliadkach, ktorých periodicita sa pre väčšiu časť profesionálnych vojakov zmenila na dvojročnú či zníženie počtu vojenských nemocníc z troch na jednu ÚVN v Ružomberku, to sú len niektoré z opatrení v uplynulých troch rokoch, ktoré svedčia o znižovaní záujmu organizácie o zdravie vojakov.

Na alarmujúci postoj ministerstva k tejto životnej hodnote a tým na vážnosť celkovej situácie v OS SR poukazuje aj skutočnosť, že rezort obrany nemá zavedenú **pracovnú zdravotnú službu**², aj keď je každý zamestnávateľ povinný pre všetkých zamestnancov túto službu zabezpečiť. **Pracovná zdravotná služba je odborná poradenská služba pre zamestnávateľa v oblasti ochrany zdravia pri práci, ktorá prostredníctvom tímu odborných zdravotníckych pracovníkov s určenou špecializáciou vykonáva zdravotný dohľad** (odborné a špecializované činnosti týkajúce sa pracovného prostredia, pracovných podmienok a spôsobu vykonávania práce z hľadiska vplyvu na zdravie a posudzovanie zdravotnej spôsobilosti na prácu vrátane výkonu lekárskech preventívnych prehliadok vo vzťahu k práci).

¹ Zákon č. 346/2005 Z.z. o štátnej službe profesionálnych vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 106, čl.5.

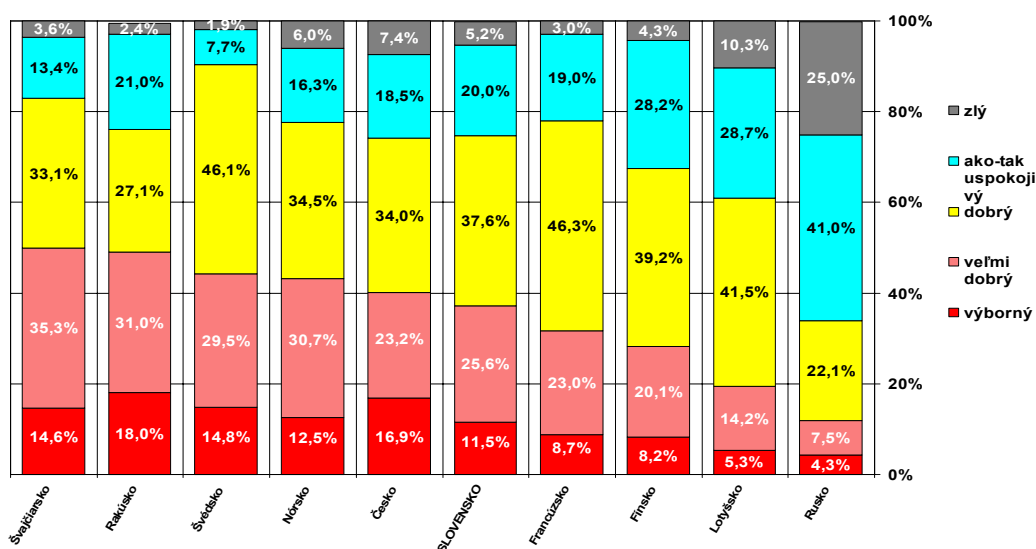
² Táto povinnosť vyplýva z rezortu zo zákona č. 140/2008 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 124/2006 Z.z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 309/2007 Z.z. a o zmene a doplnení zákona č. 355/2007 Z.z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý nadobudol účinnosť 1.5.2008.

Vojenské REFLEXIE

Posúdenie zdravotného stavu vojakov a prípadné porovnanie s civilným obyvateľstvom je dosť problematické. V OS SR neboli doteraz vykonávané žiadne zisťovania, z ktorých by bolo možné lepšie porovnanie. Pre určitý obrázok však je možné porovnať údaje z výskumov medzi výsluhovými dôchodcami a civilným obyvateľstvom.

Graf č. 1: Z výskumu „Zdravie - zdravotný stav – zodpovednosť za zdravie“, Sociologický ústav SAV (n=1138)

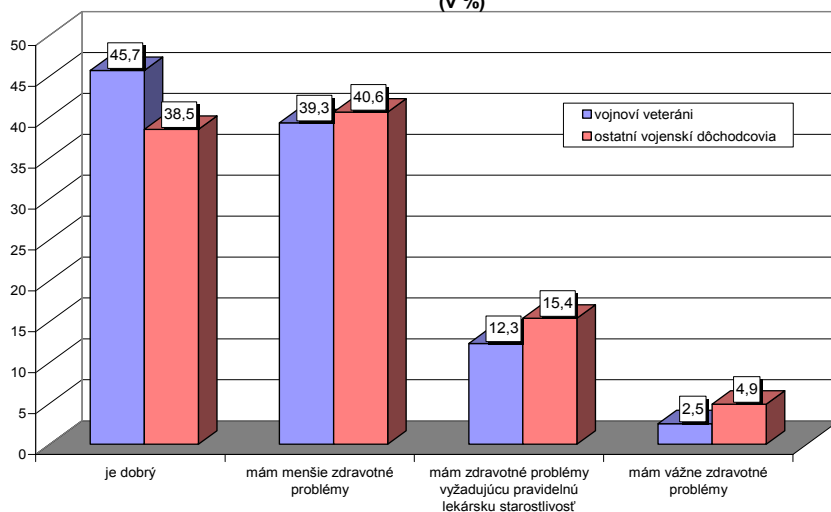
Hodnotenie vlastného zdravotného stavu v medzinárodnom porovnaní

Zdroj: ISSP SLOVENSKO 2008 a Zentral Archiv ISSP

Graf č. 2: Z výskumu „Sociálna situácia vojenských výsluhových dôchodcov“ z roku 2006 (n=5161).

Porovnanie zdravotného stavu vojnových veteránov a ostatných vojenských dôchodcov, ktorí odišli do dôchodku po roku 1991 (v %)

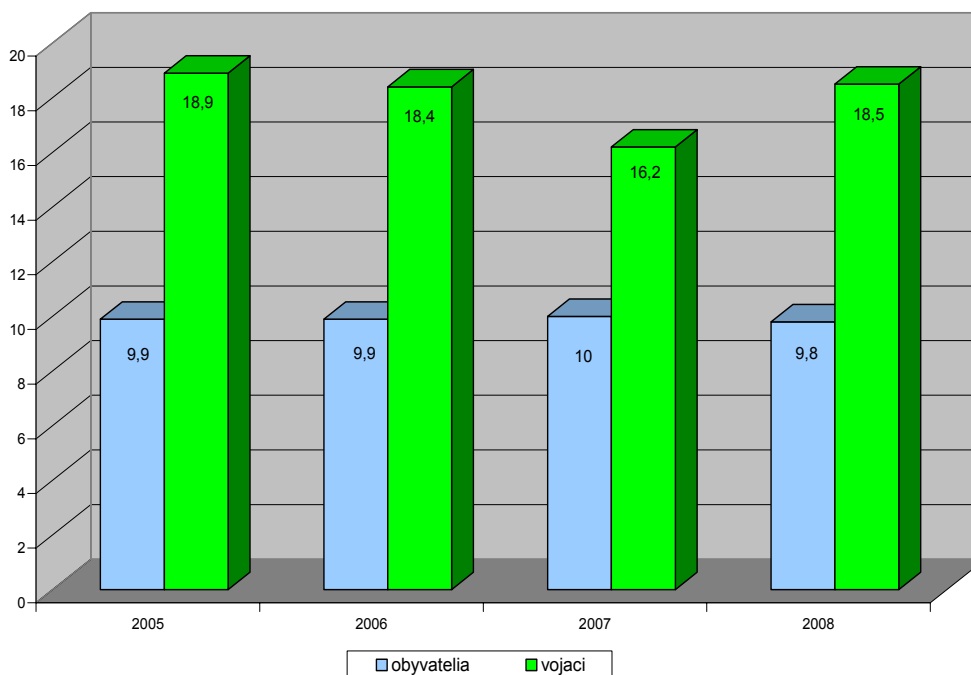

VJENSKÉ REFLEXIE

3. VPLYV VOJENSKEJ SLUŽBY NA VÝVOJ ZDRAVIA VOJAKOV

Vojenská služba je dnes výberovým povoláním, ktoré vykonáva najzdravšia časť populácie Slovenskej republiky. Splnenie striktné stanovených a dôsledne kontrolovaných zdravotných podmienok pre každého uchádzača o vstup do armády zároveň stavia vojakov aktívnej služby na jednu pomyselnú „zdravotnú štartovaciu čiaru“. Pri odchode vojakov do zálohy, prípadne do výsluhového dôchodku po odslúžení minimálne 15 rokov vojenskej služby je však už ich zdravotný stav veľmi odlišný. Do akej miery sa na zmenách tohto zdravotného stavu odrazili vplyvy genetických predispozícií, vlastného životného štýlu a starostlivosti o svoje zdravie a nakoľko ho ovplyvnilo práve vojenské povolanie a vykonávanie určitých vojenských špecializácií je otázka, na ktorú si nevieme dať relevantnú odpoveď. Pričom, ako ukazuje graf č. 3, priemerná ročná miera úmrtnosti vojenských výsluhových dôchodcov je oproti civilnému obyvateľstvu takmer dvojnásobná a to aj v prípade ak by sme porovnávali iba hrubú mieru úmrtnosti u mužov, ktorá je v civile o cca. 1 % bod vyššia ako u žien. **Pri istom zjednodušení by sa dalo dokonca tvrdiť, že príčinou takto vysokej úmrtnosti medzi bývalými profesionálnymi vojakmi, ktorí pôvodne tvorili jednoznačne najzdravšiu časť populácie na Slovensku je práve vykonávanie vojenského povolania.**

Graf č. 3: Porovnanie hrubej miery úmrtnosti obyvateľov SR a vojenských výsluhových dôchodcov. (Počet úmrtí na 1000 obyvateľov, respektíve vojenských výsluhových dôchodcov. Z údajov Štatistického úradu SR a Vojenského úradu sociálneho zabezpečenia.)

Vojenské REFLEXIE

Pred niekoľkými rokmi začal v OS SR rezonovať problém údajnej vysokej miery práceneschopnosti profesionálnych vojakov, čo malo súvisieť s neochotou profesionálnych vojakov zúčastňovať sa vojenských vyvedení do výcvikových priestorov a vojenských cvičení. Postupným poznávaním tohto problému prostredníctvom sociologických šetrení a personálnych analýz sa zistilo, že ide o celý komplex príčin a následkov, ktoré mali spojitosť okrem platu a príplatkov za vyvedenie, aj s nedostatkami v oblasti materiálneho zabezpečenia vojakov, s ich nedostatočným výstrojom a vybavením, nespĺňajúcim kritériá elementárnej bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, najmä vhodnej výstroje do poľa. Z manažérskeho hľadiska však boli problémom nedostatočné informácie o priebehu chorobnosti profesionálnych vojakov celkovo, ani v určitých časových intervaloch napríklad mesačne, a už vôbec nie po jednotlivých útvaroch.

Po zavedení príplatku za vyvedenie novelizáciou zákona o štátnej službe profesionálnych vojakov z roku 2007, sa zdal byť problém vyriešený. **Návrhy na opatrenia, ktoré vyplynuli zo sociologických šetrení a analýz neboli v smere vojenského zdravotníctva dotiahnuté a žiadna štatistika vývoja zdravotného stavu a chorobnosti profesionálnych vojakov sa naďalej nerobila.** Už v roku 2008 však bol znovu nastolený problém s práceneschopnosťou – zneužívanie 100% finančnej kompenzácie platu profesionálnym vojakom a znovu sa ukázal akútny nedostatok štatistických informácií. Hrozbu zmeny sociálneho zákona odvrátilo ministerstvo vnútra.

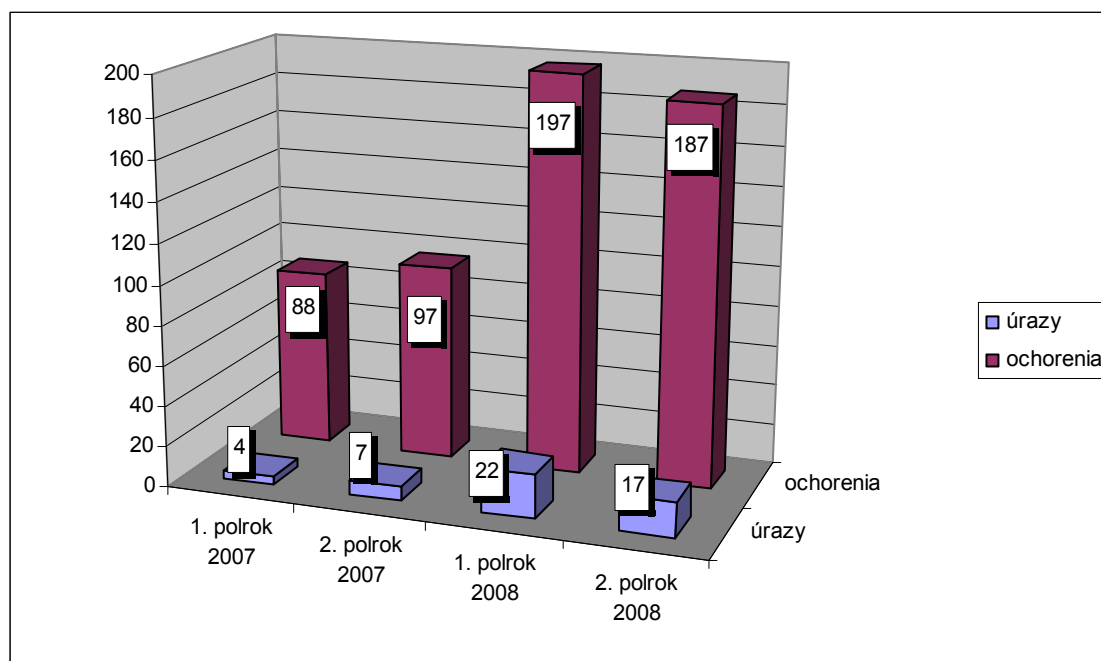
Ukázalo sa že argumenty o počtoch chorých v rámci vyvedení, misií a cvičení, ktorých sa v roku 2008 zúčastnilo cca. 4.500 vojakov nie sú pre vedenie rezortu dostatočné. V roku 2008 pritom utrpelo z počtu 4.500 zúčastnených priamo na cvičeniach a vyvedeniach úraz 240 vojakov a ochorelo 1149 vojakov. Z počtov sa však nedalo zistiť prečo. Či majú choroby priamu súvislosť s vyvedením, alebo nie. Chýbali napríklad informácie koľko profesionálnych vojakov nemohlo a nemôže absolvovať vyvedenie či cvičenie pre zdravotné obmedzenia, znemožňujúce plniť fyzicky a psychicky náročné zamestnania na cvičení. Priemerná dĺžka chorobnosti, ktorá bola v roku 2008 bola u vojakov 15,31 dňa, nasvedčuje, že nešlo o krátkodobé špekulatívne ochorenia, ktorými by si profesionálni vojaci riešili rodinnú situáciu a podobne. K týmto záverom dospeli aj vyhodnotenia kontrol dodržiavania liečebného režimu profesionálnych vojakov, ktoré zistili len ojedinelé prípady porušení príkazov lekára. Najväčšie percento chorobnosti z útvarov OS SR nahlásili napríklad tzv. elitné útvary:

- 12,3% čestná stráž OS SR,
- 10,1% pluk špeciálneho určenia.

V₀JENSKÉ REFLEXIE

Indícií na zvýšenie chorobnosti z iných dôvodov než je zneužívanie PN je stále viac než dosť. **Zvýšenej záťaži organizmu vojakov a vysokej miere rizika ochorenia v súvislosti s prácou nezodpovedá napríklad zaradenie väčšiny profesionálnych vojakov iba do 1. respektíve 2. kategórie rizikových prác. Do 3. kategórie bolo v roku 2008 zaradených 2493 príslušníkov rezortu obrany a do 4. kategórie iba 617³.** Pri porovnaní vývoja úrazovosti a chorobnosti vojakov nasadených v zahraničných operáciách bol zaznamenaný v roku 2008 oproti roku 2007 takmer 100% nárast chorôb a viac než 100% nárast úrazov vojakov ako ukazuje nasledujúci graf č. 4.

Graf č. 4: Porovnanie priebehu chorobnosti a úrazovosti vojakov počas nasadenia v zahraničí v rokoch 2007 a 2008. (ISAF, ALTHEA a KFOR)

4. ZÁVER

Zdravie vojakov je dnes v rukách štyroch navzájom nezávislých lekárskejších inštitúcií – UVN Ružomberok – ktorej sú podriadení všetci posádkoví lekári (ako všeobecní lekári prvého kontaktu), Úrad hlavného lekára a jemu podriadené vojenské nemocnice, ktoré metodicky riadia útvarové obväzišťa a lekárov útvarov, Vojenský ústav hygieny a epidemiológie (VÚHE) a napokon zdravotnícke oddelenie na Služobnom úrade MO SR. Žiadny z týchto „orgánov“ tzv. vojenského zdravotníctva však nemá koordinačnú úlohu a spolupráca týchto štyroch relatívne samostatných zdravotníckych zložiek je dobrovoľná. Výsledkom takejto situácie je skutočnosť, že lekár pôsobiaci na útvare a poznajúci často krát

³ Zdroj: VÚHE MO SR Bratislava

V **JENSKÉ REFLEXIE**

vojakov aj osobne, nemôže byť ich ošetrojúcim lekárom. Informácie o zdravotnom stave vojakov útvaru má posádkový lekár, ktorý však nepodlieha veliteľovi útvaru a preto ho nemusí informovať o súvislostiach, majúcich vplyv na priebeh služby a plnenie úloh útvaru.

Ak nechceme v OS SR dopustiť situáciu, že velitelia nebudú informovaní o úrovni zdravotného stavu svojich vojakov, že nedokážu posúdiť obmedzenia v plnení úloh svojich jednotiek v reálnom čase a ak útvaroví lekári nedokážu nasmerovať prevenciu s ohľadom na všetky špecifiká konkrétneho útvaru či jednotky, musíme iniciovať zmenu súčasného stavu. V konečnom dôsledku by sme mali vrátiť zdraviu vojakov hodnotu, ktorú skutočne pre každého z nás má.

Recenzent: doc. Ing. Pavel BUČKA, CSc.

VOJENSKÉ VÝDAVKY NA ZABEZPEČENIE OBRANY A BEZPEČNOSTI VO SVETE V ČASE GLOBALIZÁCIE A HOSPODÁRSKEJ KRÍZY

plukovník Ing. Radoslav IVANČÍK

n á ě l n í k

Odboru rozpočtu a financovania (J-8) Generálneho štábu OS SR

ABSTRAKT

Zhoršovanie bezpečnostnej situácie vo svete pokračovalo aj v uplynulom období. Predchádzajúce ozbrojené konflikty sa nepodarilo ukončiť, naopak, pod vplyvom negatívnych účinkov prehlbujúcej sa globalizácie a pokračujúcej celosvetovej hospodárskej krízy vznikali v rôznych častiach zemegule nové ohniská napätia. Vzhľadom k tomu, že s rastom vojenských i nevojenských ohrození bezprostredne súvisí rast požiadaviek na zabezpečenie obrany a bezpečnosti štátov a ich obyvateľov, ako aj tlak na zvyšovanie vojenských výdavkov, autor sa v článku zameriava na objasnenie súčasnej bezpečnostnej situácie a príčiny vzniku nových bezpečnostných hrozieb, analyzuje tendencie vývoja vojenských výdavkoch na zabezpečenie obrany a bezpečnosti vo svete v podmienkach globalizácie a pretrvávajúcej celosvetovej hospodárskej krízy, porovnáva ich výšku s predchádzajúcimi rokmi a súčasne poukazuje na možnosť vzniku nových pretekov v zbrojení.

Kľúčové slová: Zabezpečenie obrany a bezpečnosti, nové bezpečnostné hrozby, globalizácia, hospodárska kríza, vojenské výdavky.

ABSTRACT

A security situation in the world is continuously getting worse. Previous armed conflicts still continue, and at the same time, new conflicts, under the influence of globalization and worldwide economic crisis, emerge. A growth of new military and non-military threats is directly related to a growth of requirements for support of defense and security of states and their citizens, and simultaneously, to a growth of military expenditures. Therefore, an author in the article deal with new security threats, analyses trends in the area of military expenditures in the world under negative circumstances of globalization and economic crisis, compares their amount with past years, and points out a possibility of new armament race.

Key words: Defense and security of the state and citizens, globalization, economic crisis, military expenditures.

1. ÚVOD

Správy o zhoršovaní sa bezpečnostnej situácie vo svete boli v uplynulých rokoch každodennou súčasťou nášho života. Informácie o bezpečnostnej a vojensko-politickej situácii doma a v zahraničí, ako aj o pôsobení príslušníkov a jednotiek Ozbrojených síl SR v jednotlivých operáciách medzinárodného krízového manažmentu sa stali neoddeliteľnou súčasťou každého veliteľského brífingu. Správy o novinkách z jednotlivých ohnisk napätia, prípadne o nových druhoch vojenských i nevojenských ohrození z rôznych miest našej planéty, kde ozbrojený konflikt už prepukol alebo sa k nemu schýľuje, sa zasa zaradili medzi hlavné body verejného spravodajstva. Aj preto sa v posledných rokoch takmer v každej výročnej hodnotiacej správe, bez ohľadu na to, či z úrovne OSN, NATO, OBSE alebo EÚ, konštatuje, že v oblasti vývoja medzinárodnej bezpečnosti v predchádzajúcom roku opätovne vzrástli hrozby pre bezpečnosť, stabilitu a mier takmer vo všetkých častiach zemegule. Staré ozbrojené konflikty sa zväčša tiež nepodarilo ukončiť, naopak, pod vplyvom negatívnych účinkov prehlbujúcej sa globalizácie a pokračujúcej celosvetovej hospodárskej krízy vznikali v rôznych častiach zemegule nové konflikty ohrozujúce globálnu bezpečnosť celého ľudstva.

Vzhľadom k tomu, že s rastom vojenských i nevojenských ohrození bezprostredne súvisí rast požiadaviek na zabezpečenie obrany a bezpečnosti štátov a ich obyvateľov, ako aj tlak na zvyšovanie vojenských výdavkov, článok sa v prvej časti zameriava na novú paradigmu pri objasnení súčasnej bezpečnostnej situácie vo svete a príčin vzniku nových bezpečnostných hrozieb. Druhá časť je zameraná na analýzu aktuálnych tendencií vývoja vojenských výdavkov vo svete v podmienkach globalizácie a pretrvávajúcej celosvetovej hospodárskej krízy. Súčasne poukazuje a hodnotí súvislosti rozvoja a výšky vojenského potenciálu štátu s možnosťami tvorby a vyčleňovania vojenských výdavkov pre potreby obrany. Porovnáva ich výšku s predchádzajúcim obdobím a súčasne poukazuje na možnosť vzniku nových pretekov v zbrojení. Článok má ambíciu priblížiť, analyzovať a zovšeobecniť nové tendencie v oblasti vývoja vojenských výdavkov na začiatku nového milénia.

2. ZABEZPEČENIE OBRANY A BEZPEČNOSTI V ZMENENOM BEZPEČNOSTNOM PROSTREDÍ

Významné zmeny odohrávajúce sa vo svete po skončení studenej vojny a bipolárneho rozdelenia sveta koncom 80. rokov minulého storočia sú začiatkom 21. storočia sprevádzané nebývalým zrýchľovaním vývoja ľudskej spoločnosti. K hlbokým kvalitatívnym zmenám vo všetkých oblastiach života spoločnosti dochádza, na rozdiel od minulosti, už v priebehu života

jednej generácie. Pri narastajúcej dynamike vedecko-technického, ekonomického a sociálneho rozvoja je potenciál zmien tak obrovský, že každý štát musí venovať analýze týchto vývojových tendencií neustálu pozornosť, zvlášť vo sfére obrany a bezpečnosti spoločnosti⁴.

Zvlášť preto, že zmeny v tejto oblasti boli v posledných rokoch naozaj veľmi výrazné.

Posledné desaťročie 2. tisícročia bolo charakteristické hlavne snahami po dosiahnutí stability a prebiehajúcou transformáciou v krajinách bývalej Varšavskej zmluvy, najmä ich prechodom od socializmu k demokracii a od centrálne riadenej ekonomiky k tržnému mechanizmu. Postupná integrácia krajín bývalého Sovietskeho bloku do medzinárodných inštitúcií a ich rozširovanie viedli k presvedčeniu, že vďaka tomu dochádza k zvyšovaniu nielen európskej, ale aj svetovej bezpečnosti⁵. Hrozba celosvetového konvenčného alebo jadrového vojnového konfliktu sa vzdialovala.

Zásadné zmeny v globálnom bezpečnostnom prostredí, ktoré nasledovali po skončení studenej vojny a páde bipolarity však priniesli okrem nesporných pozitív aj deformácie, ktoré sa postupne začali čoraz viac prejavovať v podobe rôznych asymetrických bezpečnostných ohrození. Dynamický vývoj a procesy globalizácie, spoločenskej a hospodárskej modernizácie, politickej liberalizácie a vedecko-technického rozvoja vygenerovali mnohé negatívne sprievodné javy. Ide predovšetkým o neustále sa prehlbujúce ekonomické a sociálne rozdiely vo vývoji ľudskej spoločnosti, zlyhávanie štátnych štruktúr v krajinách tzv. tretieho sveta, ich zaostávanie za vývojom a neschopnosť dostatočne rýchlo sa adaptovať na nové podmienky. Tieto faktory, ako aj beznádej prameniaca z ekonomickej zaostalosti vytvárajú nielen vhodné podmienky pre pôsobenie neštátnych aktérov, akými sú politickí, náboženskí, či nacionalistickí extrémisti, ale zároveň sa pretransformovali do javov, v súčasnosti označovaných súhrnným pojmom nové bezpečnostné hrozby⁶.

S novými bezpečnostnými hrozbami, spočívajúcimi najmä v medzinárodnom terorizme, cezhraničnom organizovanom zločine, nelegálnej migrácii a zvyšujúcom sa počte „cyber“ útokov na verejné a súkromné počítačové siete alebo dokonca v možnosti použitia zbraní hromadného ničenia, sa obrana a bezpečnosť štátu a jeho obyvateľov dostáva do úplne inej roviny. Čím ďalej tým viac sa presúva dôraz od zabezpečenia obrany pred „viditeľným protivníkom“ (v zmysle bývalých proti sebe stojacich vojensko-politických zoskupení) na

⁴ Štancľ, L. 2006. Aktuální problémy teorie ekonomiky obrany státu na počátku 21. století. In *Vojenské rozhledy*, 2006, roč. 15, č. 3, s. 5-24. ISSN 1210-3292

⁵ Olejníček, A. 2006. Nové jevy v ekonomice obrany po rozpadnutí bipolarity. In *Vojenské rozhledy*, 2006, roč. 15, č. 3, s. 5-24. ISSN 1210-3292.

⁶ Cingel, J. 2006. Bojové skupiny, vojenský nástroj Európskej únie. In *Euro Atlantic Quarterly*, 2006, roč. 1, č. 3, s. 16-17. ISSN 1336-8761.

zabezpečenie obrany pred „neviditeľným protivníkom“ (v zmysle nových bezpečnostných ohrození)⁷.

Súčasný vývoj vo svete je totiž najmä z dôvodu globalizácie sprevádzaný veľkými ekonomickými disproporciami, a tak najmä v krajinách tzv. tretieho sveta bude narastať nebezpečenstvo lokálnych a regionálnych konfliktov, ktorých následky sa môžu viac, či menej prejaviť aj v ostatných krajinách sveta. Iný zdroj nebezpečenstva zasa predstavuje islamský náboženský extrémizmus a radikalizmus, ktorý v záujme dosiahnutia svojich cieľov využíva akékoľvek metódy, vrátane terorizmu. Nie však terorizmu aký existoval na zemi po stáročia, ale terorizmu, ktorý môže v súčasnosti zasiahnuť kohokoľvek, kdekoľvek a kedykoľvek, a ktorý je zameraný na masovú deštrukciu materiálnych hodnôt a masové zabíjanie nevinných civilistov.

Takéto obrovské zmeny v bezpečnostnom prostredí spolu s obrovskými zmenami v ekonomickej oblasti následne vyvolávajú vo svete nielen nové integračné, ale súčasne aj dezintegračné snahy viacerých krajín alebo skupín. I v tomto prípade sú spájané najmä s fenoménom zvaným globalizácia. Tá predstavuje vysoko dynamický mnohostranný proces, v ktorom sa prelínajú a navzájom ovplyvňujú politické, ekonomické, sociálne, vojensko-strategické, technologické, ekologické a ďalšie faktory⁸. Doterajší vývoj globalizácie ukazuje, že rozhodujúci vplyv na jej priebeh majú ekonomické faktory, ktoré výrazne ovplyvňujú ostatné a na ich základe vzniká nový systém medzinárodných ekonomických a politických vzťahov. Tento nový systém nahrádza povojnový systém usporiadania sveta, pričom v oveľa väčšej miere sa riadi tržnými ekonomickými mechanizmami ako politicko-ideologickými rozhodnutiami.

Vplyvom rozvíjajúcej sa globalizácie dochádza vo svete na jednej strane k prehlbovaniu vzájomne výhodnej ekonomickej spolupráce a partnerstva (ale aj vzájomnej ekonomickej závislosti) a k rastu dynamicky sa rozvíjajúcich centier ekonomickej sily, zatiaľ čo na druhej strane, v iných oblastiach sveta, vzrastá miera zaostávania vývoja spoločnosti za jeho zbytkom⁹. Neustále sa prehľbujúce ekonomické a sociálne rozdiely vo vývoji ľudskej spoločnosti tak môžu ohroziť globálnu bezpečnosť celého ľudstva. Možnosti na vznik

⁷ Ochрана, F. 2006. Metodologická poznámka k teórii ekonomiky obrany štátu. In *Vojenské rozhledy*, 2006, roč. 15, č. 3, s. 5-24. ISSN 1210-3292.

⁸ Šikula, M. 2005. K metodologickým východiskám ponímania fenoménu globalizácie. In *Ekonomický časopis*, 2005, roč. 53, č. 7, s. 663-679. ISSN 0013-3035.

⁹ Štancl, L. 2006. Aktuální problémy teorie ekonomiky obrany státu na počátku 21. století. In *Vojenské rozhledy*, 2006, roč. 15, č. 3, s. 5-24. ISSN 1210-3292.

VOJENSKÉ REFLEXIE

ozbrojeného konfliktu alebo bezpečnostnej krízy sa tak aj za prispenia pokračujúcej celosvetovej hospodárskej krízy neustále zvyšujú.

Veľmi priaznivé podmienky na vznik konfliktov alebo krízových situácií opätovne vytvára aj nadmerné zbrojenie, pretože k tradičným jadrovým veľmociam (USA, Rusko, Francúzsko, Veľká Británia, Čína, Izrael) pribudli postupne ďalšie štáty vlastniace jadrové zbrane (India, Pakistan, KĽDR, Juhoafrická republika, Brazília) a ďalšie ako napríklad Egypt alebo Irán sa ich snažia vyrobiť alebo získať. Väčšina z týchto krajín zároveň dosiahla kritickú úroveň svojej vojenskej sily, čo podnietilo k zvýšeniu zbrojenia ďalšie krajiny Ázie, Afriky alebo Strednej a Južnej Ameriky.

Z pohľadu zabezpečenia obrany a bezpečnosti štátu a ochrany jeho obyvateľov je v súvislosti s vojenskými ohrozeniami nevyhnutné upozorniť i na nevojenské ohrozenia, ako napríklad možné prírodné, priemyselné alebo ekologické katastrofy, ale tiež potravinovú, demografickú a informačnú nedostatočnosť, nedostatok zdrojov pitnej vody alebo hrozbu vyčerpania nereprodukovateľných zdrojov energie a pod., ktoré v niektorých častiach sveta už dosiahli alebo sa približujú k ich kritickej úrovni. Obrana slobody, nezávislosti, suverenity a územnej celistvosti štátu spolu s ochranou života a majetku jeho občanov tým nadobúda v dnešnej dobe, dobe multipolárneho geopolitického rozdelenia sveta, nové dimenzie.

Keďže bezpečnosť štátu zo všeobecného hľadiska vyjadruje stav, ktorý zaisťuje perspektívne prežitie, nezávislosť a trvalý rozvoj štátu¹⁰, každý jeden štát musí v záujme zabezpečenia potrieb vlastnej bezpečnosti vytvárať podmienky na zdokonaľovanie systému obrany štátu a riešenia krízových situácií vojenského i nevojenského charakteru. Zabezpečenie obrany štátu a jeho obyvateľov patrí totiž medzi základné úlohy štátu. Nepatrí však len k najzákladnejším, ale aj k najnákladnejším ekonomickým činnostiam, pretože štát na plnenie uvedených úloh vynakladá časť svojich ľudských, materiálnych a finančných zdrojov¹¹. Preto medzi najdôležitejšie rozhodnutia, ktoré musí štát urobiť, patrí rozhodnutie o výške vojenských výdavkov vyčlenených na zabezpečenie potrieb obrany a bezpečnosti.

3. VOJENSKÉ VÝDAVKY NA ZABEZPEČENIE OBRANY A BEZPEČNOSTI V ČASE GLOBALIZÁCIE A HOSPODÁRSKEJ KRÍZY

Nové bezpečnostné hrozby spôsobené zásadnými zmenami v globálnom bezpečnostnom prostredí po skončení studenej vojny a páde bipolarity spolu s vedľajšími

¹⁰ Nedbal, J. 1998. Ekonomická bezpečnosť štátu. In *Ekonomika obrany štátu, Vybrané kapitoly*. Brno : Univerzita obrany v Brne. 1998. 325 s. ISBN 80-85960-06-00.

¹¹ Lašček, L. 1999. Ekonomické zabezpečenie obrany štátu. In *Spoločnosť, armáda, osobnosť*. Bratislava : Ministerstvo obrany SR. 1999, č. 1.

Vojenské reflexie

negatívnymi javmi vyplývajúcimi z globalizácie, modernizácie a liberalizácie spoločnosti nútia jednotlivé krajiny k prehlbovaniu a posilňovaniu ich bezpečnostnej a obrannej politiky¹². Nutnosť mať schopnosť reagovať na tieto asymetrické hrozby, prejavujúce sa v podobe medzinárodného terorizmu, organizovaného zločinu, nelegálnej migrácie, náboženského extrémizmu a nacionalistického radikalizmu, alebo dokonca hrozbami použitia zbraní hromadného ničenia, si vyžaduje budovanie takých vojenských a bezpečnostných síl, ktoré sú schopné čeliť vyššie uvedeným hrozbám. Keďže na základe zverejnených ekonomických prognóz a bezpečnostných štúdií prehlbovanie ekonomických, politických a sociálnych nerovností medzi vyspelým a rozvojovým svetom bude naďalej pokračovať, bude to mať samozrejme vážny dopad na zvyšovanie nestability medzinárodného bezpečnostného prostredia. To znamená, že jednotlivé štáty musia prijímať adekvátne politické a ekonomické opatrenia, ktoré umožnia vytvorenie vhodných podmienok na budovanie zodpovedajúcich spôsobilostí ich ozbrojených síl a bezpečnostných zložiek, ktoré zabezpečia nielen priamu obranu nezávislosti a suverenity týchto štátov a ochranu životov a majetku ich občanov, ale zároveň aj presadzovanie ich politických, hospodárskych a bezpečnostných záujmov mimo územia štátu.

Z týchto dôvodov sa požiadavky na ekonomické zabezpečenie prípravy, výcviku, vyzbrojenia, vystrojenia a vzdelávania vojenského personálu, ako aj modernizáciu súčasných a nákup nových zbraňových systémov neustále zvyšujú. Taktiež stúpajúce náklady na materiálne a finančné zabezpečenie nasadenia a udržania jednotiek ozbrojených síl zúčastnených krajín v prebiehajúcich operáciách medzinárodného krízového manažmentu, alebo jednotiek ozbrojených síl priamo sa podieľajúcich na lokálnych, regionálnych alebo medzištátnych ozbrojených konfliktoch si vyžadujú neustále zvyšovanie vojenských výdavkov. Vzhľadom k tomu, že žiadny štát nemá k dispozícii neobmedzené zdroje, zvyšovanie vojenských výdavkov ide na úkor výroby mierových statkov a tým aj mierového rozvoja štátov. Rozhodovanie o prerozdelení obmedzených a vzácných ľudských, materiálnych a finančných zdrojov medzi vojenské a mierové statky je pritom veľmi zložitá a je ovplyvnená vnútropolitickými, geopolitickými, ekonomickými, geografickými a mnohými ďalšími okolnosťami.

A práve z ekonomického hľadiska je zaujímavé, že ku kontinuálnemu zvyšovaniu celosvetových vojenských výdavkov dochádza aj napriek tomu, že z dôvodu globalizácie sú vo väčšej, či menšej miere zasiahnuté globálnou finančnou a hospodárskou krízou všetky

¹² Ivančík, R. 2009. Financovanie vojenských operácií Európskej únie I. In *Obrana*, 2009, roč. 17, č. 4, s. 18. Reg. číslo 412/08.

Vojenské REFLEXIE

krajiny sveta. Značné zníženie tempa ekonomického rastu, zvýšenie miery nezamestnanosti, zhoršenie platobnej bilancie a ďalšie negatívne dopady krízy spôsobili, že všetky vlády museli a stále musia prostredníctvom verejných výdavkov prijímať razantnejšie alebo miernejšie ekonomické, ale aj politické a legislatívne opatrenia na zmiernenie následkov krízy. Napriek tomu, na základe údajov zverejnených Štokholmským medzinárodným inštitútom výskumu mieru, vojenské výdavky vo svete neustále rastú.

Po skončení studenej vojny a bipolárneho rozdelenia sveta na dva protichodné bloky koncom 80. rokov minulého storočia došlo síce k poklesu vojenských výdavkov, avšak po niekoľkoročnom znižovaní, od roku 1998 opäť dochádza k ich pravidelnému zvyšovaniu. Za posledných desať rokov vzrástli až o 45 % oproti roku 1998. V roku 2008 dosiahli vojenské výdavky všetkých štátov sveta spolu takmer 1,5 bilióna USD, čo bolo zhruba o 4 % viac ako v roku 2007 a o 8 % viac ako v roku 2006. Z ekonomického uhla pohľadu to predstavovalo 2,4 % celosvetového HDP. O kontinuálnom raste vojenských výdavkov súčasne svedčí i fakt, že na jedného obyvateľa našej planéty pripadalo v roku 2008 217 USD, ktoré sa využili výlučne na vojenské účely. V roku 2007 to bolo 202 USD a rok predtým „len“ 184 USD.

Najväčšou mierou sa na celosvetových vojenských výdavkoch podieľajú Spojené štáty americké. Podiel presahujúci v posledných rokoch 40 % je výsledkom stupňujúcich sa aktivít USA počas vlády prezidenta Georga W. Busha ml., najmä od vyhlásenia vojny proti terorizmu po teroristických útokoch z 11. septembra 2001. Ďalší rast verejných výdavkov na vojenské účely je následne zapríčinený predovšetkým vojenskými operáciami v Iraku a v Afganistane, pričom navrhovanie počtov príslušníkov amerických ozbrojených síl spolu s implementáciou novej stratégie na základe rozhodnutí Obamovej administratívy tieto výdavky ešte zvýši.

Celkovo viac ako tri štvrtiny všetkých celosvetových vojenských výdavkov bolo realizovaných 15 najviac zbrojacími štátmi sveta. Medzi tieto krajiny, ktoré vynaložili asi 78 % celosvetových vojenských výdavkov patria všetky najvyspelejšie krajiny sveta a Rusko združené v rámci skupiny G8 (USA, Kanada, Veľká Británia, Nemecko, Francúzsko, Taliansko, Japonsko a Rusko), ďalej krajiny, ktoré patria medzi najvyspelejšie krajiny sveta a ktoré sú členmi OECD – Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (Holandsko, Poľsko a Grécko) a zároveň sem patria tiež všetky 4 krajiny v súčasnosti s najväčšími rastúcimi ekonomikami, ktoré sa označujú ako skupina BRIC (Brazília, Rusko, India, Čína) a snažia sa dosiahnuť pre svoje krajiny významnejší podiel v globálnych svetových organizáciách. Jediným štátom, ktorý patrí medzi 15 krajín s najväčšími výdavkami na

Vojenské REFLEXIE

vojenské účely a nie je súčasťou týchto zoskupení, je Saudská Arábia. V tomto prípade však ide o jedného z najbližších spojencov USA v arabskom svete. Tieto fakty len potvrdzujú, že aj na začiatku 3. tisícročia najviac verejných výdavkov na vojenské účely vynakladajú najsilnejšie, najväčšie a spravidla aj najbohatšie štáty sveta. Preto určite nikoho neprekvapí informácia, že v tejto pätnástke sa nachádza aj päť najväčších exportérov konvenčného zbrojného materiálu (USA, Rusko, Nemecko, Francúzsko a Veľká Británia), ktorí sa v rokoch 2003 – 2007 podieľali na svetovom obchode so zbraňami až 80 %. Najväčšími odberateľmi výrobkov zbrojárskeho priemyslu boli Čína, India, Spojené arabské emiráty, Grécko a Južná Kórea.

Údaje zverejnené v ročenke Štokholmského medzinárodného inštitútu výskumu mieru zároveň potvrdzujú, že vojenské výdavky sú vo svete rozdelené značne nerovnomerne. Najväčší nárast vojenských výdavkov za posledných desať hodnotených rokov (1998 – 2007)¹³ bol dosiahnutý vo východnej Európe, až 162 %, pričom Rusko sa na ňom podieľalo 86 %. Viac ako 50 % nárast vojenských výdavkov bol v desaťročnom období dosiahnutý ešte v ďalších troch regiónoch: v severnej Amerike (65 %), južnej Ázii (57 %) a vo východnej Ázii (51 %). Najnižší rast vojenských výdavkov bol zaznamenaný v regiónoch Západná Európa (6 %) a Stredná Amerika (14 %)¹⁴.

Podľa výšky podielu vojenských výdavkov jednotlivých krajín na HDP je známe, že minimálne 35 krajín sveta vydáva na vojenské účely viac ako 2 % HDP. V rámci Severoatlantickej aliancie v poslednom období priemerne najviac na vojenské účely z členských štátov NATO v pomere k svojmu HDP vydávajú USA (4 %), Grécko (3,8 %), Turecko (2,9 %), Veľká Británia (2,4 %), Francúzsko (2,4 %), Bulharsko (2,3 %) a Poľsko (2 %). Podľa nominálnej hodnoty vojenských výdavkov členských krajín NATO v roku 2007 sú na čele USA s 524,5 miliardami USD, nasledované Veľkou Britániou s 55,7 miliardami USD, Francúzskom s 53,4 miliardami USD, Nemeckom s 37,2 miliardami USD, Talianskom s 32,9 miliardami USD, Kanadou s 14,8 miliardami USD, Španielskom s 14,3 miliardami USD, Tureckom s 11,2 miliardami USD, Holandskom s 10,2 miliardami USD, atď. Pre porovnanie uvádzam, že Čína vydala na vojenské účely v roku 2007 57,9 miliardy USD, Japonsko 43,5 miliardy USD, Rusko 33,8 miliárd USD, Saudská Arábia 33,3 miliárd USD, India 23,5 miliardy USD a Brazília 14,7 miliardy USD. Vojenské výdavky Slovenska dosiahli v tom istom období výšku 0,845 miliardy USD, čo zodpovedá podielu vo výške 1,51 % HDP.

¹³ Poznámka autora: Údaje sú z rôznych dôvodov (administratívnych, účtovných, rozpočtových a pod.) zverejňované s oneskorením.

¹⁴ Škvrnda, F. 2008. Svet na prahu nových pretekov v zbrojení? In *Nové slovo*. 2008, roč. 6, č. 26, ISSN 1336-2984.

Vojenské REFLEXIE

Podľa nominálnej hodnoty vojenských výdavkov členských krajín NATO v roku 2008 sú na čele USA s 548,5 miliardami USD, nasledované Veľkou Britániou s 57,4 miliardami USD, Francúzskom s 52,6 miliardami USD, Nemeckom s 37,2 miliardami USD, Talianskom s 32,1 miliardami USD, Kanadou s 15,9 miliardami USD, Španielskom s 14,7 miliardami USD, Tureckom s 11,7 miliardami USD, Holandskom s 9,9 miliardami USD, atď. Pre porovnanie, Čína vydala na vojenské účely v roku 2008 63,6 miliardy USD, Japonsko 42,8 miliardy USD, Rusko 38,2 miliárd USD, Saudská Arábia 33,1 miliárd USD, India 24,7 miliardy USD a Brazília 15,5 miliardy USD. Vojenské výdavky Slovenska dosiahli v tom istom období výšku 0,907 miliardy USD, čo zodpovedá podielu vo výške 1,49 % HDP. Vývoj uvedených ukazovateľov vojenských výdavkov analyzovaných v texte je pre väčšiu ilustráciu znázornený v prílohách grafov č. 1 - 4.

Uvedené číselné údaje len potvrdzujú existenciu priamej úmery medzi zhoršovaním bezpečnostnej situácie vo svete a rastom vojenských výdavkov. Pokračujúci vzostup vojenskej výroby v posledných rokoch, kontinuálny nárast obchodov so zbraňami a vykazované zisky zbrojárskych firiem tento trend ešte znásobujú. Ako katalyzátor týchto procesov pôsobí urýchlené zavádzanie špičkových technológií do výroby zbraňových systémov a ostatnej vojenskej techniky s cieľom získať technický náskok pred potenciálnym protivníkom. Keďže neexistuje žiadny reálny predpoklad zlepšenia svetovej bezpečnostnej situácie v najbližšom období, je vysoko pravdepodobné, že rast vojenských výdavkov bude napriek nepriaznivým následkom globalizácie a celosvetovej hospodárskej krízy pokračovať. Do popredia sa preto v tejto súvislosti vynára otázka: „Čakajú nás nové preteky v zbrojení?“

4. ZÁVER

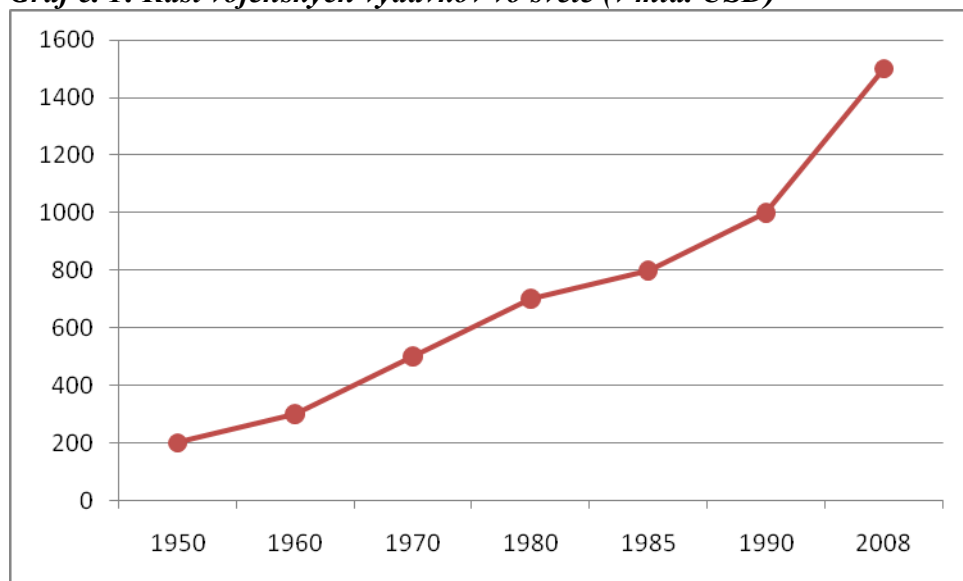
Vyššie uvádzané fakty potvrdzujú, že celosvetové ekonomicko-bezpečnostné prostredie je v súčasnosti výrazne ovplyvnené jeho nestabilitou, množstvom známych ale i latentných bezpečnostných hrozieb a rizík, ako je permanentne hroziaci terorizmus, nestabilita v rozvojových krajinách a vzrastajúca zraniteľnosť spoločnosti ako takej. Tieto hrozby zvyšuje finančná hospodárska kríza a prehlbujúca sa globalizácia vo svete. Zažité rozloženie síl, známe riziká a hrozby sa v posledných rokoch tak radikálne zmenili, že na predchádzajúce postupy, metódy a doktríny sa už nemožno spoliehať. Nedávne vojenské operácie v Iraku, ale predovšetkým súčasné v Afganistane už neprebiehajú a ani budúce ozbrojené konflikty už nebudú prebiehať podľa dosiaľ uplatňovaných pravidiel. Globalizácia a nové bezpečnostné hrozby zmenili svet a preto je nutné, aby vlády, ministerstvá (nielen obrany) a ostatné inštitúcie venovali zabezpečeniu obrany a bezpečnosti ešte väčšiu pozornosť. Zmenené bezpečnostné podmienky zároveň kladú oveľa vyššie kvalitatívne

VJENSKÉ REFLEXIE

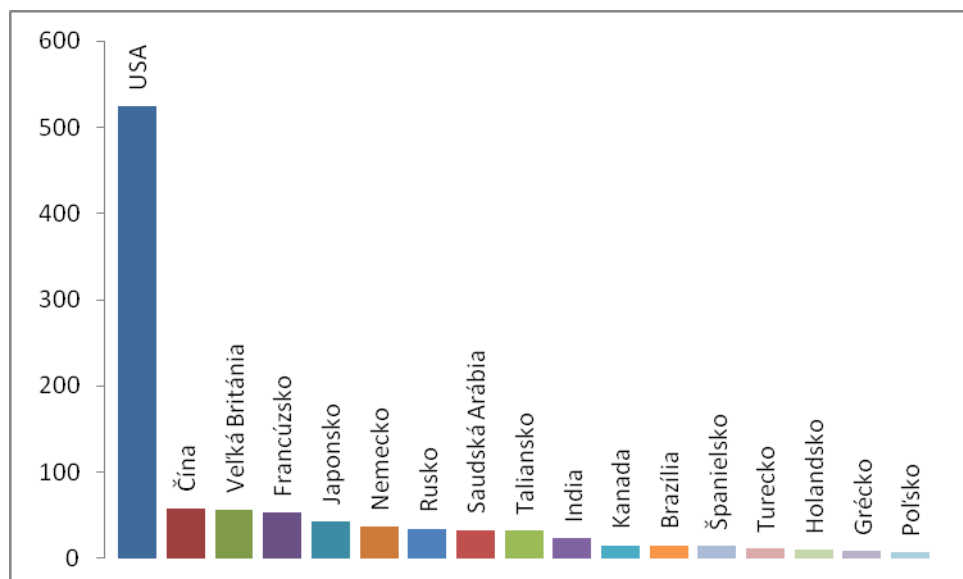
nároky na spôsobilosti a kapacity ozbrojených síl a schopnosti vojenského i civilného personálu. Z toho dôvodu si problematika vojenských výdavkov na zabezpečenie obrany a bezpečnosti štátu a jeho občanov vyžaduje v súčasnej dobe neporovnateľne väčší záujem ako doposiaľ. Táto skutočnosť by sa mala ešte viac dostať do popredia v súčasnosti, pretože aj v čase svetovej hospodárskej krízy by ekonomické zabezpečenie obrany a bezpečnosti malo byť stabilné, nakoľko v čase krízy a neistoty je pocit nebezpečenstva intenzívnejší a význam obrany a bezpečnosti rastie.

Grafy:

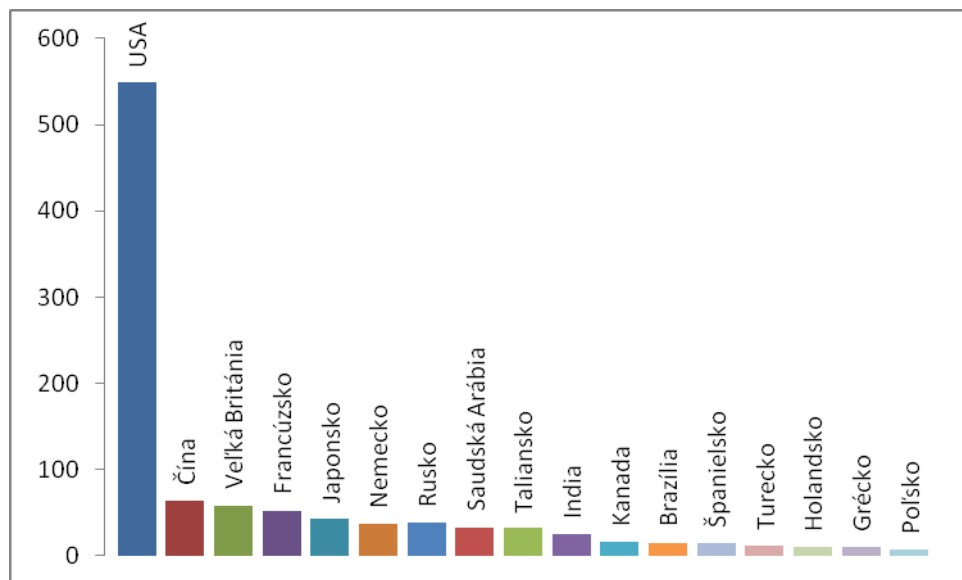
Graf č. 1: Rast vojenských výdavkov vo svete (v mld. USD)

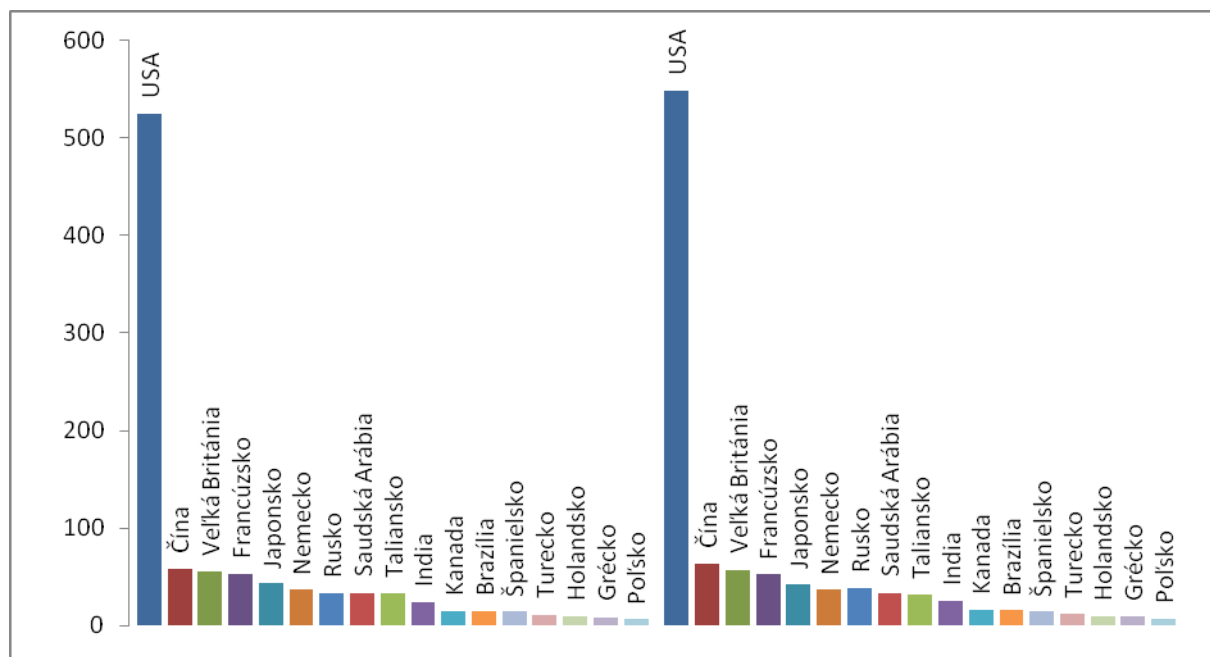
Graf č. 2: Prehľad výšky vojenských výdavkov vybraných krajín sveta s najvyššími vojenskými výdavkami v r. 2007 (v mld. USD)

Graf č. 3: Prehľad výšky vojenských výdavkov vybraných krajín sveta s najvyššími vojenskými výdavkami v r. 2007 (v mld. USD)

Graf č. 4: Prehľad výšky vojenských výdavkov vybraných krajín sveta s najvyššími vojenskými výdavkami v r. 2007 a 2008 (v mld. USD)

Prameň: SIPRI Yearbook 2008, 2009

LITERATÚRA:

1. Cingel', J. 2006. Bojové skupiny, vojenský nástroj Európskej únie. In *Euro Atlantic Quarterly*, 2006, roč. 1, č. 3, s. 16-17. ISSN 1336-8761.
2. Hitch, Ch. J., McKean, R. N. 1960. *The Economics in the Nuclear Age*. New York : Atheneum. 1986. ISBN 0-689-70094-6.
3. Ivančík, R. 2009. Financovanie vojenských operácií Európskej únie I. In *Obrana*, 2009, roč. 17, č. 4, s. 18-19. Reg. číslo 412/08.
4. Lašček, L. 1999. Ekonomické zabezpečenie obrany štátu. In *Spoločnosť, armáda, osobnosť*. Bratislava : Ministerstvo obrany SR. 1999, č. 1, s. 3.
5. Nedbal, J. 1998. Ekonomická bezpečnosť štátu. In *Ekonomika obrany štátu, Vybrané kapitoly*. Brno : Univerzita obrany v Brne. 1998. 325 s. ISBN 80-85960-06-00.
6. Ochrana, F. 2006. Metodologická poznámka k teórii ekonomiky obrany štátu. In *Vojenské rozhledy*, 2006, roč. 15, č. 3, s. 5-24. ISSN 1210-3292.
7. Olejníček, A. 2006. Nové jevy v ekonomice obrany po rozpadnutí bipolarity. In *Vojenské rozhledy*, 2006, roč. 15, č. 3, s. 5-24. ISSN 1210-3292.
8. Samuelson, P. A., Nordhaus, W. D. 1992. *Ekonomía I*. Bratislava : Bradlo. 1992. 425 s. ISBN 80-7127-030-X.
9. Samuelson, P. A., Nordhaus, W. D. 1992. *Ekonomía II*. Bratislava : Bradlo. 1992. 555 s. ISBN 80-7127-031-8.
10. SIPRI Yearbook 2009: Armaments, Disarmament and International Security. *Military Expenditure*. Oxford : Oxford University Press. 2009. ISBN 978-0-19-956606-8.
11. Šíkula, M. 2005. K metodologickým východiskám ponímania fenoménu globalizácie. In *Ekonomický časopis*, 2005, roč. 53, č. 7, s. 663-679. ISSN 0013-3035.
12. Škvrnda, F. 2008. Svet na prahu nových pretekov v zbrojení? In *Nové slovo*. 2008, roč. 6, č. 26, ISSN 1336-2984.
13. Štancel, L. 2006. Aktuální problémy teorie ekonomiky obrany štátu na počátku 21. století. In *Vojenské rozhledy*, 2006, roč. 15, č. 3, s. 5-24. ISSN 1210-3292

Recenzent: doc. RSDr. Ladislav LAŠČEK, CSc.

COMMUNICATION EFFECTIVENESS IN AVIATION MAINTENANCE

Peter ČEKAN¹⁵ - Róbert ROZENBERG¹⁶ - Terezia ČEKANOVÁ¹⁷

ABSTRACT

Generally people and specialists often consider the human failure to be a consequence of errors caused by a human factor for many reasons. However, it is necessary to notice that the notion “human factor“ does not express only errors connected with the human failure but it covers other notions such as workplace safety, environment influence, psychical readiness, etc. Generally, the “human factor“ can be defined as a part of professional maturity of each worker and is based on knowledge of physical, psychical and social factors which create a security culture in aviation. From the point of view of theorists, the human factor is an applied sociological – biological science discipline investigating the critical points and functions in complex systems in which human beings are central operative, productive and control factors.

Key words: communication process, barriers to communication, communication of aviation maintenance, regulatory requirements

1. INTRODUCTION

The inherent necessity of human beings is their ability to communicate. Aviation is not an exception; communication is here irreplaceable part of workers' performance in a work position. The ability to communicate effectively should be a matter of course especially for managers and key workers.

2. THE COMMUNICATION PROCESS

There have been hundreds of definitions of communication developed over the years. For our purposes, **communication is the *dynamic and irreversible* process by which we engage and interpret messages within a given situation or context.**

¹⁵ Mgr. Peter Čekan; peter.cekan@tuke.sk, Department of Aviation Engineering – postgraduate of Faculty of Aeronautics Technical University in Kosice, Rampova 7, 041 21 Kosice, Slovakia, mob.: 0918 400 574

¹⁶ Ing. Róbert Rozenberg, robert.rozenberg@tuke.sk Department of Aviation Engineering, Faculty of Aeronautics Technical University in Kosice, Rampova 7, 041 21 Kosice, Slovakia.

¹⁷ Mgr. Terezia Čekanová; terezia.cekanova@post.sk, Department of Aviation Engineering – postgraduate of Faculty of Aeronautics Technical University in Kosice, Rampova 7, 041 21 Kosice, Slovakia.

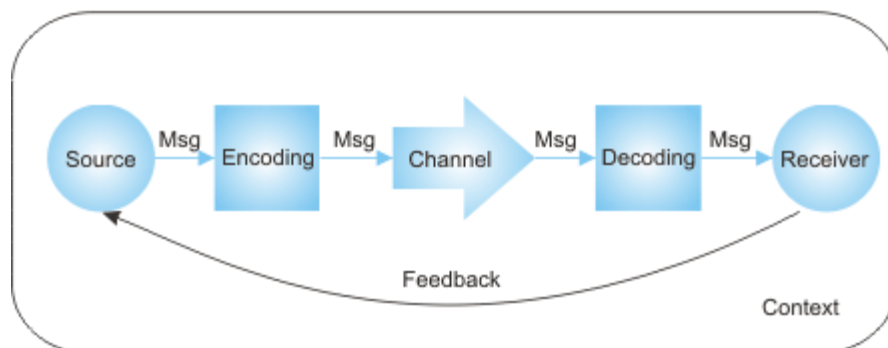
VJENSKÉ REFLEXIE

The ability to communicate effectively at work, home, and in life is probably one of the most important sets of skills a person needs. What would our life and world be like without communication? We cannot get along without it. It is also not easy, and we all have probably had experiences where our communication failed or ran into a barrier. So, if we can understand the communication process better and improve it, we will become more effective and successful communicators.

The communication process is a simple model that demonstrates all the factors that can affect communication. Communication is effective if the message that is received is the same one that is sent.

- **Thought:** First, information exists in the mind of the sender. This can be a concept, idea, information, or feelings.
- **Encoding:** Next, a message is sent to a receiver in words or other symbols.
- **Decoding:** lastly, the receiver translates the words or symbols into a concept or information that he or she can understand.

Table number 1: The communication process

During the transmitting of the message, two elements will be received: content and context.

Content is the actual words or symbols of the message which is known as *language* - the spoken and written words combined into phrases that make grammatical and semantic sense. We all use and interpret the meanings of words differently, so even simple messages can be misunderstood. And many words have different meanings to confuse the issue even more.

Context is the way the message is delivered and is known as *paralanguage* - it is the non verbal elements in speech such as the tone of voice, the look in the sender's eyes, body

VJENSKÉ REFLEXIE

language, hand gestures, and state of emotions (anger, fear, uncertainty, confidence, etc.) that can be detected. Although paralanguage or context often cause messages to be misunderstood as we believe what we see more than what we hear; they are powerful communicators that help us to understand each other. Indeed, we often trust the accuracy of nonverbal behaviors more than verbal behaviors.

Some leaders think they have communicated once they told someone to do something, „I don't know why it did not get done. I told Jim to do it". More than likely, Jim misunderstood the message. A message has NOT been communicated unless it is understood by the receiver (decoded). How do you know it has been properly received? We should know that it is done by two-way communication or feedback. This feedback tells the sender that the receiver understood the message, its level of importance, and what must be done with it. Communication is an exchange, not just a give, as all parties must participate to complete the information exchange.

2.1. Barriers to Communication

Anything that prevents understanding of the message is a barrier to communication. There are two types of barriers—internal and external. Examples of internal barriers are fatigue, poor listening skills, attitude toward the sender or the information, lack of interest in the message, fear, mistrust, past experiences, negative attitude, problems at home, lack of common experiences, and emotions. Examples of external barriers include noise, distractions, e-mail not working, bad phone connections, time of day; sender used too many technical words for the audience, and environment. Barriers keep the message from being understood. When communicating, watch out for barriers. Monitor the actions of the receiver. Watch her body language; check to make sure the message the receiver received is the one sent—ask questions and listen.

These barriers can be thought of as filters, that is, the message leaves the sender, goes through the above filters, and is then heard by the receiver. These filters muffle the message. And the way to overcome filters is through active listening and feedback.

Active Listening

Hearing and listening are not the same things. *Hearing* is the act of perceiving sound. It is involuntary and simply refers to the reception of aural stimuli. Listening is a selective activity which involves the reception and the interpretation of aural stimuli. It involves decoding the sound into meaning.

VJENSKÉ REFLEXIE

Listening is divided into two main categories: passive and active. Passive listening is little more than hearing. It occurs when the receiver of the message has little motivation to listen carefully, such as when listening to music, story telling, television, or when being polite.

People speak at 100 to 175 words per minute (WPM), but they can listen intelligently at 600 to 800 WPM. Since only a part of our mind is paying attention, it is easy to go into *mind drift* - thinking about other things while listening to someone. The cure for this is *active listening* - which involves listening with a purpose. It may be to gain information, obtain directions, understand others, solve problems, share interest, see how another person feels, show support, etc. It requires that the listener attends to the words and the feelings of the sender for understanding. *It takes the same amount or more energy than speaking.* It requires the receiver to hear the various messages, understand the meaning, and then verify the meaning by offering feedback. The following are a few traits of active listeners:

- Spend more time listening than talking.
- Do not finish the sentences of others.
- Do not answer questions with questions.
- Are aware of biases. We all have them. We need to control them.
- Never daydreams or become preoccupied with own thoughts when others talk.
- Let the other speakers talk. Do not dominate the conversations.
- Plan responses after the others have finished speaking, NOT while they are speaking.
- Provide feedback, but do not interrupt incessantly.
- Analyze by looking at all the relevant factors and asking open-ended questions. Walk others through by summarizing.
- Keep conversations on what others say, NOT on what interests them.

Take brief notes. This forces them to concentrate on what is being said.

Feedback

The purpose of feedback is to alter messages so the intention of the original communicator is understood by the second communicator. It includes verbal and nonverbal responses to another person's message. Providing feedback is accomplished by paraphrasing the words of the sender. Restate the sender's feelings or ideas in your own words, rather than repeating their words. Your words should be saying, „This is what I understand your feelings

VJENSKÉ REFLEXIE

to be, am I correct? “ It not only includes verbal responses, but also nonverbal ones. Nodding your head or squeezing their hand to show agreement, dipping your eyebrows shows you don't quite understand the meaning of their last phrase, or sucking air in deeply and blowing it hard shows that you are also exasperated with the situation. Without feedback, there would be no way of knowing if meaning had been shared or if understanding had taken place.

3. COMMUNICATION OF AVIATION MAINTENANCE

Verbal communication in the aviation maintenance setting has two important aspects. First and foremost, public safety is dependent, at least in some degree, on efficient and effective verbal messages being passed among maintainers. In addition to the overriding safety concerns, proper communication ensures a cooperative, pleasant, and viable workplace in which people feel they appropriately share information.

Competent communicators have six qualities in common:

1. They are appropriate

They follow the rules that guide interactions in a given context. What may be appropriate in one situation may not be appropriate in another.

2. They are effective

They communicate in ways that help them achieve their goals. Effective communicators set goals related to their needs, wants, and desires. Their communication style facilitates the accomplishing of these goals.

3. They are adaptable

They recognize the requirements of a situation and adjust their communication to the situation. An unwillingness to adapt may make it more difficult to accomplish goals.

4. They recognize roadblocks to effective communication

They note potential obstacles and work to overcome them. These obstacles may include ineffective language usage, unintentional body language signals, as well as contextual and situation factors.

5. They understand that competency is a matter of degree

They realize that a given act of communication is rarely completely competent or incompetent, but probably somewhere in between. Each component of competency can be considered as occurring „more“ or „less“.

6. They are ethical

They adhere to standards of right and wrong based on their background, point of view, and circumstances. Because the range of factors that influence right from wrong vary considerably, there are few absolutes when it comes to ethical communication.

3.1 Regulatory requirements

The regulatory issues related to communication in aviation maintenance center around effectively exchanging information within and among the organizations responsible for safe aircraft operation. The Federal Aviation Authority (FAA) oversees aviation maintenance through the Aircraft Maintenance Division of the Office of Flight Standards (OFS). Commercial, i.e., non-general-aviation, maintenance operations fall under either Part 121 or Part 135 of the Federal Aviation Regulations (FAR's). Part 121 deals with scheduled air carriers and part 135 deals with commuters, air taxi, and other commercial operations.

The overwhelming majority of FAA rules and regulations related to maintenance relate to maintaining written manuals, procedures, and repair records. Many deal with information that must be transmitted from either the FAA or manufacturers to technicians in the field. For that matter, there are no regulatory requirements governing non-written communication among any of the typical aviation maintenance groups. There is an implicit requirement that important, i.e., safety-related, information will be passed between shifts and that verbal instructions will be unambiguous. The aviation maintenance community is just now beginning to transfer some of the Crew Resource Management training, experience, and procedures from the operational domain. Since most of the information in such settings is transferred in a non-written form, there are likely to be regulatory initiatives in the maintenance domain.

4. CONCLUSION

We can see a lot of problems in different organizations which are the result of bad or insufficient communication. The communication which is imperfect can cause misunderstanding resulting in fatal consequences. The goal is to decrease the number of accidents.

In conclusion, the communication is a two way process, it is necessary to realize all possible risks in an information transmission process between communicators. The effective communication can occur only if a receiver receives and understands the information in its real meaning; it means the same information which has been sent by a sender.

The study of a communication process is very important because people working in manager and leading positions are the people who are responsible for the stability of work performance and work security. They have to direct their communication to partners, subordinates, colleagues, all staff members, vertically or horizontally. This is the chain of mutual understanding, integration of organization members up side down and side to side.

BIBLIOGRAPHIC LIST

1. *Performance, Learning, Leadership and Knowledge*. In:
<http://www.scribd.com/doc/4678953/Communication-and-Leadership>
2. KELEMEN, Miroslav - SZABO, Stanislav - ČEKANOVÁ, Anna: Systémový a situačný prístup k manažmentu bezpečnosti letov. In: *Doprava a logistika : Transport & Logistics*. č. 8 (2005), s. 75-85. ISSN 1451-107X.
3. KELEMEN, Miroslav - SZABO, Stanislav: Výberový letový výcvik pilotov vrtuľníkov. In: *Letectví + kosmonautika*. vol. 81, no. 8 (2005), p. 76-77. ISSN 0024-1156.
4. POPRENDÁ, J. – ROZENBERG, J – ČEKAN, P. – ČEKANOVÁ, T.: Ľudský faktor v letectve pre personál technickej údržby. ELFA, s.r.o. Košice. 2009. ISBN 978-80-8086-107-0.
5. RIFKIND, L.: *Chapter 13: Communication*. In: *Human Factors Guide for aviation maintenance*. 1998. In: <http://library.erau.edu/worldwide/find/online-full-text/hfami.htm#guide>
6. SANCHEZ, N.: *Communication Process*. In:
<http://web.njit.edu/~lipuma/352comproc/comproc.htm>
7. NEČAS, P. - SZABO, S. - BUČKA, P.: Crisis management and security in simulation environment. In: *Science & Military*. roč. 1, č. 1 (2006), s. 33-37. ISSN 1336-8885.
8. SZABO, Stanislav: Riadenie leteckej dopravy. In: *Riadenie dopravy*. Košice : Technická univerzita, 2005. s. 109-129. ISBN 80-8073-297-3.
9. <http://www.nwlink.com/~Donclark/leader/leadcom.html>
10. http://www.c-pal.net/course/module3/pdf/Week1_Lesson7.pdf

Recenzent: doc. Ing. Stanislav SZABO, PhD. mim. prof.

VPLYV EXTERNÝCH ZDROJOV NA STRATEGICKÉ RIADENIE A NÁKLADY V OZBROJENÝCH SILÁCH

Ing. Stanislav MORONG, PhD.
Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, Katedra manažmentu

ABSTRAKT

The author of the article analyzes the reasons of negatives of outsourcing implementation to the armed forces. He identifies the limits of application of cost optimization method in armed forces. The attention is oriented on the disproportions in economical effect of the method in short-time and strategical time horizon.

Kľúčové slová: source, enterprise, armed forces, optimization method, costs, effect

1. ÚVOD

Ľudstvo a jeho spotreba je stále nájostlivejšie konfrontované s kvantitatívne limitovanými surovinovými zdrojmi. Nerovnováha v disponibilných zdrojoch s neprimerane vysokým demografickým vývojom a tým aj spotrebou v rámci planéty, má za následok závažné sociálne problémy, ktoré sú zárodkom politickej, náboženskej intolerancie a stále častejších ozbrojených konfliktov. Spolu s negatívnymi klimatickými zmenami, ktoré sa stávajú pre obyvateľov našej planéty potenciálne ešte rizikovejšie ako lokálne ohrozené vojenské konflikty príznačné pre súčasný svet, sú iniciátorom pre hľadanie princípov a postupov, ktoré by mali smerovať k šetreniu zdrojov a ich efektívnemu využívaniu.

Podniky a subjekty verejného sektora prijímajú rôzne opatrenia s cieľom znížiť finančnú náročnosť transformačného procesu podporovaných evidentnou snahou o znižovanie nákladov. Tento nepochybne pozitívny trend čoraz energickejšie diktuje firmám zoštiehľovať svoju organizačnú štruktúru na prvky, ktoré sú bezprostredne spojené s hlavným poslaním podniku a ostatné tzv. podporné, či servisné činnosti obstarávať z externého prostredia na základe uzavretých kontraktov.

Ak vychádzame z predpokladu, že základným cieľom každého podnikateľského, ale aj nepodnikateľského subjektu, by mala byť jeho ekonomická prosperita a dlhodobý rozvoj, je nevyhnutné hľadať odpoveď na otázku, či tieto metódy prinášajú len momentálny alebo aj trvalý pozitívny efekt v hospodárení podnikov a s akými možnými rizikami sú v dlhodobom časovom horizonte spojené nielen v podniku, ale aj v ozbrojených silách. Pod vplyvom rôznych politických, vojenských a ekonomických faktorov si príslušné orgány ministerstva

obrany osvojili tieto postupy podnikovej praxe a implementovali ich do špecifického transformačného procesu v ozbrojených silách, ktorý na výstupe ponúka službu internej a externej bezpečnosti štátu a jeho obyvateľstva.

2. EKONOMICKÁ TEÓRIA VO VOJENSKEJ PRAXI

Snaha prekonávať zaužívané, úrovni doby nezodpovedajúce spôsoby riadenia, núti podnikateľské subjekty osvojovať si princípy a metódy strategického riadenia. Tento trend je logickým dôsledkom vývoja situácie na národných trhoch s tendenciou ku globalizácii svetovej ekonomiky. Táto skutočnosť okrem výhod v podobe takmer geograficky nelimitovaných potenciálnych trhov, či realizácie výroby v krajinách s najnižšou cenou práce nesie so sebou aj celý rad rizík a ohrození. Strategické riadenie, ako produkt strategického plánovania by malo byť hlavným nástrojom podnikateľských subjektov pri minimalizácii jedného z najvýznamnejších produktov globalizácie negatívne vplývajúceho na podnik a tým je gradujúca úroveň konkurencie.

Problém prechodu z operatívneho riadenia na jeho strategickú dimenziu nebol, a ani nie je len záležitosťou osvojovania si nových postupov v podnikovom plánovaní a praxi stredoeurópskych resp. východoeurópskych ekonomík, ale aj ekonomík krajín, ktoré dnes radíme medzi najvyspelejšie krajiny sveta.

Manažment japonských podnikov po politických zmenách, zmenách systému vlastníctva a autonómie v rozhodovaní na jednotlivých stupňoch riadenia po druhej svetovej vojne si osvojoval poznatky strategického riadenia v USA a vo vyspelých krajinách západnej Európy. Po zmenách v politike a ekonomike krajín bývalého východného bloku v závere minulého storočia tieto znalosti čerpali z rovnakých zdrojov aj manažéri reformujúcich sa krajín. Napriek spoločným východiskám z hľadiska použitých informačných zdrojov strategického riadenia, je výstup v podobe zmeny výkonnosti podnikov v Japonsku a centrálnej Európe, a to aj s prihliadnutím na časovú diferenciu implementácie uvedených zásad riadenia, diametrálne rozdielny v neprospech štátov centrálnej a východnej Európy.

Zmienené trendy v manažmente subjektov privátneho sektora zákonite našli svoju odozvu aj v subjektoch pod správou a riadením štátu. Ciele zoštíhlenia a zefektívnenia štruktúry a činností vo verejnej správe a samospráve sa stali vzhľadom k obmedzeným možnostiam financovania, ako aj iným pôsobiacim faktorom, prioritnými aj v rámci strategického plánovania Ozbrojených síl Slovenskej republiky. Sú obsahom všetkých interných plánovacích dokumentov strategického charakteru. Obdobne ako pre pôvodné členské štáty NATO aj pre OS SR sa jednou zo základných priorít fungovania ozbrojených

síl stala kvalita prípravy a efektívnosť výcviku. Rovnako ako partnerské štáty aliancie sa manažment slovenských ozbrojených síl rozhodol vyčleniť zo svojich štruktúr zložky a funkcie zamerané na podporné činnosti a poskytovanie služieb so zámerom všetky interné zdroje kumulovať na základný cieľ, ktorým je rastúca úroveň odbornej pripravenosti, výcviku, flexibility nasadenia a interoperability.

3. IMPLEMENTÁCIA EXTERNÝCH VZOROV VERZUS VNÚTORNÉ LIMITY

Preberanie skúseností vo všeobecnosti a v riadení podnikových transformačných procesov zvlášť, je veľmi **senzibilná záležitosť**, ku ktorej je nutné pristupovať premyslene s najvyššou možnou mierou analytického a syntetického myslenia. Schopnosť dokázať implementovať z cudzieho prostredia uplatniteľné a vylúčiť prvky systému, ktoré sú z rôznych dôvodov životaschopné a progresívne len v pôvodnom prostredí, je rozhodujúcim faktorom garantujúcim bezproblémový chod podniku, ktorý takéto skúsenosti preberá.

Rozdiel v napredovaní japonských a európskych firiem spočíva v tom, že aj keď budovanie základov strategického riadenia podnikov postavili manažéri firiem na totožnej zdrojovej báze, **princíp implementácie bol zásadne iný**. Ako uvádzajú Košťan a Šuleř¹⁸, **japonskí manažéri** nezačali hneď po návrate do Japonska automaticky aplikovať americké poznatky do riadenia podnikov. Prejavili veľkú **prezieravosť** v tom, že vzali na **zreteľ rozdielne** ekonomické, surovinové, geografické, politické aj kultúrne **podmienky** a na ne implementovali modifikované zahraničné skúsenosti. Schopnosťou analýzy vlastných predností a nedostatkov, správnu analýzou a prognózou zmien svetových trhov trpezlivo pripravovali rôzne varianty strategického riadenia a s dôslednosťou im vlastnou, vytrvalo a nekompromisne presadzovali najprogresívnejšie z nich.

Politici a manažéri podnikov z postsocialistických krajín strednej a východnej Európy nadšení novými možnosťami, presvedčení o univerzálne platných a nemenných princípoch teórie liberálneho trhu, všetky tradičné **prvky** západného ekonomického myslenia **dogmaticky a nekriticky začlenili** do svojej podstaty úplne **cudzorodého prostredia** ešte pred krátkym časom centrálne riadených ekonomík. Výsledky sú všeobecne známe - takmer úplný rozvrat poľnohospodárskej prvovýroby, tzv. reštrukturalizácia priemyslu s deštrukciou aj perspektívnych odvetví, zníženie konkurencieschopnosti domácich výrobcov spolu s časovo expresným otvorením sa národných trhov pre vstup nadnárodných obchodných spoločností orientovaných na predaj tovarov hlavne zahraničnej proveniencie, už len prispeli

¹⁸ KOŠŤAN, P. – ŠULEŘ, O.: Firemní strategie plánování a realizace. Praha, Computer press 2002. ISBN 80-7226-657-8

ku kolapsu portfóliom výrobkov pôvodne širokého spektra slovenských výrobcov a drobných predajcov – živnostníkov.

Reštart systému trval a trvá podstatne dlhšie ako bolo nevyhnutné, ak by boli rešpektované zásady uplatnené pre implementáciu vonkajších poznatkov strategického riadenia v druhej polovici minulého storočia v Japonsku. Reštart bez zásadných omylov a ohrození, ktorých následky si bude Slovensko niesť aj v budúcnosti pred sebou ako Damoklov meč pripravený kedykoľvek seknúť a definitívne rozhodnúť o ekonomickej prosperite alebo úpadku tejto krajiny.

Je to meč v rukách ľudí, ktorí koncepciu slovenského hospodárstva postavili primárne na odvetví automobilového priemyslu a jeho subdodávateľoch a tým na závislosti Slovenska na zahraničnej spotrebe. Záver o zraniteľnosti takto nastaveného systému je evidentný a jeho pôvodcami a realizátormi len ťažko obhájitelný.

O nič menej rozdielny prístup bol zvolený aj pri pokuse o kvalitatívne vyššiu úroveň strategického plánovania a riadenia Ozbrojených síl Slovenskej republiky. Všetky chyby a nedostatky, ktorých sa dopustil manažment podnikovej praxe, tak ako boli uvedené v predchádzajúcej časti, majú svoju identickú paralelu aj v podmienkach ministerstva obrany.

Odčlenením činností a služieb, ktoré priamo nesúvisia s hlavným poslaním ozbrojených síl, tak ako to bolo realizované v ich štruktúre zhodne s extrahovanými štrukturálnymi prvkami a funkciami v logistike spojeneckých armád, vzniklo už množstvo problémov, niektoré sú aktuálne identifikované a množstvo z nich bude negatívne ovplyvňovať zabezpečenie a akcieschopnosť ozbrojených síl v budúcnosti. So zámerom **kumulácie ľudského potenciálu a materiálových zdrojov** na plnenie hlavnej úlohy ozbrojených síl – **výcviku**, bolo rozhodnuté, v strategických dokumentoch rozvoja ozbrojených síl aj deklarované, že vybrané „nevojenské činnosti“ je nutné zabezpečiť pre ozbrojené sily **dodávateľským spôsobom**. Dôsledkom tohto rozhodnutia bolo odčlenenie niektorých štrukturálnych prvkov, interných postupov a princípov zabezpečenia a ich náhrada outsourcingom.

Táto nákladová optimalizačná metóda zameraná na dodávky tovarov, prác a služieb od externých dodávateľov, vďaka nadšeniu z poznania nového, v podmienkach ozbrojených síl doteraz takmer nepoznaného, bola rovnako nekriticky prevzatá do stratégie riadenia logistických procesov Ozbrojených síl SR bez uvedomenia si komplexných väzieb a súvislostí špecifických pre svojím charakterom tak zvláštny „podnik“ akým sú ozbrojené sily. Nekriticky preto, lebo na tomto princípe armády západnej Európy a USA fungovali od svojho vzniku a odberatelia týchto tovarov, prác a služieb nemajú teda možnosť porovnávať

V^oJENSKÉ REFLEXIE

kvalitu produkovanú v internom vojenskom prostredí a dodávok z civilných podnikov. Preto je v pôvodných členských krajinách aliancie outsourcing subjektívne vnímaný používateľmi a spotrebiteľmi ako adekvátne zabezpečenie potrieb a požiadaviek vojakov.

Na základe analýzy dôvodov implementácie tejto metódy, o ktorej bude ešte zmienka v inej súvislosti v tomto článku, sa dopracujeme aj k ďalším faktorom, ktoré mohli významne prispieť k jej uplatneniu v ozbrojených silách aj napriek argumentácii odborníkov upozorňujúcich na manažérske a ekonomické riziká tejto obsahovo, časovo a organizačne nezvládnutej, ale o to energickejšie presadzovanej metódy.

Ak chceme dospieť k zdôvodneniu argumentov, prečo **outsourcing implementovať** do podnikovej praxe alebo praxe subjektov verejného sektora, je nutné venovať pozornosť **efektom**, ktoré by jeho využitím mali byť **dosiahnuté**. **Podniky sa** pre túto metódu rozhodujú najčastejšie z **dôvodu**, že pomocou **outsourcingu sledujú**:

- zvýšenie efektivity koncentráciou na hlavnú činnosť – vytvorenie konkurenčnej výhody,
- vyššiu kvalitu riadenia podporných činností,
- minimalizáciu investícií v oblasti, ktorá je outsourcovaná,
- neviazanosť kapitálu a možnosť zakúpenia služieb podľa potrieb objednávateľa,
- zníženie prevádzkových a režijných nákladov, získanie kapacít pre hlavnú činnosť,
- prehľadné náklady za poskytované služby,
- zvýšenie záruky za škody (u zamestnanca je záruka limitovaná, dodávateľ služieb je za škody plne zodpovedný),
- pri ekonomickom a účtovnom poradenstve získanie objektívneho pohľadu,
- využitie nových technológií za predpokladu, že dodávateľ sleduje najnovšie technológie,
- zlepšenie procesu riadenia a kontroly,
- presun zodpovednosti za riadenie podporných činností do kompetencie dodávateľa služieb.¹⁹

Keď túto podnikovú škálu dôvodov pre uplatnenie outsourcingu podrobíme skúmaniu implementácie do podmienok verejného sektora a špecifického transformačného procesu využitia verejných zdrojov do výstupu v podobe vojenského výcviku tzn. do podmienok

¹⁹ Hospodárske noviny 4.4.2005 : Outsourcingom k rastu efektivity

Vojenské REFLEXIE

ozbrojených síl, komparáciou medzi podnikovou a armádnou praxou možno dospieť k záveru, že v **ozbrojených silách** ako subjekte, ktorý nie je zameraný na tvorbu zisku má význam **uplatnenie outsourcingu** „len“ z **dvoch** základných **dôvodov**:

- zamerania sa na hlavnú činnosť,
- zníženia nákladov a investícií spojených s činnosťami podporného charakteru.

Aj keď je to pomerne úzky okruh dôvodov pre využitie tejto metódy, pokiaľ jej implementácia prinesie **reálne výsledky** v kvalitatívnych a kvantitatívnych **ukazovateľoch**, potom niet pochybností o správnosti rozhodnutia manažmentu ozbrojených síl o jej praktickom využití. Je to ale skutočne tak?!

Odčlenenie podporných činností má v rámci strategického plánovania zásadný význam tým, že v podmienkach **podniku nesprávne rozhodnutie** o orientácii na vonkajšie zdroje môže byť v krajnom prípade príčinou **zániku** firmy. V podmienkach **ozbrojených síl**, ktoré nie sú existenčne závislé na tvorbe interných finančných a materiálových výstupov, nemôže byť nesprávne rozhodnutie v tomto kontexte príčinou zániku organizácie, no dôsledky sa prejavujú v neschopnosti plnenia cieľov a hlavnej úlohy ozbrojených síl – **zlej kvalite výcviku** a tým nedostatočnej garancii obrany územia SR a zabezpečenia akcieschopnosti ozbrojených síl.

Podnik, ktorý využitím externých dodávateľov znížil náklady na služby doteraz realizované v internej réžii, môže pomerne **presne kvantifikovať efekt** takéhoto rozhodnutia tým, že na výstupe hlavnej činnosti, do ktorej ušetrené prostriedky vložil **zmeria** relevantné **ukazovatele** (rast obratu, čistý zisk a pod.). Vzhľadom k relatívne priamočiarym materiálovým a finančným tokom a autonómii manažérskemu rozhodovaniu, je merateľnosť výstupu len otázkou nastavenia podnikových väzieb a procesov tak, aby bol vylúčený vplyv iných faktorov na meraný ukazovateľ.

V **ozbrojených silách** napriek existujúcim a v praxi využívaným výkonnostným a ekonomickým štandardom, kvantitatívne vyjadrenie **efektu** tejto optimalizačnej metódy **nie je možné** uplatniť s využitím rovnakých postupov ako v podmienkach výrobného podniku, čo pramení z viacerých faktorov a obmedzení.

Limity implementácie outsourcingu do ozbrojených síl, je možné podľa môjho názoru primárne identifikovať v :

- ozbrojených silách ako centrálne riadenom systéme,
- systéme so špecifickými požiadavkami a procesmi,
- systéme so špecifickým výstupom.

Vojenské reflexie

Ak sa v analýze týchto limitov sústreďíme len na problematiku logistickej podpory z hľadiska poskytovania logistických služieb a nebudeme brať do úvahy riziká outsourcingu plynúce z kontrahovania rôznych vojenských polovojenských a civilných subjektov pri vedení bojových operácií z aspektu možnej kolízie s normami medzinárodného práva a zásad vedenia ozbrojených konfliktov²⁰, je nutné pri posudzovaní prvého z uvedených limitov implementácie vychádzať z komparácie podmienok pre outsourcing vo výrobnom podniku a v prostredí ozbrojených síl.

V súlade s ekonomickou teóriou by mal v **prvej etape** rozhodovania o realizácii podporných činností externými dodávateľmi podnik správne definovať rozsah odčlenených aktivít, vykonať ich hĺbkový audit, výsledky **analýzy súčasného stavu** týchto činností na základe vykonaného auditu **porovnať s predpokladaným efektom** po uzavretí zmluvy s externým dodávateľom a presne špecifikovať **ciele**, ktorých splnenie uzavretím zmluvy s dodávateľom služieb očakáva. **Efekt** tejto metódy v prvej etape po uzavretí tejto formy spolupráce by sa mal dostaviť v podobe **rastu niektorých ekonomických ukazovateľov**, ale aj v **kvalitatívnych parametroch** úrovne podniku (napr. zvýšením konkurencieschopnosti).

Zásadný **rozdiel** medzi rozhodovaním podnikového manažmentu a manažmentu adekvátnej úrovne v štruktúre ozbrojených síl (napr. stupeň prápor alebo brigáda) je v tom, že tieto **subjekty v ozbrojených silách**, ako centrálna riadená organizácia sa pre outsourcing **nerozhodujú na základe vlastnej analýzy** a rozhodnutia, ale na základe **nariadenia** nadriadených stupňov velenia.

To logicky evokuje otázky do akej miery dokáže centrum správne posúdiť a analyzovať interné (útvarové) a miestne podmienky pre definovanie činností, ktoré je pre daný subjekt výhodné zabezpečiť nákupom od externého dodávateľa? Ako môže byť z tejto úrovne vôbec vykonaný hĺbkový audit týchto činností, a či z uvedených dôvodov jeho výsledky môžu byť konfrontované s predpokladaným efektom budúcich zmluvných dodávok ako relevantná informačná báza pre strategicky tak dôležité rozhodovanie akým je efektívnosť vynakladania verejných prostriedkov u podriadených útvarov a v ozbrojených silách komplexne?

Základná **disproporcía** v implementácii outsourcingu v podmienkach podniku a v prostredí ozbrojených síl spočíva v **kompetenciách**, čo sa prejavuje v rozdielnej rozhodovacej právomoci, ako je tomu v podmienkach podniku. Pokiaľ v podniku sa rozhodnutie prijíma tam, kde náklady vznikajú, tzn. v prostredí kde manažment detailne

²⁰ JIRÁSKOVÁ, S., HALÁDIK, J., KELEMEN, M.: Privatizácia vojenských a bezpečnostných aktivít? Činnosť súkromných vojenských a bezpečnostných spoločností a ich možný dopad na základné funkcie štátu, Vojenské reflexie roč.IV, č.1/2009, s. 41 – 50, ISSN 1336-9202

V JENSKÉ REFLEXIE

pozná ich výšku, štruktúru a tým so znalosťou veci dokáže analyzovať a posudzovať alternatívne prístupy k nákladovým procesom, v ozbrojených silách je toto rozhodnutie spravidla v kompetencii centra.

Tento limit zásadne podmieňuje možnosti a efekt využitia externých dodávateľov v prospech podniku a v prospech ozbrojených síl. Pokiaľ v rozhodovaní o vybraných činnostiach podnik musí spoliehať len na tvorbu a efektívnosť vynakladania finančných prostriedkov akumulovaných v internom prostredí podniku, manažment nadriadeného stupňa vojenskej organizácie nerieši kumuláciu interných zdrojov s takou naliehavosťou, intenzitou a zodpovednosťou, čo mu umožňuje v tomto ohľade prijímať mnohokrát pre civilný podnik likvidačné rozhodnutia.

Jeden z množstva príkladov potvrdzujúcich tieto závery. V rokoch 1991 – 1993 bolo v armáde vtedajšej ČSFR rozhodnuté o zabezpečení prania a chemického čistenia výstrojových súčiastok a bielizne výhradne externými dodávateľmi. Táto služba bola dovtedy vo vojenských pracovniach poskytovaná s nákladmi na 1 kg vypranej bielizne v rozsahu 3 – 7x nižšími, ako boli priemerné ceny ponúkané dodávateľským spôsobom. Služby externých dodávateľov mohli do uvedeného obdobia využívať len tie útvary a zariadenia armády, ktoré nemali vlastnú pracovňu a tam, kde v regióne absentovala resp. nepostačovala kapacita vojenských pracovní pre všetky útvary posádky.

Toto rozhodnutie z centra bolo prijaté napriek iniciatívne spracovanej analýze odborníkov logistiky o efektívnosti vojenských pracovní, ktorá na stav enormného rastu nákladov na túto službu po prechode na výhradne externých dodávateľov upozornila, žiaľ neúspešne.

V tomto prípade nebol dosiahnutý ani jeden z efektov, ktoré by mali byť smerodátne pre implementáciu outsourcingu do ozbrojených síl s už uvedenými minimálne dvomi dôvodmi oprávňujúcimi k takémuto rozhodnutiu.

Evidentne nedošlo, ani k zníženiu nákladov na danú službu, ani ku kumulácii ľudských a materiálových zdrojov v prospech primárnej činnosti tzn. vyššej kvality výcviku. Naopak, výcvik bol ukrátený o niekoľkonásobne vyššie výdavky ozbrojených síl na poskytovanú službu externými dodávateľmi a občianske zamestnankyne z týchto pracovísk z pochopiteľných dôvodov nemohli byť prvkom zmeny kvality výcviku. Naopak, sekundárnym negatívnym efektom rozhodnutia, bol nárast lokálnej nezamestnanosti vplyvom prepustenia personálu pracovní, čo je vždy spojené s negatívnym vnímaním ozbrojených síl z aspektu sociálnej zodpovednosti organizácie v mieste dislokácie.

V^oJENSKÉ REFLEXIE

Žiaľ obdobný trend implementácie outsourcingu do ozbrojených síl nemá len historickú podobu. V súčasnosti je rovnako viac pravidlom ako výnimkou. Je neprípustné aby postupy, ktoré sa javia ako optimalizačné metódy s pozitívnym efektom pre podniky aj to len niektorých priemyselných odvetví, boli nekriticky bez dôslednej analýzy ich širokospektrálnych dopadov na procesy v nevýrobnej organizácii preberané manažmentom ozbrojených síl. Je to rovnaká chyba akej sa dopustil manažment stredoeurópskych a východoeurópskych podnikov v porovnaní s manažmentom japonských firiem pri preberaní skúseností zo strategického riadenia podnikov v USA.

Ak hodnotíme problém využívania externých zdrojov z iného pohľadu, podporený argumentáciou, že profesionálni vojaci sa bez výnimky majú sústrediť len na výcvik a zdokonaľovanie vojenských návykov a znalostí a preto jediným možným riešením je všetky nevojenské aktivity a činnosti zabezpečiť vo forme externých dodávok, je to prístup správny a nemožno mu nič vyčítať.

Je outsourcing ale skutočne jedinou alternatívou znižovania nákladov, je reálnym nástrojom koncentrácie ozbrojených síl na výcvik a jeho rastúcej kvality?

Outsourcing formálne vytvára dojem, že výberom dodávateľa v súlade s uplatnením znenia zákona č. 25/2006 Z.z. o verejnom obstarávaní, bolo dosiahnuté maximum v znižovaní nákladov na niektoré sekundárne aktivity a činnosti tým, že bola prijatá cenovo a inak najvýhodnejšia ponuka. Formálne preto, lebo ovplyvňovať proces **znižovania nákladov** na úrovni **nákladového strediska**, ktorým v tomto kontexte chápeme útvar, **nie je možné**. Princíp centrálného riadenia sa na tom podieľa ďalším negatívnym aspektom. Dokonca aj v prípade, že právomoc verejného obstarávania je delegovaná na úroveň brigády, **veliteľ** môže k zníženiu nákladov prispieť výberom najvýhodnejšej ponuky, ale **nemá možnosť alternatívneho riešenia**. Problém spočíva v tom, že interval rozhodovania o nákladoch je ohrozený výberom z viacerých ponúk z externého prostredia, to znamená jednoznačne dodávateľským spôsobom, bez možnosti využitia variantných riešení pomocou interných postupov a nástrojov.

Preto dochádza k anomáliám, keď na základe najvýhodnejšej ponuky a zmluvy uzavretej s vybraným uchádzačom zaplatí útvar za jednorazovú údržbu trávnikov a zelene v priestoroch kasární 10.000,-€, ako sa to stalo v konkrétnom prípade. Alternatívne prijatím interného zamestnanca povereného takouto pracovnou náplňou by bolo možné, nielen významne zmeniť kvalitatívne ukazovatele tejto služby nie s jednorazovou, ale dennou frekvenciou údržby, naviac s významnou redukciou nákladov na jej zabezpečenie.

Vojenské REFLEXIE

Druhým limitom, ktorý je nevyhnuté brať do úvahy pri rozhodovaní o implementácii outsourcingu do ozbrojených síl je skutočnosť, že ozbrojené sily sú systém so **špecifickými požiadavkami a procesmi**, ktoré v mnohých prípadoch **nemajú analógiu v transformačnom procese** výrobných podnikov a podnikov služieb.

Príkladom môže byť napr. dlhoročne dôsledne budovaný systém stravovania konkrétnych vojenských odborností so špecifickými nárokmi na energetický príjem, zloženie stravy s priebežnou analýzou jeho vplyvu na fyzickú výkonnosť vojaka. Do tohto procesu v internom prostredí ozbrojených síl v minulosti koordinovane vstupovali špecialisti vojenskej lekárskej vedy, príslušníci logistiky odborne vzdelávaní ako špecialisti proviantnej služby, schopní prípravu stravy prispôbiť výkonnostným a iným štandardom zabezpečovaných vojakov. Takáto širokospektrálna, ale jednoznačne nevyhnutná **garancia kvality** je z externého prostredia ozbrojených síl **nemožná**.

Ak by sme tento štandard chceli zachovať aj pri poskytovaní stravovania dodávateľským spôsobom, znamenalo by to pre ozbrojené sily periodicky objednávať a kontrahovať množstvo posudkov a odborných expertíz z externého prostredia, ktoré vo svojich výstupoch aj tak nemôžu komplexne obsiahnuť špecifiká vojenskej praxe, nehovoriac o ďalších nákladoch, ktoré by objednávkami takýchto služieb vznikli, čo by ešte znásobilo aj tak pomerne diskutabilný finančný efekt outsourcingu.

Negatívne sa outsourcing prejavuje aj na schopnosti **definovať požiadavky** a stanoviť **parametre kvality** na dodávky v oblasti vystrojovania, ubytovania, technického a iného zabezpečenia subjektov ozbrojených síl. A to aj napriek tomu, že úlohy v oblasti kontroly kvality dodávok vykonávajú orgány MO SR prostredníctvom Úradu pre obrannú štandardizáciu, kodifikáciu a štátne overovanie kvality, ktorý je určený na poskytovanie služieb, výmenu údajov o kvalite dodávok výzbroje a vojenského materiálu na národnej úrovni...²¹ Tento úrad je štrukturálne začlenený ako centrálny orgán vykonávajúci činnosť na strategickej úrovni riadenia ozbrojených síl a preto nemôže ovplyvňovať kvalitu materiálových tokov v kompetencii subjektov ozbrojených síl na taktickej a operačnej úrovni, čo bližšie vysvetľuje príklad uvedený autorom v súvislosti s rizikom erózie znalostného potenciálu na outsourcing orientovaného podniku.

Tretím limitom, ktorý by nemal zostať pri rozhodovaní o realizácii procesov a činností s využitím interných alebo externých zdrojov bez povšimnutia je fakt, že výstupom z vojenského transformačného procesu je **špecifický produkt**.

²¹ Logistická doktrína ozbrojených síl Slovenskej republiky SVD 40(B), Generálny štáb Ozbrojených síl Slovenskej republiky, Bratislava 2006, str. 24

V^oJENSKÉ REFLEXIE

Základnou podmienkou výstupu z transformačného procesu v ozbrojených silách, ktorým je kvalita výcviku, je **znalosť faktorov** podmieňujúcich jeho kvalitatívne parametre. Inak interpretované, každý kto sa akýmkoľvek spôsobom podieľa na jeho realizácii by mal poznať ciele, ktoré sa ním sledujú a nástroje dosiahnutia týchto cieľov. Je diskutabilné, či môžu erudovane do tohto procesu vstupovať externé spoločnosti, ktoré sa na ňom nikdy priamo nepodieľali a z pochopiteľných dôvodov ani podieľať nemôžu. Na externé spoločnosti nie je možné v plnom rozsahu uplatniť normy, zásady a princípy vojenského riadenia, taktiky a utajenia, aké je možné aplikovať vo vzťahu k interným vojenským logistickým prvkom a štruktúram.

Najväčšie **riziko outsourcingu**, ale spočíva v **erózii znalostného potenciálu** podniku odberateľa a čo je paradoxné aj podniku dodávateľa. **Trvalo udržateľný rozvoj podniku** je možný len v prípade , že manažment dokáže správne posúdiť efekt aktuálnych riešení na prosperitu podniku v budúcnosti. V tom je podľa môjho názoru kardinálny problém outsourcingu. Táto nákladová optimalizačná metóda je typickým nástrojom teórie neoliberalizmu koncentrovaná na momentálny efekt, bez schopnosti a ochoty analyzovať jeho dopady na podnik v dlhodobom časovom horizonte. Toto tvrdenie vychádza zo skutočnosti, že podnik, ktorý v záujme znižovania nákladov zanedbá rozvoj znalostného potenciálu v oblasti outsourcovaných služieb tým, že prepustí resp. redukuje počet odborníkov príslušných podporných podnikových činností, pripravuje sa o **možnosť** stále náročnejšie **definovať požiadavky** pre dodávateľov. Tým zákonite v danom segmente podnikových procesov **stagnuje**, čo má svoju reflexiu aj na **kvalitu** primárneho podnikového procesu.

Na ilustráciu možno uviesť klasický príklad odčlenenia zdanlivo sekundárnej činnosti v podniku akou je jeho ochrana a stráženie. Neschopnosťou po určitej dobe odborne posúdiť primeranosť prijatých opatrení dodávateľskou firmou, môže byť výkon tejto činnosti na úrovni, ktorá umožní prejavy hospodárskej kriminality, úmyselnej deštrukcie výrobných technológií, či únik dôverných informácií z prostredia podniku, čo v konečnom dôsledku priamo ohrozuje kvalitu jeho primárnej činnosti.

V čom spočíva z dlhodobého hľadiska autodeštrukčná podstata outsourcingu? V čom táto metóda potenciálne ohrozuje aj podnik poskytovateľa?

Firma, ktorej podnikanie je založené na poskytovaní služieb pre iné podniky paradoxne stráca na výkonnosti tým, že **neschopnosť** odberateľa **klásť** na kvalitu dodávok stále **vyššie požiadavky** má za následok rutinný prístup k plneniu zmluvných dodávok, bez potreby neustáleho vzdelávania a **implementácie** najnovších **poznatkov** vedy a výskumu

v príslušnom odbore na strane **dodávateľa**. Takáto situácia je vysoko pravdepodobná na trhu, kde dodávateľom je podnik s monopolným postavením na trhu, prípadne sa trh na strane ponuky vyznačuje len veľmi nízkou úrovňou konkurenčného prostredia a odberateľom je subjekt so špecifickým postavením na trhu.

Typickým príkladom takéhoto oddelenia je napr. vykonávanie stredných a veľkých opráv výstroja a výzbroje ozbrojených síl v podnikoch, ktoré majú oprávnenie na výkon takýchto špeciálnych činností, či už z hľadiska technického vybavenia, odborného potenciálu a príslušnej legislatívy. Sústredenie sa ozbrojených síl len na **exploataciu výzbroje a výstroja**, sú z organizačných štruktúr operačného a taktického stupňa **extrahované prvky** a funkcie technického odborného zamerania, ktoré boli **garantom** nielen presného zadávania **požiadaviek**, ale hlavne náročnej **kontroly** pri preberaní techniky z opravárenských podnikov do ozbrojených síl.

Výsledkom takejto aplikácie outsourcingu je vykonávanie takých „generálnych“ opráv vojenskej techniky, ktoré rozsahom činností a kvalitou nezodpovedajú predpísaným štandardom. S ich negatívnym efektom sú následne konfrontovaní priamo používatelia výzbroje a výstroja.

Zanedbateľnou skutočnosťou v tomto kontexte nie je ani sekundárny efekt spočívajúci v tom, že **znalostná erózia** na strane odberateľa umožňuje **preplácať** aj operácie a činnosti, ktoré **neboli** vykonané vôbec, resp. boli **neodborne** vykonané prípadne vykonané **nad rámec stanovených noriem**, čo sa výrazne podpisuje na výšku výdavkovej časti rozpočtu ozbrojených síl.

4. ZÁVER

Globalizácia svetovej ekonomiky má vplyv na národné ekonomiky a okrem príležitostí v podobe rozširovania trhov a využívania zdrojov bez geografických obmedzení a iných pozitívnych efektov, nesie so sebou aj ohrozenia v podobe zvyšujúcej sa konkurencie, nekontrolovateľných finančných tokov nadnárodných korporácií, vyčerpávanie zdrojov národných ekonomík a pod. Rovnako podnik alebo subjekt verejného sektora z aspektu ich autonómie, rozvoja, hľadiska využitia nielen príležitostí ale aj pôsobenia hrozieb, možno vnímať podobne.

Pokiaľ národná ekonomika orientáciou na zahraničné investície, ich chápaním ako jedinej cesty prekonania hospodárskych problémov, sa stáva len realizátorom produkcie, ktorej výskumný a odborný potenciál je kumulovaný v materskej krajine investora, riskuje vedomostnú a znalostnú degeneráciu občanov štátu, rovnako podnik, ktorý nevytvára

dostatočne široké portfólium operácií a činností interným potenciálom firmy, stáva sa závislým na vôli, schopnostiach a lojalite externých partnerov, čo v konečnom dôsledku znamená nielen závislosť, ale konkrétne hrozby v podobe straty autonómie vplyvom nedostatku odborných znalostí, ako aj schopností kedykoľvek prijať alternatívne riešenie vo vlastnej réžii s pripravenou scénou a profesionálnymi účinkujúcimi.

V rámci strategického plánovania a rozhodovania o outsourcingu v podniku, a takto chápaných ozbrojených silách, je potrebné vyvarovať sa uvažovaniu a laickému vnímaniu efektov takýchto optimalizačných metód len so zohľadnením ich okamžitého, krátkodobého ekonomického efektu, bez analýzy ich dopadov na vývoj nákladov a rozvoj ozbrojených síl v strednodobom a dlhodobom časovom horizonte.

Stále častejšie sme konfrontovaní aj s názormi „inovátorov“, ktorí nás denne presviedčajú o tom, že na Slovensku nemá zmysel nič vyvíjať a vyrábať, pokiaľ je to možné kúpiť hotové a kvalitnejšie z externých zdrojov. Taká téza má možno svoje aktuálne ekonomické opodstatnenie, no krajina ktorá nevytvára podmienky pre sofistikovanú produkciu na svojom území s transformačným procesom v jeho komplexnej podobe, nemôže hovoriť o budovaní trvalo udržateľnej znalostnej spoločnosti.

To je tiež paralela pre dogmatické chápanie niektorých nákladových optimalizačných metód v ozbrojených silách, pričom diskutabilná až nepresvedčivá, je argumentácia o ich pozitívnom efekte na náklady a plnenie cieľov Ozbrojených síl SR. Čo je podstatne závažnejšie, tieto metódy, tak ako boli ich implementačné aspekty analyzované v tomto článku, ohrozujú rozvoj tohto subjektu v strategickom časovom horizonte.

LITERATÚRA

1. BRIŠKA, R.: Vojnové hospodárstvo. Bratislava: Nakladateľstvo slovenského pôdohospodárskeho družstva 1942, 384.s
2. JIRÁSKOVÁ, S., HALÁDIK, J., KELEMEN, M.: Privatizácia vojenských a bezpečnostných aktivít? Činnosť súkromných vojenských a bezpečnostných spoločností a ich možný dopad na základné funkcie štátu, Vojenské reflexie roč.IV, č.1/2009, s. 41 – 50, ISSN 1336-9202
3. KRČ. M.: Nástin dejín ekonomiky obrany. Praha: AVIS, 2001. ISSN 80-7278-100-6
4. MIKOLAJ, J. a kol.: *Krízový manažment ako spoločensko – vedný problém*. Žilina: Vydavateľstvo Fakulty špeciálneho inžinierstva Žilinskej univerzity 2000, 141 s. ISBN 80-888 29-54-2
5. NOVÝ, J.: Outsourcing v Iráku – čiastočná privatizace vojenství. In: Sborník z konference s mezinárodní účastí „Outsourcing v ozbrojených silách“. Brno:

Univerzita obrany, Fakulta ekonomiky a managementu, 2007. ISBN 978-80-7231-189-7

6. OUTRATA, R. a kol.: Globalizácia a slovenská ekonomika. Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 2006. ISBN 80-7144-150-3
7. REKTOŘÍK, J. a kol.: *Krizové řízení ve veřejné správě a bezpečnost obyvatel*. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta 2006. ISBN 80-210-3934-5.
8. SMEJKAL, V., RAIS, K.: *Řízení rizik ve firmách a jiných organizacích*. Praha: Grada 2006. 300 s. ISBN: 80-247-1667-4
9. STANĚK, P.: Globalizácia svetovej ekonomiky. Bratislava: EPOS, 1999. ISBN 80-8057-109-0
10. SZABO, S., MAČOVSKÝ, I., BUČKA, P.: Trendy ekonomického riadenia zdrojov v podmienkach NATO. Medzinárodný vedecko-odborný seminár „Nové požiadavky na ekonomické riadenie obranných zdrojov v súdobých podmienkach“. Liptovský Mikuláš 15.5.2008. ISBN 978-80-8040-346-1.
11. ŠEFČÍK, V.: Ekonomika a obrana štátu. Praha: Avis, 1999. ISBN 80-7278-014-X
12. ŠIMÁK, L.: Krízový manažment vo verejnej správe, Žilina: Žilinská univerzita, Fakulta špeciálneho inžinierstva 2001. ISBN 80-88829-13-5

Recenzent: doc. RSDr. Štefan IŽARIK, CSc.

MARKETINGOVÉ INŠTRUMENTÁRIUM ŠTÁTNEJ VYSOKOŠKOLSKÉJ VZDELÁVACEJ INŠTITÚCIE

Ing. Viera FRIANOVÁ

Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, Liptovský Mikuláš

ABSTRACT

This article deals with importance of application of marketing concept to management of state military school – The Armed Forces Academy of General Milan Rastislav Štefánik. Marketing concept of the academy means the management philosophy according to which the school's goals can be best achieved through identification and satisfaction of the target markets (customers, students). With regard to specific characteristics of this school its marketing concept should use marketing strategy based on specific marketing mix. We present one of way of tailored marketing mix program based on „9P” model. The model presents unique combination of 4 basic marketing tools (Product, Place, Promotion and Price) and other 5 specific marketing tools (Process Pedagogical Approaches, Physical Evidence, Participation Activating, Personalities and People) to suit school's needs.

Kľúčové slová: štátna vysoká škola, marketing, marketingový mix

1. ÚVOD

Napriek tomu, že v inštitúciách a organizáciách verejného a neziskového sektora na Slovensku nepatrí marketing medzi tradičné činnosti, naopak je riadiacimi pracovníkmi organizácií často odmietaný, každodenná prax potvrdzuje skutočnosť, že v stále silnejúcom konkurenčnom prostredí sa jeho uplatňovanie aj v tomto sektore javí priam ako nevyhnutnosť.

Ak marketingovú koncepciu všeobecne chápeme ako zameranie manažmentu na identifikáciu a uspokojovanie potrieb zákazníkov ako prostriedku na zabezpečenie dlhodobej prosperity podniku²², potom aplikáciu marketingovej koncepcie v manažmente vysokej školy možno chápať ako proces riadenia, ktorého výsledkom je poznanie, ovplyvňovanie a v konečnej fáze uspokojovanie potrieb a prianí „zákazníkov“ školy efektívnym spôsobom, zabezpečujúcim zároveň splnenie cieľov školy. V uvedenej súvislosti odborníci konštatujú, že

²² SOLOMON, M. R. – MARSHALL, G. W. – STUART, E. W.: Marketing očima světových marketing manažerů. Brno: Computer Press, 2006, s. 6, ISBN 80-251-1273-X

vysoká škola, ktorá je orientovaná na svojich zákazníkov, ktorá sa zaujíma o to, či sú jej študijné programy kvalitné, a či vychádzajú z potrieb trhu, škola, ktorá úspešne komunikuje so svojimi partnermi a má dobrý imidž na verejnosti, väčšinou volí stratégiu, ktorá je založená na marketingovom prístupe.²³ Taktiež mnohé výskumy poukazujú na to, že vysoko kvalitná a uznávaná škola je produktom predovšetkým dobrého manažmentu, ktorý sa nebojí zmeniť zabehané stereotypy a chápe vysokú školu ako subjekt, ktorý sa v trhovom prostredí musí správať nielen efektívne ale aj marketingovo.

2. MARKETINGOVÝ MIX AKADÉMIE OZBROJENÝCH SÍL GEN. M. R. ŠTEFÁNKA

Dôležitou a neoddeliteľnou súčasťou marketingového riadenia v akomkoľvek type organizácie, vysoké školy nevynímajúc, je marketingové inštrumentárium označované aj ako marketingový mix. Pri zostavovaní marketingového mixu školy ako aj pri príprave a realizácii jej konkrétnych marketingových programov, ktoré sú súčasťou komplexnej marketingovej stratégie, je potrebné vhodne aplikovať nielen poznatky zo všeobecného marketingu, ale aj poznatky zo špeciálnych druhov marketingu – najmä marketingu služieb, marketingu neziskových organizácií a marketingu vzťahov.

Osobitosti Akadémie ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika v Liptovskom Mikuláši ako jediného subjektu na Slovensku poskytujúceho služby v špecifickej oblasti vysokoškolského vzdelávania v sústave študijných odborov obrana a vojenstvo sa premietajú aj do potreby využívania špecifických marketingových nástrojov. S ohľadom na skúsenosti z marketingovej praxe, ako aj teoretické poznatky z vyššie uvedených druhov marketingu, je snahou zostaviť taký marketingový mix, ktorý by pomohol jednak čo najúčinnnejšie vplývať na cieľové trhy a publiká akadémie, ako aj vyvolať želané zmeny v správaní sa vybraných segmentov trhu vzdelávania. Ak má akadémia obstať v konkurencii, v úsilí o kvalitu a atraktivnosť, predovšetkým v súťaži o prilákanie najkvalitnejších študentov ako aj vedecko-pedagogických pracovníkov, v súťaži o získanie externých finančných zdrojov, v súťaži o verejnú mienku (pozitívny imidž a dobrú povesť) a o čo najkvalitnejších absolventov, vyžaduje to, aby využívala na „mieru šitý“ komplex marketingových nástrojov, ktorý zohľadňuje ako výnimočnosť postavenia tohto subjektu na trhu vzdelávania, tak aj jedinečnosť jeho poslania. Uvedené naznačuje, že marketingový mix akadémie nemožno prezentovať prostredníctvom tradičného modelu 4P, ktorý sa využíva pre hmotné produkty. Naše úvahy tak smerujú k názoru, že model marketingového inštrumentária Akadémie ozbrojených síl by mal celkom

²³ SVĚTLÍK, J.: Marketing školy. Zlín: EKKA, 1996, s. 21-45, ISBN 80-902200-8-8

určite vystupovať na jednej strane v určitej modifikovanej podobe (v štátnej vysokoškolskej inštitúcii absentuje ziskový motív, cenová zložka vo veľkej miere stráca svoj význam, cena je ponímaná najmä z pohľadu vynaložených nákladov) a zároveň na druhej strane v rozšírenej podobe (produkt, cena, distribúcia či dostupnosť a komunikácia by mali byť rozšírené o ďalšie prvky). Za východisko pre návrh takéhoto modelu možno považovať v súčasnosti najčastejšie prezentovaný model marketingového mixu vysokej školy označovaný ako 8P²⁴ pozostávajúci z: produktu (Product), ceny (Price), distribúcie (Place), komunikácie (Promotion), procesuálnych pedagogických prístupov (Process Pedagogical Approaches), hmotných predpokladov/zabezpečenia (Physical Evidence), participačnej aktivizácie (Participation Activating) a osobností (Personalities). S ohľadom na skutočnosť, že akadémia predstavuje špecifický produktívny sociálny systém zameraný predovšetkým na poskytovanie vzdelávacích služieb, pri ktorých sa zdôrazňuje dôležitosť osobného kontaktu a interakcií medzi poskytovateľom (školou) a „zákazníkom“ (študentom, účastníkom kurzu a pod.), považujeme za dôležité rozšíriť uvedený model o ďalšie P, teda ľudí (People). Následne tak dostávame model 9P, ktorého jednotlivé prvky/nástroje sa nielen vhodne dopĺňajú, ale aj vo veľkej miere prelínajú.

2.1 Vymedzenie základných nástrojov marketingového mixu štátnej vysokej školy

Produkt školy možno širšie chápať ako všetko, čo je zamerané na pozornosť cieľovej skupiny – zákazníka²⁵. Z pohľadu akadémie možno pod produktom rozumieť poskytované vzdelávacie služby, resp. školou ponúkaný vzdelávací program. Vysokoškolské vzdelávacie služby sa v porovnaní s výrobkami či inými službami vyznačujú viacerými špecifikami. Medzi najvýznamnejšie z nich patria:²⁶

- dominancia ľudského faktora;
- absolútna dominancia nehmotného charakteru vzdelávacích služieb;
- identickosť času a priestoru spotreby a produkcie vzdelávacích služieb (napr. konzultácie, prednášky, semináre, cvičenia);
- vysoká spoluúčasť zákazníka (študenta) pri produkcii vzdelávacích služieb;
- zredukovaná úloha sprostredkovateľov pri poskytovaní vzdelávacích služieb;

²⁴ ŠTEFKO, R.: Akademické marketingové inštrumentárium v marketingu vysokej školy. Bratislava: R. S. Royal Service, 2003, s. 96, ISBN 80-968379-5-8

²⁵ Poznámka: zákazníkov školy možno rozdeliť do viacerých skupín, sú nimi predovšetkým študenti, či už potenciálni, súčasní, bývalí alebo budúci, ďalej účastníci rôznych kurzov, školení, vojenských cvičení, seminárov, konferencií a iných podujatí najmä odborného a vedeckého charakteru.

²⁶ ŠTEFKO, R.: Akademické marketingové inštrumentárium v marketingu vysokej školy. Bratislava: R. S. Royal Service, 2003, s. 184-185, ISBN 80-968379-5-8

Vojenské REFLEXIE

- dôležitosť vzájomného kontaktu medzi zákazníkom (študentom) a personálom (najmä učiteľom);
- pominuteľnosť vzdelávacej služby;
- potreba dospieť k vyrovnaní ponuky a dopytu (často aj prostredníctvom určitých prijatých opatrení).

Produkt Akadémie ozbrojených síl má svoju vnútornú štruktúru, ktorá zahŕňa: jadro produktu (Core Product) – predstavuje užitočnosť, t. j. úžitok, ktorý získava študent účasťou na výučbe jednotlivých predmetov, a ktorý uspokojuje jeho potreby, vlastný produkt (Tangible Product) – predstavuje v prípade každého študijného predmetu jeho fyzické zhmotnenie, súpis jeho vlastností, charakteristík a špecifik, pričom typické črty výučby predmetu a jeho imidž dotvára lektor, spôsob výkladu či dialógu, kvalita a tiež aktívny či pasívny poslucháč a napokon rozšírený produkt (Augmented Product) – zahŕňa poskytovanie dodatočných služieb, teda ponuka vzdelávacieho programu vysokej školy zahŕňa aj možnosť využívania ďalších nadštandardných služieb, ktoré súvisia s budúcim kariérnym uplatnením absolventov, s možnosťou celoživotného vzdelávania a iných doplnkových foriem štúdia najmä prostredníctvom školení a kurzov, štúdia v zahraničí a pod.²⁷ Ak sa na produkt akadémie pozeráme komplexnejšie, potom je potrebné uviesť, že jeho súčasťou sú okrem služieb vzdelávania celkom určite aj výchova, vojenský výcvik, výskum a vývoj. Súčasťou komplexného produktu akadémie sú aj určité doplnkové služby, ktoré vo veľkej miere predstavujú služby logistického zabezpečenia. Spomenúť možno napr. poskytovanie kvalitného ubytovania, stravovania, zdravotníckej starostlivosti, možností pre aktívne využívanie voľného času (predovšetkým v oblasti športu a kultúry), knižničných služieb vrátane využívania moderných výpočtových a komunikačných technológií, ale aj duchovnej služby a iných.

Podobne možno rozlíšiť aj jednotlivé súčasti produktu v zmysle jeho chápania ako vzdelávacieho programu. Tento v sebe zahŕňa: „cieľové a obsahové zameranie produktu (jednotlivých predmetov), vzdelávaciu formu (organizačný rámec vyučovania), dĺžku vzdelávania, odbornú a metodickú úroveň vyučovania a doplnkové služby (poskytovanie študijných materiálov a pod.)“.²⁸ Odborníci upozorňujú na skutočnosť, že ak vzdelávacia inštitúcia nie je schopná rozvinúť uspokojivé vzdelávacie programy pre svojich zákazníkov,

²⁷ ŠTEFKO, R.: Akademické marketingové inštrumentárium v marketingu vysokej školy. Bratislava: R. S. Royal

Service, 2003, s. 126-130, ISBN 80-968379-5-8

²⁸ ŠIGUT, Z.: Úloha marketingu ve vzdělávání dospělých: Marketing školy. Manažér, 13, 2008, č. 49, s. 15,

ISSN 1335-1729

môže to v konečnom dôsledku viesť k jej zlej povesti, ba dokonca až k odlivu zákazníkov. Na druhej strane odlišnosť vzdelávacích programov akadémie od programov iných vysokých škôl pôsobiach na Slovensku, ich jedinečnosť a kvalita, môžu pre školu predstavovať významný zdroj jedinečnej konkurenčnej výhody.²⁹

Z hľadiska iného uvažovania by sme za produkt akadémie mohli považovať aj výsledok jej podnikateľskej činnosti. „Podnikateľská činnosť nadväzuje na vzdelávaciu, vedeckú, výskumnú, vývojovú alebo inú tvorivú činnosť Akadémie ozbrojených síl, ktorá nesmie ohroziť kvalitu, rozsah a dostupnosť činností naplňajúcich jej poslanie. Vykonáva sa za úhradu a riadi sa Obchodným zákonníkom“.³⁰

Distribúcia (miesto) predstavuje taký nástroj marketingového mixu, ktorého úlohou je zabezpečiť, aby sa produkt dostal k zákazníkovi, resp. je to miesto, kde dochádza k poskytovaniu produktu, pričom možno zohľadniť aj špecifické požiadavky zákazníka. Následne sa proces poskytovania vzdelávacích služieb môže realizovať aj mimo priestorov školy.³¹ Úlohou Akadémie ozbrojených síl je sprístupniť svoj produkt – vzdelávací program zákazníkovi, pričom ho môže ponúkať buď priamo (napr. prostredníctvom oznamu na svojej webovej stránke), alebo nepriamo, prostredníctvom sprostredkovateľov (napr. výchovných poradcov na školách). Vzdelávací program Akadémie ozbrojených síl sa dostáva k študentom nielen prostredníctvom bežných foriem výučby ale aj prostredníctvom internetu, vzdelávacích počítačových programov, či výmenných študijných pobytov (najmä jazykových a odborne špecializačných). Analogicky, aj samotný vzdelávací proces môže prebiehať buď priamo a v značne veľkom množstve všeobecne známych a používaných rôznych organizačných foriem priamej výučby, alebo aj formami dištančnými.³² Vo všeobecnosti tak za distribučné kanály akadémie možno považovať akékoľvek prostriedky, ktoré sprostredkujú zákazníkovi informácie o službách a mieste ich poskytovania. Tu sa však už tento nástroj prekrýva s komunikáciou.

Každá vysoká škola musí budovať a udržiavať účinnú a efektívnu **komunikáciu** so svojimi cieľovými trhmi a publikami.³³ Za najvýznamnejšie publiká alebo tretie osoby Akadémie ozbrojených síl možno považovať: súčasných a potenciálnych študentov,

²⁹ ŠIGUT, Z.: Úloha marketingu ve vzdělávání dospělých: Marketing školy. Manažér, 13, 2008, č. 49, s. 16,

ISSN 1335-1729

³⁰ Štatút Akadémie ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika so sídlom v Liptovskom Mikuláši, 2008

³¹ ČÁBYOVÁ, L.: Marketing pomôže vyriešiť aj problémy vo vašej škole. Učiteľské noviny. Dostupné 18. 12. 2008 na www.unoviny.sk

³² ŠTEFKO, R.: Akademické marketingové inštrumentárium v marketingu vysokej školy. Bratislava: R. S. Royal Service, 2003, s. 217, ISBN 80-968379-5-8

³³ Poznámka: konkrétne publikum sa stáva trhom vtedy, keď sa inštitúcia rozhodne, že chce získať isté zdroje (a to nielen finančné) od tohto publika, pričom výmenou za ne mu ponúka určité hodnoty.

absolventov školy, rodičov študentov, učiteľov a vedeckých pracovníkov, administratívnych úradníkov a zabezpečovací personál školy, subjekty hospodárskej sféry, stredné školy, sponzorov, miestnu samosprávu, akreditačné komisie, konkurenčné inštitúcie (predovšetkým vojenské vysoké školy v zahraničí), Ministerstvo obrany SR a Generálny štáb, Ministerstvo školstva SR, masmediálne prostriedky a všeobecnú verejnosť. Každá cieľová skupina/trh musí v prvom rade vedieť, že daná škola existuje a poskytuje v porovnaní s inými vzdelávacími inštitúciami pôsobiacimi na trhu v oblasti vzdelávania určité špecifické služby. Na tomto základe sa následne odvíjajú ďalšie aktivity potenciálnych zákazníkov, ktoré je nutné stimulovať a pobádať k reálnemu záujmu a dopytu po poskytovaných službách školy. Primárnou funkciou komunikácie Akadémie ozbrojených síl je informovať verejnosť vrátane svojich potenciálnych zákazníkov o svojich cieľoch, aktivitách a ponukách a následne vzbudiť u nich záujem o ponúkané služby. Inými slovami, cieľom komunikácie je poskytnúť správne informácie, v správnom čase, na správnom mieste, adresované správnym ľuďom, ...

Komunikácia Akadémie ozbrojených síl sa realizuje prostredníctvom vlastných nástrojov tvoriacich integrovaný komunikačný mix. S ohľadom na špecifické komunikačné potreby danej inštitúcie možno za jeden z najvýznamnejších a najvhodnejších nástrojov jej komunikačného mixu považovať public relations (PR), t. j. aktivity zamerané na budovanie, formovanie a udržiavanie vzťahov s verejnosťou (jednotlivými publikami školy) či už odbornou alebo laickou – bežnými občanmi, ktoré možno najvýstižnejšie charakterizovať vetou „pracuj dobre a rozprávaj o tom“. Pomocou aktivít v oblasti PR sa škola predovšetkým usiluje budovať svoj pozitívny imidž, resp. tlmiť negatívny imidž. Ide tu o komunikačné pôsobenie školy na verejnosti, ktoré vytvára a udržiava pozitívne postoje a vzťahy verejnosti k škole, jej aktivitám, službám, študentom atď. Z množstva aktivít, ktoré akadémia v danej oblasti uskutočňuje možno spomenúť napr. organizovanie vedeckých a odborných konferencií a seminárov, brífingov, recepcií, charitatívnych akcií (napr. spolupráca s detským domovom, charitatívne zbierky). Súčasťou PR je aj príprava písomných podkladov, vydávanie interných periodík (Akademik) ako aj vedecko-odborných časopisov (Science and Military, Vojenské reflexie), ďalej výstupy publikačnej činnosti (učebnice, skriptá, pracovné manuály), ročné správy, brožúry atď. Škola v rámci svojej komunikačnej politiky vytvára vzťahy s veľkým množstvom publik, pričom by sa mala zaoberať záujmami a potrebami všetkých.

Keďže v súčasnosti majú veľký vplyv na vytváranie verejnej mienky, a teda aj na tvorbu a udržiavanie dobrých vzťahov medzi vysokou školou a jej publikami práve médiá, škola pristupuje aj k realizácii tejto formy komunikácie v porovnaní s minulosťou oveľa aktívnejšie.

Jedno zo starých známych pravidiel PR tvrdí, že „public relations začína doma“. Stále platí, že zamestnanec je „chodiacou reklamou“ vlastnej firmy, znalcom zákazníkov a ich potrieb, nevyčerpatelnou studnicou inšpirácie. Rozvíjanie interného PR zameraného na školenie a motivovanie tzv. „vnútorných zákazníkov“, t. j. zamestnancov, je obzvlášť dôležité pre podniky služieb, ktorých zamestnanci často prichádzajú do priameho kontaktu so spotrebiteľmi, resp. ovplyvňujú mienku svojho okolia. Aj v oblasti poskytovania vzdelávacích služieb sa stále viac zdôrazňuje význam interných PR a zaznamenáva sa stúpajúca potreba zamestnancov mať prístup k dôležitým informáciám a podieľať sa na rozhodovaní.³⁴ Úlohou interných PR akadémie by mala byť snaha uspokojiť zvedavosť zamestnancov s ohľadom na chod školy (obzvlášť dôležité je včasné informovanie zamestnancov o zmenách v personálnej oblasti), vyvolať u zamestnancov potrebu podieľať sa na rozvoji školy, vyvolať v očiach zamestnancov, ich rodinných príslušníkov pozitívny obraz školy, a s tým spojenú lojalitu k danej inštitúcii vrátane zníženia fluktuácie.

Ak vymedzíme **cenu** ako hodnotu poskytnutú za produkt, v prípade súkromných škôl sa za cenu považuje školné, príp. poplatky spojené s účasťou študentov na vzdelávacích aktivitách. Akadémie ozbrojených síl ako nezisková verejná štátna³⁵ vzdelávacia inštitúcia sa od súkromných škôl, resp. tradične ponímaných podnikov odlišuje vo viacerých charakteristikách, okrem iného aj bezplatnosťou svojich výkonov. To naznačuje, že uvedený nástroj v marketingovom mixe akadémie vystupuje v značne modifikovanej podobe, vnímame ho teda nielen ako zdroj jedinečnej konkurenčnej výhody daného subjektu.

Za vzdelanie, ako čistý verejný statok zákazník – študent priamo neplatí, na financovaní vzdelávacích inštitúcií sa nepriamo podieľajú občania danej krajiny, a to najmä prostredníctvom platieb v podobe daní a odvodov, ktoré predstavujú významný podiel na príjmoch štátneho rozpočtu krajiny. O cene verejných služieb (vrátane vzdelávacích) rozhodujú občania v demokratických voľbách. Pričom vládny program musí obsahovať aj školskú politiku, vrátane výdavkov na školstvo, financovanie, subvencovanie jednotlivých vzdelávacích inštitúcií, a teda aj celkových výdavkov štátneho rozpočtu na vojenské vzdelávanie. Z širšieho pohľadu preto možno cenu chápať ako sumu peňazí (nákladov), času a úsilia, ktorú musí škola vynaložiť pri poskytovaní svojho produktu. Teda je potrebné daný nástroj chápať v súvislosti s celkovým hospodárením akadémie. V tejto súvislosti sa v

³⁴ BELOVICKÝ, D.: Interné public relations. Marketing magazine, 1999, č. 7-8, s. 4-5, ISSN 1211-7315

³⁵ Poznámka: pri vymedzení uvedenej charakteristiky vlastnickej štruktúry školy sme vychádzali z členenia subjektov národného hospodárstva podľa Kupkoviča (2002).

každodennej praxi akadémie prejavuje aj stále výraznejšie úsilie o účelné a efektívne využívanie všetkých dostupných zdrojov (finančných, materiálnych i ľudských).

2.2 Význam ďalších nástrojov marketingového inštrumentária štátnej vysokej školy

Keďže jednotlivé vzdelávacie subjekty sa medzi sebou líšia rôznymi prístupmi, formami, či organizáciou jednotlivých procesov, medzi ich novo definované nástroje v súčasnosti zaraďujeme aj tzv. **procesuálne pedagogické prístupy**. Stratégia diferenciacie u vzdelávacích subjektov súvisí s tým, že tieto sa usilujú svoje vzdelávacie programy realizovať inak, s inou pridanou hodnotou, prostredníctvom originálnych prístupov v porovnaní s konkurenciou.

V súlade s poslaním a zákonmi Slovenskej republiky Akadémie ozbrojených síl rozvíja predovšetkým pedagogickú, vedeckú, výskumnú a vývojovú činnosť. Pri plnení jej úloh tak prebiehajú v spojení s didaktickými, vedeckými, právnymi a ďalšími procesmi tiež mnohé hospodárske procesy, pri ktorých dochádza ku spotrebe vstupných statkov a služieb. Vo všeobecnosti môžeme tieto procesy rozdeliť na tie, ktoré súvisia so základnými činnosťami školy (ako sú napr. prijímanie nových študentov, vzdelávacie procesy a výskum, záverečné štátne skúšky atď.) a procesy súvisiace s podpornými činnosťami školy (ako sú napr. vývoj a zdokonaľovanie metód a techník vzdelávania, vedecký výskum a vývoj, obstarávatel'ské služby, manažment ľudských zdrojov školy atď.).³⁶ Práve diferenciacia v tomto smere, najmä rozdielnosť pedagogických prístupov, môže pre akadémiu opäť znamenať získanie určitých výhod v porovnaní s ďalšími subjektmi pôsobiacimi na danom trhu vzdelávania.

Keďže akadémiou ponúkaný produkt pozostáva predovšetkým zo služieb, ktoré sú v rozhodujúcej miere neviditeľné a nehmotné, v snahe uľahčiť zákazníkovi vnímanie úžitkových vlastností, kvality a ďalších prvkov a vlastností jednotlivých služieb, je potrebné marketingový mix akadémie rozšíriť o ďalší nástroj, ktorý sa v slovenskej marketingovej literatúre vyskytuje najčastejšie pod označením **hmotné zabezpečenie/predpoklady a preukázania**.³⁷ Vzdelávacie služby školy možno poskytovať len za určitých hmotných podmienok (priestory a ich vybavenie). S ohľadom na skutočnosť, že reálny či potenciálny študent, resp. širšie zákazník, si vytvára prvé dojmy jednak pri vstupe do priestoru, kde sú služby poskytované, ako aj pri každom kontakte so vzdelávacou inštitúciou, akadémia by mala otázke svojho materiálneho prostredia venovať neustálu pozornosť. Hmotné

³⁶ ŠTEFKO, R.: Akademické marketingové inštrumentárium v marketingu vysokej školy. Bratislava: R. S. Royal Service, 2003, s. 116, ISBN 80-968379-5-8

³⁷ Tamtiež, s. 120-124

predpoklady a zabezpečenie vo veľkej miere súvisia s poskytovaním už spomínaných doplnkových služieb akadémie. Popri často zdôrazňovanej nehmotnosti produktu školy možno na druhej strane zdôrazniť aj význam jej marketingovej komunikácie, ktorá by mala zákazníkovi službu „zhmotniť“, teda mu poskytnúť určité hmatateľné dôkazy, čo jednak pomôže znížiť neistotu zákazníka pri výbere a nákupe služby, a tiež mu umožňuje, aby službu ako ponuku lepšie pochopil.³⁸ Z uvedeného následne vyplýva, že hmotné zabezpečenie/predpoklady možno niekedy zaradiť do produktu a niekedy aj do komunikácie, opätovne tu tak dochádza k určitému dopĺňaniu sa až prelínaniu jednotlivých nástrojov marketingového mixu.

Proces realizácie a „predaja“ produktu, akým je práve vzdelávacia činnosť s **aktívnou spoluúčasťou** študenta, sa vyznačuje potrebou vysokej miery účasti – **participácie „zákazníka“** a potrebou podieľať sa na spoločnom úsilí spolu s učiteľom. Participácia študenta ako zákazníka na vzdelávacom procese, t. j. na realizácii vzdelávacieho programu ako produktu, a hlavne spôsob, akým študent participuje (spolu s lektorom, učiteľom, producentom), do značnej miery determinuje výsledný reálny produkt – priebeh realizácie vzdelávacieho programu (vzdelávacej aktivity) ako aj jeho kvalitu. Pozitívna participácia študenta na vyučovacom procese do značnej miery spolurozhoduje aj o štýle prevedenia vzdelávacieho produktu, o účinnosti vzdelávacieho procesu, o jeho výsledkoch a následnej satisfakcii (uspokojení) či nespokojnosti zákazníkov a cieľových trhov. Ak sa vzdelávaciemu subjektu darí dlhodobo a sústavne aktivizovať pozitívne zameranú participáciu svojich študentov na vyučovacom procese a udržiavať ju na vysokej úrovni, nielenže to významne ovplyvní názor reálnych aj potenciálnych študentov ale tiež vyvolá pozitívnu odozvu jednotlivých cieľových trhov (napr. sa zvyšujú preferencie budúcich študentov pri rozhodovaní sa o svojom budúcom štúdiu v prospech danej školy).

Možnosť študentov akadémie podieľať sa na pripomienkovaní dôležitých dokumentov školy, ich zapájanie sa do vedeckej činnosti (najmä v rámci riešenia prác ŠVOČ, vedeckých projektov a úloh jednotlivých katedier), ich podieľanie sa na definovaní tém ročníkových a seminárnych prác, ako aj bakalárskych a diplomových prác a pod., pôsobia aj na zlepšovanie imidžu školy, prispievajú k jej dobrému menu, vedú k optimalizácii plnenia jej hlavného poslania, ale aj k uspokojovaniu racionálnych potrieb študujúcich, k ich celkovej

³⁸ ĎAĎO, J. – PETROVIČOVÁ, J. – KOSTKOVÁ, M.: Marketing služieb. Bratislava: Epos 2006, s. 92, ISBN 80-8057-662-9

satisfakcii, k plneniu ich najvlastnejších dlhodobých záujmov, v súlade so záujmami celej spoločnosti.³⁹

Kvalita každej vysokej školy, akadémie nevynímajúc, je často posudzovaná na základe **osobností** (najmä z radov pedagogických a vedeckých pracovníkov), ktoré na škole pôsobia, resp. úspešne pôsobili. Keďže pedagogickí pracovníci majú veľký vplyv na tvorbu imidžu školy, vedenie by malo k ich výberu pristupovať čo najzodpovednejšie.

Po komplexnejších úvahách možno konštatovať, že úspech každého sociálneho systému (teda aj štátnej vysokej školy) závisí azda v najväčšej miere od **ľudí** (študentov, pedagógov, veliteľov, obslužného personálu atď.), ľudia tu predstavujú subjekt a súčasne objekt procesu vzdelávania, výcviku a výchovy. Otázkam medziľudských vzťahov sa aj na Akadémii ozbrojených síl venuje stále väčšia pozornosť, čo sa prejavuje napr. v dlhodobom úsilí o budovanie partnerského vzťahu medzi učiteľom a študentom. Možno tak predpokladať, že v budúcnosti sa bude akadémia v tejto oblasti musieť oveľa viac opierať o poznatky zo špeciálnych druhov marketingu, najmä marketingu vzťahov.

3. ZÁVER

Praktické skúsenosti potvrdzujú, že uplatňovanie marketingovej koncepcie založenej na využívaní účinného marketingového mixu v rámci zvolenej marketingovej stratégie vedie aj vo vysokoškolskej vzdelávacej inštitúcii (vrátane štátnej) k vysokej úrovni všetkých jej činností. Marketingová koncepcia zahŕňa a podporuje celý riadiaci proces a pomáha pracovníkom školy k rozhodnutiam v čase a situáciách, keď títo čelia konkrétnym praktickým problémom v trhovom prostredí. Marketing založený na efektívnom uspokojovaní potrieb jednoznačne vymedzených cieľových trhov umožňuje škole obstať v stále silnejúcom konkurenčnom boji na trhu vzdelávania, a to aj s ohľadom na skutočnosť, že Akadémia ozbrojených síl nemá v rámci slovenského trhu vzdelávania priameho konkurenta. Snaha maximálne uspokojovať svojich zákazníkov má pre vzdelávaciu inštitúciu aj ďalší sprostredkovaný význam, a síce, že škola sa takto môže stať zaujímavou aj pre rôznych ďalších sociálnych partnerov, resp. tzv. publiká. „Efektívne použitý marketing vytvára imidž disciplinovaného prístupu k využitiu všetkých zdrojov, ktoré sú pre všetky vzdelávacie inštitúcie tak veľmi potrebné“.⁴⁰

³⁹ ŠTEFKO, R.: Akademické marketingové inštrumentárium v marketingu vysokej školy. Bratislava: R. S. Royal Service, 2003, s. 119, ISBN 80-968379-5-8

⁴⁰ BUTORACOVÁ ŠINDLEROVÁ, I.: Vybrané aspekty marketingu v rámci vzdelávacích organizácií. Marketing & Komunikace. Vydané: 26. 10. 2007, ISSN 1211-5622 dostupné na: <http://www.mandk.cz>

Keďže dôležitú a neoddeliteľnú súčasť marketingovej koncepcie riadenia aj vo vzdelávacej inštitúcii predstavuje ucelený súbor marketingových nástrojov označovaný ako marketingový mix, výberu a následnému praktickému využívaniu jeho jednotlivých súčastí by mala aj štátna vysoká škola s ohľadom na stále silnejúce konkurenčné tlaky na trhu vzdelávania, venovať ešte výraznejšiu pozornosť. Pritom by sa mala opierať nielen o skúsenosti, znalosti a zodpovednosť svojho manažmentu, ale aj o poznatky a odporúčania odborníkov na danú problematiku. Určitou inšpiráciou pri úvahách manažmentu o voľbe marketingového inštrumentária akadémie môže byť aj v príspevku prezentovaný model 9P.

LITERATÚRA

1. BELOVICKÝ, D.: Interné public relations. Marketing magazine, 1999, č. 7-8, ISSN 1211-7315
2. BUTORACOVÁ ŠINDLEROVÁ, I.: Vybrané aspekty marketingu v rámci vzdelávacích organizácií. Marketing & Komunikace. Vydané: 26. 10. 2007, ISSN 1211-5622 dostupné na: <http://www.mandk.cz>
3. ČÁBYOVÁ, Ľ.: Marketing pomôže vyriešiť aj problémy vo vašej škole. Učiteľské noviny. Dostupné 18. 12. 2008 na www.unoviny.sk
4. ĎAĎO, J. – PETROVIČOVÁ, J. – KOSTKOVÁ, M.: Marketing služieb. Bratislava: Epos 2006, ISBN 80-8057-662-9
5. KELEMEN, M. – NEČAS, P.: Marketingový mix v podmienkach štátnej vysokej školy. In: MAVRI: 1. ročník medzinárodnej vedeckej konferencie. Žilina: ŽU v Žiline 2008, ISBN 978-80-8070-921
6. KOTLER, P. – FOX, K. – CLIFFTS, E.: Strategic Marketing for Educational Institutions. Prentice Hall 1985
7. KUPKOVIČ, M. a kol.: Podnikové hospodárstvo. Bratislava: Sprint 2002, ISBN 80-88848-93-8
8. PETERS, T.: Strategy Follows Structure, Developing Distinctive Skills. Callifornia Management Review, 1984, N. 11, ISSN 0008-1256
9. SOLOMON, M. R. – MARSHALL, G. W. – STUART, E. W.: Marketing očima světových marketing manažerů. Brno: Computer Press, 2006, s. 6, ISBN 80-251-1273-X
10. SVĚTLÍK, J.: Marketing školy. Zlín: EKKA, 1996, s. 21-45, ISBN 80-902200-8-8
11. ŠIGUT, Z.: Úloha marketingu ve vzdělávání dospělých: Marketing školy. Manažér, 13, 2008, č. 49, ISSN 1335-1729

12. Štatút Akadémie ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika so sídlom v Liptovskom Mikuláši, 2008
13. ŠTEFKO, R.: Akademické marketingové inštrumentárium v marketingu vysokej školy. Bratislava: R. S. Royal Service, 2003, s. 96, ISBN 80-968379-5-8
14. Zákon č. 131/2008 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Recenzent: doc. RSDr. Štefan IŽARIK, CSc.

RIEŠENIE TEORETICKÝCH A PRAKTICKÝCH PROBLÉMOV SÚVISIACICH S MANAŽMENTOM OUTSOURCINGU V REZORTE MO SR

Ing. Soňa JIRÁSKOVÁ,

Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, Katedra manažmentu,
Liptovský Mikuláš

ABSTRAKT

Príspevok sa zaoberá teoretickými východiskami uplatňovania outsourcingu v organizáciách a inštitúciách verejného sektora a analýzou motívov vedúcich k implementácii outsourcingu realizovaného v interných organizačných jednotkách pôsobiach v rámci rezortu MO SR.

Kľúčové slová: verejný statok, verejný sektor, ozbrojené sily, outsourcing

1. ÚVOD

V riadení organizácií verejného sektora sa od 90. rokov dvadsiateho storočia postupne zavádzajú princípy „**New Public Management/New Public Sector Management**“, ktorý možno vymedziť ako zavádzanie metód riadenia známych z podnikového prostredia do prostredia verejného sektora, a to pod heslom: „šetriť a súčasne zvyšovať efektívnosť“, pričom „na službu orientované riadenie organizácií verejného sektora“ je založené na myšlienke existovania „štíhleho štátu“. ⁴¹ Mnoho organizačných inovácií vo verejných inštitúciách bolo inšpirované manažmentom zo súkromného sektora. Hlavným motívom je snaha o maximalizáciu úžitku (zvýšenie množstva poskytovaných verejných statkov), ktorý sa môže dosiahnuť z verejných zdrojov a zvyšovanie flexibility fungovania verejného sektora. Klasický spôsob riadenia z predchádzajúceho obdobia je postupne nahrádzaný modelom zavádzajúcim prvky súťaže na trhu, so súčasným sledovaním ekonomických ukazovateľov. Manažment verejnej správy je čím ďalej, tým viac kombináciou starej verejnej správy a nových postupov prichádzajúcich z podnikového manažmentu. V súčasnosti dochádza k zblížovaniu manažmentu vo verejnom a súkromnom sektore, pričom toto zblížovanie sa

⁴¹ KUBÍK, J.: Management ve veřejné správě. In: Zborník z vedecko-odbornej konferencie „Manažment – teória, výučba a prax 2005“. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2005. s. 212, ISBN 80-8040-270-1

prejavuje spôsobom hospodárenia so zdrojmi. Verejné organizácie sa čoraz viac orientujú na zákazníka a manažéri majú viac voľnosti pri finančnom a personálnom rozhodovaní.⁴²

Možností a oblastí ako a kde dosiahnuť zvýšenie efektívnosti verejného sektora je niekoľko, napríklad: zmena organizačných štruktúr, zavádzanie integrovaných informačných systémov, oblasť verejného obstarávania, e-Government, spôsoby financovania, tzv. PPP projekty a pod., pričom nové princípy riadenia sa môžu aplikovať na viacerých úrovniach riadenia, a to od centrálnej až po úroveň jednotlivých inštitúcií. New Public Management je určitou filozofiou, určitým štýlom myslenia a určitou stratégiou obsahujúcou nielen jednotlivé princípy a zásady, ale aj celý rad overených postupov (TQM, Benchmarking, Value for Money, Outsourcing, Public Private Partnership, Management by Objectives a iné), z ktorých treba vedieť v konkrétnych podmienkach zvoliť tie, ktorých použitie je adekvátne. New Public Management do praxe vnáša také ekonomické prvky (definovanie cieľa, produktov, meranie výkonnosti, vypracovávanie rozborov, riadenie výstupov, rozpočtovanie, porovnávanie, manažment výkonnosti, kvality a i.), ktoré majú zabezpečiť poskytovanie kvalitných služieb pri nízkych nákladoch.⁴³

I napriek trendu vedúcemu k zblížovaniu spôsobov riadenia vo verejnom a súkromnom sektore je nutné zdôrazniť, že stále existujú (a možno usúdiť, že aj budú existovať) rozdiely medzi manažmentom vo verejnom a súkromnom sektore. Tieto rozdielnosti spočívajú vo fakte, že:

1. Verejné organizácie pôsobia na základe politicky stanovených potrieb, nie na základe potrieb určených trhom. Tento rozdiel je zvýrazňovaný neexistenciou motívu dosiahnuť zisk vo verejných organizáciách.
2. Zisk je základnou veličinou používanou pri meraní výkonnosti organizácie v súkromnom sektore a v organizáciách verejného sektora ho nie je možné použiť. Verejným organizáciám tak chýba jasný systém merania výkonnosti, ktorý by v dostatočnej miere odrážal efektívnosť a účinnosť.
3. Manažment vo verejnom a súkromnom sektore pôsobí v rozdielnom právnom prostredí.

Uvedené trendy zaznamenávané zo súčasnej praxe spôsobujú v teoretickej rovine zmeny v jednoznačnosti definovania verejného sektora a posun od jeho úzkeho a jednoznačného vymedzenia, pričom dochádza ku komplexnému prehodnocovaniu úloh

⁴² WRIGHT, G. – NEMEC, J.: Manažment veřejné správy. Praha: Ekopress, 2003. s. 26, ISBN 80-86119-70-X

⁴³ BALÁŽOVÁ, E.: Benchmarking služieb miestnej samosprávy na Slovensku. Bratislava: Adin, 2006. s. 13, ISBN 80-89244-09-2

verejného i súkromného sektora a takisto k prehodnocovaniu ich podielu pri zabezpečovaní verejných statkov a verejných služieb.

Nové trendy a moderné nástroje a metódy New Public Managementu sa v poslednom období začali uplatňovať i v ozbrojených silách mnohých štátov, pričom ich realizácia je typická pre súčasnú etapu reforiem. Jedným z uvádzaných nástrojov je **outsourcing**, pričom za najvhodnejšiu oblasť pre outsourcingové aktivity v ozbrojených silách možno považovať **vojenskú logistiku**.

2. TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ RIEŠENIA PROBLÉMU

Obyvatelia daného štátu majú rôzne typy potrieb a záujmov. Okrem uspokojovania základných osobných potrieb, ako sú strava, odev, bývanie, majú prospech aj z toho, že je zabezpečené verejné osvetlenie, sú vybudované verejné komunikácie, je zabezpečená národná obrana, bezpečnosť krajiny a podobne. Najrozličnejšie potreby jedincov sú uspokojované prostredníctvom súkromných a tzv. **verejných statkov**. Za súkromné statky sa považujú tie, pre ktoré existuje trh a za ktoré prijímateľ musí zaplatiť určitú cenu. Ak niekto nechce, alebo nemôže zaplatiť cenu za určitý súkromný statok, je z jeho spotreby vylúčený.⁴⁴ Trh však neposkytuje všetky statky na komplexné uspokojenie potrieb, časť potrieb obyvateľov je uspokojovaná s ingerenciou verejného sektora. **Verejný sektor** je teda možné charakterizovať ako plánované netrhové poskytovanie služieb, rozsah poskytovania ktorých sa determinuje kolektívne, prostredníctvom demokratických rozhodovacích procesov, pričom alokácia vytvorených statkov sa realizuje podľa odhadu potrieb finálneho spotrebiteľa.⁴⁵ Verejný sektor, podľa Rektoříka,⁴⁶ je „tá časť národného hospodárstva, v ktorej sa vo verejnom záujme realizujú verejné služby, je financovaná prevažne z verejných rozpočtov, je riadená a spravovaná verejnou správou, rozhoduje sa v nej verejnou voľbou a podlieha verejnej kontrole“. Účelom fungovania verejného sektora je napĺňanie verejného záujmu a správa vecí verejných. Rozhodovacia činnosť vo verejnom sektore sleduje dve určujúce kritériá – kritérium efektívnosti a kritérium spravodlivosti.⁴⁷

Dôležité je si uvedomiť, že produkcia verejných statkov je ekonomická činnosť prinášajúca väčší alebo menší úžitok pre celú spoločnosť, ktorú nemožno ponechať na

⁴⁴ SIVÁK, R. a kol.: Verejné financie. Bratislava: Iura Edition, 2007. s. 22, ISBN 978-80-8078-094-4

⁴⁵ LAŠČEK, L. a kol.: Vybrané kapitoly z ekonómie. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2006. s. 114, ISBN 80-8040-297-3

⁴⁶ REKTOŘÍK, J. a kol. : Ekonomika a řízení odvětví veřejného sektoru. Brno: Ekopress, 2002. s. 18, ISBN 80-86119-60-2

⁴⁷ OCHRANA, F.: Veřejný sektor a efektivní rozhodování. Praha: Management Press, 2001. s. 11, ISBN 80-7261-018-X

súkromné podnikanie. Úžitok z týchto statkov je totiž rozptýlený medzi obyvateľstvo tak, že žiadna jednotlivá firma nemá motiváciu ich poskytovať. Keďže súkromná iniciatíva nepostačuje, o zabezpečenie verejných statkov sa musí postarať vláda.⁴⁸

O tom, aké množstvo verejných statkov/verejných služieb sa v danom štáte bude produkovať, sa rozhoduje na politickej úrovni, a to v procese zostavovania verejných rozpočtov. V princípe existujú dve krajné možnosti poskytovania verejných služieb – poskytovanie trhom a poskytovanie verejným sektorom, no medzi uvedenými dvoma krajnými alternatívami možno identifikovať aj ďalšie modely a prístupy k zabezpečovaniu verejných služieb tzv. Alternative Service Delivery Arrangements. Medzi alternatívne spôsoby poskytovania verejných služieb možno zaradiť aj **outsourcing**, ktorý možno charakterizovať ako systém úmyselného a cieľavedomého vyčleňovania a odovzdávania (delegovania) určitých, zvyčajne komplementárnych činností externému partnerovi, čo má za následok nákup tovaru či služieb od cudzích podnikov namiesto vykonávania týchto činností vo vlastnej réžii. Outsourcing predstavuje zložitý proces, ktorý obsahuje ako technologické, organizačné, kompetenčné, tak i znalostné dimenzie.

Organizácia a spôsob poskytovania verejných statkov súvisí s politickým a administratívnym stavom v danom štáte a so zmenami postavenia a úloh organizácií verejného sektora. Rozhodnutia o spôsobe zabezpečovania verejných statkov nie sú nezvratné, pričom politické vedenie verejných inštitúcií sa môže rozhodnúť, čo bude zabezpečovať a akým spôsobom to bude zabezpečovať. Zabezpečovanie verejných služieb na Slovensku prebieha transformáciou už niekoľko rokov reagujúc pritom na spoločenské zmeny predovšetkým v Európe. Popri tradičnom spôsobe zabezpečovania verejných statkov a verejných služieb prostredníctvom inštitúcií verejného sektora sa v praxi čoraz častejšie stretávame aj s alternatívnymi formami.

Keďže produkcia služieb môže byť zverená na základe zmluvného vzťahu i súkromným producentom, prípadne neziskovým organizáciám, verejný subjekt si pri zabezpečovaní služieb môže vybrať z viacerých typov partnerov a zároveň platí, že nemusí ostať iba pri jednom dodávateľovi. Spôsob poskytovania služieb teda môže byť nasledovný:

- vlastné poskytovanie,
- úplné kontrahovanie,
- forma PPP projektov,
- čiastočné/zdieľané kontrahovanie (joint contracting),
- spätné kontrahovanie (contracting back in).⁴⁹

⁴⁸ SIVÁK, R. a kol.: Verejné financie. Bratislava: Iura Edition, 2007. s. 63, ISBN 978-80-8078-094-4

Pri zmluvnom zabezpečovaní verejných služieb verejné inštitúcie nesú za výkon verejných služieb svoju politickú zodpovednosť, a to v oblasti optimálneho rozsahu a kvality služby. Možno konštatovať, že činnosti, ktoré je nutné zabezpečovať alebo podporovať verejne (z dôvodu zlyhania trhu) sa v súčasnosti naďalej verejne plne alebo čiastočne financujú, avšak ich vlastná produkcia sa realizuje v pluralitnom prostredí všetkých vlastníckych foriem (public-private-civil sector mix). Produkcia verejnej služby sa môže presunúť do súkromnej sféry v plnej miere alebo len čiastočne, prípadne sa presunú do súkromnej sféry pomocné, obslužné činnosti a v tomto prípade sa vo veľkej miere využíva outsourcing.⁵⁰

Jedným z poskytovaných verejných statkov je aj zabezpečovanie obrany. Teória ekonomiky obrany identifikovala podstatu **obran**y ako **čistého verejného statku** (pure public good). I keď v ekonomickej teórii existujú i názory, že samotný koncept „verejných statkov“ je neobhájiteľný a že národná obrana môže byť a bude dodávaná najefektívnejšie trhom rovnako ako ostatný požadovaný tovar, nemôžeme sa s týmto tvrdením stotožniť. Prikláňame, sa k názoru, že službu uspokojenia potreby ochrany územia, celistvosti štátu a zaručenia národnej bezpečnosti nedokáže nik lepšie zabezpečiť ako štátom financované a riadené **ozbrojené sily**, teda subjekt, ktorý zabezpečuje poskytovanie čistého verejného statku. Samozrejme za predpokladu, že v manažmente ozbrojených síl budú uplatňované moderné spôsoby riadenia a rešpektované základné princípy a zákony ekonómie.

Možno súhlasiť so Šefčíkom a Sáhom,⁵¹ ktorí uvádzajú, že obrana je verejným statkom predovšetkým vo fáze jej prípravy a tvorby. Vo fáze realizačnej už možno hovoriť o zmiešanom statku, ktorý je zabezpečovaný ako štátnymi, tak i súkromnými subjektmi, inými slovami, zdroje súkromného sektora sú využívané k uspokojovaniu verejných potrieb.

Samotný fenomén obrany je spájaný s existenciou **vojny** ako špecifickým druhom konfliktu, v ktorom zúčastnené strany používajú vojenské prostriedky na dosiahnutie určitých politických cieľov.⁵² Nebezpečenstvo vojenského napadnutia zo strany agresora podnietil vznik a vývoj vojenského systému štátu, ktorý plní obrannú funkciu štátu, a to v podmienkach vojny i v období mieru.

⁴⁹ SIČÁKOVÁ – BEBLAVÁ, E.: Zabezpečovanie a poskytovanie služieb územnou samosprávou v SR. Dostupné na: <http://www.transparency.sk/seminare/klas/ema%20ppp.ppt>, citované 10.12.2009

⁵⁰ Coggburn, J. D. považuje outsourcing za jednu z foriem privatizácie verejných služieb ako súčasť reforiem verejného sektora. COGGBURN, J. D.: Civil Service Reform and Reinvention. Encyclopaedia of Public Administration and Public Policy. New York: Marcel Dekker, Inc., 2003. s. 206, ISBN 0-8247-0946-2

⁵¹ ŠEFČÍK, V. – SÁHA, T.: Transformace veřejné správy a poptávka po obraně. Science&Military, roč.3, 2008, č.1, s.52, ISSN 1336-8885

⁵² KRČ. M.: Nástin dějin ekonomiky obrany. Praha: AVIS, 2001. s. 13, ISSN 80-7278-100-6

V^oJENSKÉ REFLEXIE

Obranný systém štátu v sebe zahŕňa vzájomne prepojené prvky, ktorých jadrom sú ozbrojené sily ako vlastný vojenský podsystem. **Ozbrojené sily** sú bohato vnútorne štruktúrovaný a relatívne otvorený systém, ktorý patrí k špecifickým inštitúciám verejného sektora. Židek⁵³ považuje ozbrojené sily za účelovo vytvorený formálny spoločenský systém, ktorého štruktúru tvorí súbor prvkov/jedincov a súbor vzťahov/väzieb medzi prvkami, pričom dominujú formálne vzťahy/väzby vymedzené právnymi normami. Ozbrojené sily sú jedným z formálnych spoločenských systémov, ktoré spoločnosť cieľavedome vytvára za účelom realizácie určitej spoločenskej potreby – t.j. za účelom ochrany a obrany pred pôsobením deštruktívnych javov. Matis⁵⁴ definuje ozbrojené sily zo sociologického hľadiska ako zvláštny sociálny systém, ktorého fungovanie a pôsobenie je spojené s realizáciou masového ozbrojeného násillia v spoločenských vzťahoch a činnostiach. Tento systém na základe svojich kompetencií zjednocuje jednotlivcov (vojakov) a sociálne skupiny (vojenské jednotky, útvary) s materiálnymi prostriedkami do fungujúceho celku predurčeného vykonávať (organizovať a realizovať) masové ozbrojené násillie. Je inštitucionálnym nástrojom štátu na obranu a presadzovanie politických cieľov celospoločenského charakteru (obrana celistvosti, suverenity a záujmov štátu).

Ozbrojené sily, v teórii označované aj pojmom **armáda**,⁵⁵ možno z ekonomického hľadiska považovať za subjekt trhu finálnej produkcie, pričom poskytujú verejný statok v podobe požadovanej úrovne národnej obrany a bezpečnosti. Profesionálna armáda ako ekonomický subjekt verejného sektora sa zaoberá „špecifickou výrobou“, ktorej obsahom je premena vzácnych výrobných zdrojov na výstup v podobe národnej obrany a bezpečnosti.

I keď v celosvetovom meradle sú známe a reálne existujú i „Súkromné vojenské a bezpečnostné spoločnosti“ (Private Military resp. Security Companies), ktoré poskytujú služby súvisiace so zaistením bezpečnosti a obrany, vznik a existencia „súkromných ozbrojených síl“ fungujúcich na komerčných princípoch v podmienkach súčasnej Európy sú viac-menej vylúčené, a to i z dôvodu celosvetových snáh o zníženie terorizmu. Súkromné vojenské a bezpečnostné spoločnosti totiž predstavujú potenciálne riziko ich zneužitia rôznymi záujmovými skupinami, pričom poskytujú len parciálne služby v oblasti obrany a bezpečnosti a neplnia podľa nášho názoru komplexnú bezpečnostno-obrannú funkciu štátu.

⁵³ ŽÍDEK, R.: Transformácia ozbrojených síl. Vojenské reflexie, roč. 4, 2009, č.1, s. 32, ISSN 1336-9202

⁵⁴ JANEČEK, V. – POLONSKÝ, D. – MATIS, J.: a kol.: Výkladový slovník základných pojmov z pedagogiky, psychológie a sociológie. Bratislava: Generálny štáb Ozbrojených síl SR, 2007. ISBN 978-80-969362-1-2

⁵⁵ Benčo charakterizuje armádu ako subjekt, ktorý uspokojuje potrebu ochrany územia, na ktorom žije príslušné štátne spoločenstvo. BENČO, J.: Ekonómia vzdelávania. Bratislava: Iris, 2002. s. 44, ISBN 80-89018-41-6

3. MOTÍVY VEDÚCE K REALIZÁCIÍ OUTSOURCINGU V OZBROJENÝCH SILÁCH

1. Outsourcing vojenských podporných služieb je v poslednom období jedným z najnápadnejších znakov reformy a transformácie ozbrojených síl mnohých krajín. Využívanie zdrojov podnikateľského sektora na zabezpečenie obrany sa využívalo v rôznych podobách už od 50. rokov predovšetkým v USA a v posledných 20 rokoch vo Veľkej Británii. Dôvodom, prečo armáda začala využívať na zabezpečenie podporných činností súkromné firmy, prípadne rozličné vládne agentúry, bola všeobecná verejná nespokojnosť s hospodárnosťou a efektívnosťou týchto činností zabezpečovaných centrálné.

V európskych podmienkach, hlavne v armádach bývalého komunistického bloku, sa v poslednom desaťročí realizovali reformy ozbrojených síl ako odozva na zmeny spoločensko-politickej a aj ekonomickej situácie. Jednotlivé krajiny prešli od centrálne plánovanej ekonomiky k trhovej ekonomike, čo samozrejme prinieslo zmeny aj do spôsobu riadenia ozbrojených síl. Po rozpade Varšavskej zmluvy začalo dochádzať k transformácii jednotlivých armád v štátoch strednej Európy, pričom ozbrojené sily týchto krajín sa postupne stávali členmi vojenského obranného zoskupenia NATO. V súvislosti so vstupom do NATO boli zaznamenané nové požiadavky na štruktúry, spôsobilosti, zodpovednosti a právomoci jednotlivých armád.⁵⁶ V transformujúcich sa krajinách v predchádzajúcom období špecifické a monopolné postavenie armády, ako jediného možného producenta a poskytovateľa obranných služieb viedlo k tomu, že bola uprednostňovaná makroekonomická úroveň riadenia pred mikroekonomickou. Z tejto skutočnosti ďalej plynulo nedostatočné využívanie všetkých možných ekonomických nástrojov na zabezpečenie efektívnosti, hospodárnosti a účelnosti vo využívaní všetkých zdrojov, s ktorými disponujú ozbrojené sily.

Hlavný dôvod zavedenia outsourcingu v ozbrojených silách súvisí s primárnym predmetom činnosti ozbrojených síl. V podnikateľských subjektoch sa aktivity manažmentu zameriavajú na jadro podnikania, identicky aj ozbrojené sily sa zameriavajú na svoje kľúčové kompetencie, t.j. na zabezpečenie obrany a bezpečnosti štátu, a podporné činnosti sú postupne prenechávané na zabezpečenie súkromným firmám.

Medzi najdôležitejšie motívy, ktoré viedli k rozhodnutiu realizovať outsourcing v ozbrojených silách patrí:

⁵⁶ Bližšie pozri: The Military Balance. The International Institute for strategic studies. London: Oxford University Press, 2003.s. 29, ISBN 0-19-852873-6

Vojenské REFLEXIE

- zameranie sa na zabezpečenie primárnej činnosti ozbrojených síl – obrany a bezpečnosti štátu,
- možnosť vyššieho sústredenia sa veliteľov na hlavnú činnosť vojenskej jednotky,
- nedostatok zdrojov (finančných i ľudských),
- uvoľnenie zdrojov pre iné účely súvisiace so základnými bojovými procesmi (predovšetkým na modernizáciu výzbroje),
- snaha o zvýšenie kvality služieb,
- zdieľanie rizík s dodávateľmi.

Uvedené dôvody by sme mohli rozdeliť do troch kategórií uvedených v Tabuľke 1.

Tabuľka 1 Dôvody zavádzania outsourcingu v ozbrojených silách

Dôvody vecné	- sústredenie sa na hlavnú činnosť ozbrojených síl – kvalitné zabezpečenie obrany a bezpečnosti štátu,
	- snaha o zvýšenie kvality obslužných činností
Dôvody finančné	- znižovanie objemu finančných zdrojov vyčlenených zo štátneho rozpočtu na zabezpečenie obrany
	- zníženie nákladov
	- zefektívnenie hospodárenia s vyčlenenými zdrojmi
Dôvody organizačné	- zoštíhlenie a sploštenie organizačnej štruktúry
	- zjednodušenie riadiacej práce veliteľov
	- zvyšovanie flexibility riadenia

Zdroj: Vlastné spracovanie

4. ANALÝZA MOTÍVOV VEDÚCICH K REALIZÁCIÍ OUTSOURCINGU V OZBROJENÝCH SILÁCH SR

Rozhodnutie zaviesť outsourcing v podmienkach rezortu MO SR súviselo s reformou ozbrojených síl. V dokumente „MODEL 2010“ bol prvýkrát deklarovaný prístup, že: „Štruktúra logistiky zabezpečenia sa zmení tak, aby poskytla odpovedajúcejšiu podporu a lepšie odrážala postupy NATO. Počas transformačného procesu logistiky sa zabezpečenie vybraných služieb postupne, po vytvorení podmienok, presunie na civilný sektor“. Na „scivilnenie“ boli určené nasledovné aktivity:

- zabezpečenie stravovania,
- údržba a správa budov,
- stráženie budov a zariadení,
- prevádzka pracovní a čistiace služby,
- opravy výzbroje, techniky a materiálu komerčného typu,

- prepravné služby.⁵⁷

Podmienky pre proces vyčleňovania služieb v rezorte Ministerstva obrany SR sa vytvárali od roku 2003. V roku 2004 sa začal skúšať a overovať systém nákupu služieb z civilného prostredia, pričom realizácia zmien patrila k najdôležitejším a najzložitejším úlohám logistiky OS SR. Cieľom bolo perspektívne dosiahnuť v tejto oblasti úroveň porovnateľnú s inými armádami členských štátov NATO, v ktorých je proces využívania outsourcingu bežnou realitou a súčasťou zabezpečenia života vojsk. Pri zavádzaní outsourcingu sa kládol veľký dôraz na to, aby sa nijako nenarušilo poslanie, ciele a úlohy ozbrojených síl.

Na základe získaných poznatkov z útvarov, kde scivilňovanie služieb bolo vyskúšané, MO SR prijalo opatrenia na ďalší postup, ktorý na začiatku roku 2005 vyústil do prijatia **„Konceptie zabezpečenia služieb v rezorte MO SR na roky 2005 – 2008“**, ktorá rešpektuje dostupnosť finančných zdrojov a samozrejme platnú legislatívu SR. Konceptia vychádza z projektu: „Zabezpečenie služieb v rozpočtovej organizácii MO SR na roky 2005 až 2008“ č. p.: ŠbLog-V-277/2004, podľa ktorého bolo vypracované „Nariadenie náčelníka Generálneho štábu OS SR“ na implementáciu uvedeného projektu.

Projekt mal za úlohu:

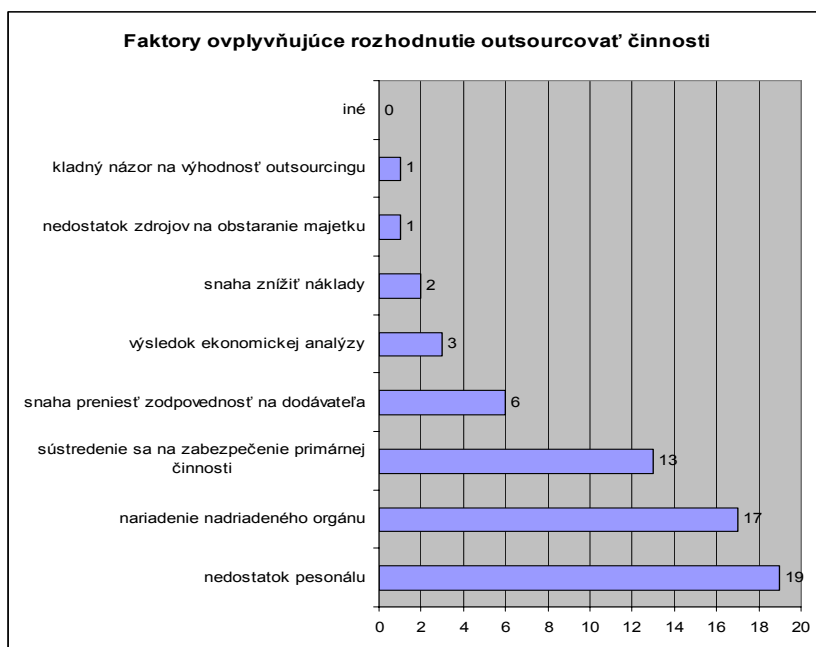
- podporiť profesionalizáciu OS SR a minimalizovať zapojenie profesionálnych vojakov do obslužných činností nad rámec ich funkčného zaradenia,
- špecifikovať personálne, vecné a finančné požiadavky na zabezpečenie vybraných druhov služieb na roky 2005 až 2008,
- definovať spôsob ich zabezpečenia a vytvoriť potrebné organizačné opatrenia pre ich realizáciu,
- špecifikovať postup MO SR pri prechode na zabezpečenie vybraných druhov služieb nákupom z vonkajších zdrojov tak, aby zabezpečovanie služieb nevyžadovalo neprimerane vysoké náklady.

V rámci riešenia dizertačnej práce na tému „Manažment procesu outsourcingu v rezorte Ministerstva obrany SR“ bol uskutočnený prieskum outsourcingu realizovaný dotazníkovou metódou, ktorého cieľom bolo získanie empirických údajov pre následnú analýzu tohto procesu a vypracovanie odporúčaní vedúcich ku skvalitneniu riadenia outsourcingu vo vojenskom prostredí. Objektom skúmania bol proces outsourcingu uskutočňovaný v interných organizačných jednotkách ozbrojených síl (vojenské útvary, úrady a zariadenia vykonávajúce svoju činnosť v rámci rezortu Ministerstva obrany SR).

⁵⁷ Model 2010. Dostupné na: <http://www.mosr.sk/12/materialy-a-dokumenty.php?mnu=11>, citované 7.12.2009

Uskutočnený dotazníkový prieskum poskytol údaje, na základe ktorých je možné vysloviť určité konštatovania o faktoroch/motívoch, ktoré viedli k realizácii outsourcingu v prostredí Ozbrojených síl SR, o spôsobe jeho riadenia a o určitých špecifických črtách tohto procesu. Následne je možné uskutočniť komparáciu teoretických poznatkov s empirickými zisteniami a vysloviť závery a zovšeobecnenia.

Vzhľadom na obmedzený rozsah tohto príspevku sa zameriame na analýzu motívov, ktoré viedli k realizácii outsourcingu v interných organizačných jednotkách. Respondentom prieskumu bola položená otázka, ktorej zámerom bolo zistiť, aké faktory prispeli k rozhodnutiu využiť outsourcing. Odpovede respondentov boli spracované a pre lepšiu názornosť sú zobrazené v Grafe 1.

Graf 1 Faktory ovplyvňujúce rozhodnutie outsourcovať aktivity

Zdroj: vlastný prieskum

Zo získaných údajov možno usúdiť, že hlavným faktorom, ktorý ovplyvnil rozhodnutie outsourcovať vybrané služby, bol nedostatok vlastného personálu, ktorý by bol schopný zabezpečovať danú činnosť. Ak v podnikateľskej sfére za najdôležitejší faktor pri rozhodovaní sa o outsourcingu možno považovať snahu o zníženie nákladov, prípadne snahu o maximálne sústredenie sa na hlavný predmet podnikania, v inštitúciách patriacich do verejného sektora môže byť týmto faktorom nedostatok interných zdrojov. V súčasnom období, ktoré je charakteristické reformou verejnej správy spájanej so značnou redukciou personálu, je outsourcing používaný ako prostriedok riešenia tohto problému. Táto skutočnosť

Vojenské REFLEXIE

súvisí s profesionalizáciou ozbrojených síl a so značnou redukciou personálu (viď Tabuľky 2 a 3).

Tabuľka 2 Plánovaný stav personálu v Ozbrojených silách SR podľa „MODELU 2015“

Stav personálu v Ozbrojených silách SR	Stav v roku 2000	Predpokladaný stav podľa Modelu 2015
vojaci	37 261	17 850
zamestnanci	13 397	5500
Spolu	50 658	23 350

Zdroj: MO SR

Tabuľka 3 Plánovaný počet profesionálnych vojakov a civilných zamestnancov v OS SR

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Profesionálni vojaci	30 690	25 528	21 624	19 771	19 797	19 318	19 318	19 318	19 318	19 318
Civilní zamestnanci	12 536	11 536	9 192	6 445	5 200	4 419	4 419	4 419	4 419	4 419

Zdroj: Štáb logistiky Generálneho štábu OS SR

Prax potvrdzuje, že v období tvrdých rozpočtových opatrení sú inštitúcie verejného sektora viac motivované k outsourcingu obslužných činností. Pri mäkkom rozpočtovom obmedzení, ako uvádza Sičáková-Beblavá, Beblavý⁵⁸ existuje motivácia poskytovať služby interne, teda interne rozhodovať o nakladaní s financiami a aj o prijímaní zamestnancov. Tento predpoklad potvrdzujú i výsledky nami uskutočneného prieskumu. Ak organizácia/inštitúcia musí zabezpečiť svoje úlohy s limitovaným objemom personálnych zdrojov, bude mať tendenciu zbaviť sa aktivít, ktoré nie je nevyhnutne nutné zabezpečovať vlastnými zamestnancami. Problémy s nedostatkom vlastných pracovníkov určených na zabezpečenie aktivity potom tieto organizácie/inštitúcie riešia kontrahovaním služieb.

Ďalším aspektom pri rozhodovaní sa o externom zabezpečovaní služieb môže byť fakt, že v dôsledku redukcie celkového stavu personálu v konkrétnej organizačnej zložke môžu byť niektoré zariadenia, napríklad jedálne, nedostatočne kapacitne vyťažené oproti predchádzajúcemu obdobiu. Nemá zmysel, aby interné zariadenie zabezpečovalo prípravu stravy pre malý počet zamestnancov a bolo udržiavané v prevádzke, keď je možnosť obstaratť túto službu v primeranom rozsahu na trhu.

Možno teda usúdiť, že trendy vedúce k „zoštlhľovaniu“ štátnej a verejnej správy, teda presadzovanie „lean managementu“ a tvrdé rozpočtové opatrenia vedú k rozširovaniu sa outsourcingu v inštitúciách a organizáciách verejného sektora.

⁵⁸ SIČÁKOVÁ-BEBLAVÁ, E. – BEBLAVÝ, M.: Faktory ovplyvňujúce rozhodovanie o spôsobe zabezpečovania služieb vo veľkých slovenských mestách. Politická ekonomie, č. 2, 2007. Dostupné na: <http://www.vse.cz/polek/pdf/599.pdf>, citované 5.12.2009

Nariadenie nadriadeného orgánu bolo v poradí na druhom mieste pri rozhodovaní, pričom tento fakt je možné dávať do súvislosti s uplatňovaným direktívneho spôsobu riadenia, ktorý je typický pre vojenské prostredie. V podnikateľskej sfére, je rozhodnutie outsourcovať vybranú činnosť prijímané na najvyššej riadiacej úrovni, t.j. v predstavenstve firmy a v dozornej rade (ako strategické rozhodnutie). Podobne v Ozbroyených silách SR bolo rozhodnutie outsourcovať vybrané činnosti v oblasti vojenskej logistiky prijaté vrcholovým manažmentom ako strategické rozhodnutie a jeho realizácia je zabezpečovaná formou nariadenia – vojenského rozkazu. Formu priameho nariadenia realizovať outsourcing možno považovať za špecifický postup, ktorý je rozdielny od podnikateľského prostredia, v ktorom sa jednotlivé subjekty samostatne rozhodujú či využijú, alebo nevyužijú tento manažérsky nástroj. Naše zistenie však korešponduje so zisteniami Nemca,⁵⁹ ktorý uvádza, že jedným z faktorov ovplyvňujúcich rozhodnutie použiť externý spôsob zabezpečovania služieb v inštitúciách verejného sektora je nariadenie nadriadenej organizácie. Priame nariadenie však vyvoláva odpor proti zmene a bohužiaľ skúsenosti z praxe ukazujú, že keďže nejde o slobodné rozhodnutie sa internej organizačnej jednotky ozbrojených síl, takéto rozhodnutie je často prijímané s nevôľou. Je však nutné prekonať zotrvačnosť v práci a prispôbiť sa novým podmienkam.

Na treťom mieste v poradí je uvádzaná možnosť lepšieho sústredenia sa na zabezpečenie primárnej činnosti, t.j. na zvyšovanie bojaskhopnosti internej jednotky, čo je v súlade s prijatou koncepciou rozvoja ozbrojených síl. Sústredenie sa na hlavný predmet činnosti organizácie je v publikovaných výsledkoch z prieskumov uskutočňovaných v podnikateľských subjektoch uvádzaný na 2. mieste.

V ďalšom poradí nasleduje snaha o prenesenie zodpovednosti a problémov súvisiacich so zabezpečovaním služby na poskytovateľa služieb. Tento motív možno považovať ako predpokladaný kladný sprievodný efekt, ktorý sa má získať realizáciou outsourcingu.

Vyššie uvedené faktory sa dotýkajú oblasti manažmentu, predovšetkým zmien v stratégii, kreovaní organizačnej štruktúry a riadení rizík.

Ekonomické dôvody: snaha znížiť náklady, nedostatok finančných zdrojov určených na obstaranie majetku potrebného na zabezpečenie služby neboli považované za najdôležitejšie kritériá pri rozhodovaní. Prieskumom totiž bolo zistené, že náklady v dôsledku zavedenia outsourcingu sa znížili v 17,24% prípadov zo skúmanej vzorky, náklady sa zvýšili v 34,48% a zostali na rovnakej úrovni v 20,68% prípadov. Čo je však veľmi zarážajúce, že až

⁵⁹ NEMEC, J.: Zmluvné zabezpečovanie verejných služieb: teoretické východiská a prax v Slovenskej republike. Ekonomický časopis, roč. 50, č.6, 2002, s. 966 ISSN 0013-3035

27,60% respondentov nedokázalo porovnať náklady pred a po zavedení outsourcingu. Predpoklad, že náklady na zabezpečenie určitej služby sa využitím outsourcingu znížili, sa nepotvrdil. Zníženie a lepšiu kontrolu nákladov od zavedenia outsourcingu neočakávajú ani tie interné organizačné jednotky, ktoré len plánujú zaviesť outsourcing, a to zrejme v dôsledku skúseností, ktoré sú získané v predchádzajúcom období. Táto skutočnosť je rozdielna oproti ziskovo orientovaným subjektom, v ktorých je pri zavádzaní outsourcingu vo výraznej miere preferovaná snaha o zníženie nákladov. Tento faktor bol dlhšie obdobie (predovšetkým v 1. etape vývinu outsourcingu od 50. rokov minulého storočia) považovaný za najdôležitejší faktor, ktorý viedol na zisk orientované podniky k rozhodnutiu odsunúť obslužné činnosti mimo firmu. V súčasnom období sa však veľký počet firiem snaží o novú kvalitu outsourcingových vzťahov prinášajúcich pre podnik pridanú hodnotu, pričom spôsob odmeňovania dodávateľov je tesne zviazaný s hodnotou, ktorú dodávateľ v rámci kontraktu prinesie objednávateľovi. Dlhodobé strategické ciele a snaha o získanie konkurenčných výhod nahrádzajú v súčasnosti úsporu nákladov ako primárny dôvod outsourcingu.⁶⁰ Výsledky uskutočneného prieskumu prispievajú k teoretickým záverom formulovaných Daňom a Trenčianskou,⁶¹ že tretia etapa outsourcingu prebiehajúca od 90. rokov minulého storočia je charakteristická koncentráciou na jadro činnosti, rastúcou kombináciou strategických úvah s nákladovými úvahami, ako aj ponukou profesionálnych výkonov s technologickými možnosťami. Takýto trend je charakteristický i pre ozbrojené sily.

Na základe zistení z prieskumu i na základe obsahovej analýzy dokumentov, ktoré riešia problematiku outsourcingu v rezorte MO SR je možné skonštatovať, že pri rozhodovaní sa o outsourcingu prevažujú faktory vecné a organizačné nad faktormi finančnými.

Napriek tomu, že médiá neraz ostro kritizovali ozbrojené sily za to, že obslužné činnosti nakupujú od súkromných producentov a nezabezpečujú si ich interne, musíme zdôrazniť, že takýto postup by nebol v súlade s prijatou stratégiou ďalšej existencie ozbrojených síl. V ozbrojených silách je evidentne do popredia dávaná snaha o nájdenie optimálneho spôsobu zabezpečenia služieb vzhľadom na potreby a interné zdroje rezortu (cieľ, ktorý sa má dosiahnuť), pričom je akceptovaná skutočnosť, že nákup služieb z externého prostredia môže byť finančne náročnejší. Samozrejme pri výbere outsourcingového partnera sa posudzuje cena služby a v snahe, aby náklady boli čo najnižšie,

⁶⁰ ČARNICKÝ, Š. – SUDZINA, F.: Outsourcing integrovaných podnikových informačných systémov a informačných technológií na Slovensku. Acta oeconomica et informatica. roč. 7, 2004, č. 2, s. 41. ISSN 1336-9261

⁶¹ DAŇO, F. – TRENČIANSKA, E.: Outsourcing – metóda skvalitnenia podnikových procesov. In: PÁLIFY, A. a kol.: Outsourcing, manažment a globalizácia (vybrané otázky). Bratislava, CS Profi-Public, 2008. s. 7. ISBN 978-80-970036-0-9

sa vyberá dodávateľ s najnižšou ponukovou cenou. V nadväznosti na uvedené, sa hodnotí aj úspešnosť realizovaného outsourcingu. Považujeme za potrebné zdôrazniť, že najdôležitejší efekt získaný zo zavedenia outsourcingu spočíva v zjednodušení riadenia, v zoštíhlení organizačných štruktúr, v zbavení sa zodpovednosti za danú činnosť, čo v konečnom dôsledku prispieva k možnosti lepšieho sústredenia sa manažérov/veliteľov na zabezpečovanie primárnej činnosti.

5. ZÁVER

Zavedenie outsourcingu v ozbrojených silách viacerých štátov možno považovať za strategické rozhodnutie, ktoré súviselo so snahou splniť stanovené úlohy v oblasti obrany a bezpečnosti v podmienkach existujúcich, prípadne redukovaných zdrojov, a to ako materiálnych, tak i personálnych a využitie zdrojového potenciálu súkromného sektora. Ďalším podstatným dôvodom je prehodnotenie vlastných kľúčových funkcií ozbrojených síl v súvislosti so zabezpečením obranyschopnosti daného štátu na patričnej úrovni podľa určitého svetového štandardu a kladenie dôrazu na zachovanie pohotovosti ozbrojených síl k priamemu nasadeniu. Je zrejmé, že realizácia outsourcingu vo verejnom sektore a zvlášť v ozbrojených silách nie je jednoduchou záležitosťou, čo vyplýva zo špecifických vojenských podmienok. Efekty outsourcingu bývajú často nejednoznačné. Táto nejednoznačnosť vyplýva z problematického ocenenia prínosov/efektov a nákladov, ktoré s realizáciou externého zabezpečovania služieb súvisí. Pred vlastným rozhodnutím outsourcovať danú činnosť, je dôležité vykonať ekonomickú analýzu nákladov súvisiacich s danou aktivitou. To však predpokladá existenciu adekvátneho účtovného systému, ktorý by bol schopný poskytnúť patričné údaje. Bohužiaľ v ozbrojených silách mnohých štátov sú ťažkosti s presným vyčíslením nákladov na príslušnú aktivitu, čo má negatívny odraz pri rozhodovaní sa o zavedení outsourcingu, prípadne v ponechaní činnosti na interné zabezpečenie. Aj takéto rozhodnutie však možno považovať za istý prínos spočívajúci vo fakte, že vykonávanie danej činnosti je preskúmané a prehodnotené a ďalší krok, ktorý by mal logicky nasledovať je vykonanie riadiacich opatrení smerujúcich k lepšiemu využitiu vlastných zdrojov.

Implementácia outsourcingu parciálnych činností v ozbrojených silách býva mnohokrát založená na politickom rozhodnutí. V súvislosti s realizáciou outsourcingu v ozbrojených silách nemožno do popredia dávať ekonomické záujmy (snahu o znižovanie nákladov, šetrenie finančných zdrojov), ale predovšetkým sa treba zamerať na predpokladané efekty spájané s manažmentom – t.j. na sploštenie organizačnej štruktúry ozbrojených síl, zjednodušenie riadiacej práce veliteľov, zvýšenie kvality a flexibility zabezpečovaných

služieb, využitie zdrojov a odborných znalostí zo súkromného sektora, zavádzanie nových metód práce, a to v súlade s dosiahnutím hlavného cieľa – zabezpečenia obranyschopnosti štátu. K realizácii outsourcingu je nevyhnutné pristupovať veľmi zodpovedne a s najvyššou obozretnosťou a racionalitou, so zreteľom, aby nedošlo k oslabeniu bojového potenciálu ozbrojených síl.

LITERATÚRA

1. BALÁŽOVÁ, E.: Benchmarking služieb miestnej samosprávy na Slovensku. Bratislava: Adin, 2006. s. 13, ISBN 80-89244-09-2
2. BENČO, J.: Ekonómia vzdelávania. Bratislava: Iris, 2002. s. 44, ISBN 80-89018-41-6
3. COGGBURN, J. D.: Civil Service Reform and Reinvention. Encyclopaedia of Public Administration and Public Policy. New York: Marcel Dekker, Inc., 2003. s. 206, ISBN 0-8247-0946-2
4. ČARNICKÝ, Š. – SUDZINA, F.: Outsourcing integrovaných podnikových informačných systémov a informačných technológií na Slovensku. Acta oeconomica et informatica. roč. 7, 2004, č. 2, s. 41. ISSN 1336-9261
5. DAŇO, F. – TRENČIANSKA, E.: Outsourcing – metóda skvalitnenia podnikových procesov. In: PÁLFY, A. a kol.: Outsourcing, manažment a globalizácia (vybrané otázky). Bratislava, CS Profi-Public, 2008. s. 7. ISBN 978-80-970036-0-9
6. JANEČEK, V. – POLONSKÝ, D. – MATIS, J.: a kol.: Výkladový slovník základných pojmov z pedagogiky, psychológie a sociológie. Bratislava: Generálny štáb Ozbrojených síl SR, 2007. ISBN 978-80-969362-1-2
7. KRČ. M.: Nástin dějin ekonomiky obrany. Praha: AVIS, 2001. s. 13, ISSN 80-7278-100-6
8. KUBÍK, J.: Management ve veřejné správě. In: Zborník z vedecko-odbornej konferencie „Manažment – teória, výučba a prax 2005“. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2005. s. 212, ISBN 80-8040-270-1
9. LAŠČEK, L. a kol.: Vybrané kapitoly z ekonomie. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2006. s. 114, ISBN 80-8040-297-3
10. Model 2010
11. NEMEC, J.: Zmluvné zabezpečovanie verejných služieb: teoretické východiská a prax v Slovenskej republike. Ekonomický časopis, roč. 50, č.6, 2002, s. 966 ISSN 0013-3035

12. OCHRANA, F.: Veřejný sektor a efektivní rozhodování. Praha: Management Press, 2001. s. 11, ISBN 80-7261-018-X
13. REKTOŘÍK, J. a kol. : Ekonomika a řízení odvětví veřejného sektoru. Brno: Ekopress, 2002. s. 18, ISBN 80-86119-60-2
14. SIČÁKOVÁ – BEBLAVÁ, E.: Zabezpečovanie a poskytovanie služieb územnou samosprávou v SR. Dostupné na:
<http://www.transparency.sk/seminare/klas/ema%20ppp.ppt>
15. SIČÁKOVÁ-BEBLAVÁ, E. – BEBLAVÝ, M.: Faktory ovplyvňujúce rozhodovanie o spôsobe zabezpečovania služieb vo veľkých slovenských mestách. Politická ekonomie, č. 2, 2007. Dostupné na: <http://www.vse.cz/polek/pdf/599.pdf>
16. SIVÁK, R. a kol.: Verejné financie. Bratislava: Iura Edition, 2007. s. 22, ISBN 978-80-8078-094-4
17. ŠEFČÍK, V. – SÁHA, T.: Transformace veřejné správy a poptávka po obraně. Science&Military, roč.3, 2008, č.1, s.52, ISSN 1336-8885
18. The Military Balance. The International Institute for strategic studies. London: Oxford University Press, 2003.s. 29, ISBN 0-19-852873-6
19. WRIGHT, G. – NEMEC, J.: Manažment veřejné správy. Praha: Ekopress, 2003. s. 26, ISBN 80-86119-70-X
20. ŽÍDEK, R.: Transformácia ozbrojených síl. Vojenské reflexie, roč. 4, 2009, č.1, s. 32, ISSN 1336-9202

Recenzent: doc. Ing. Miroslav ŠKOLNÍK, PhD.

SÚČASNÝ STAV RIEŠENIA CBRN EOD CBRN EOD – CURRENT STATUS

kpt. Ing. Peter Koška, kpt. Ing. Szabolcs Balogh

ABSTRAKT

Current expeditionary operation and intelligence assessment indicate that using of classical weapons of mass destruction on military operations are not assumed. However application of CBRN devices by different groups involved in conflicts mainly with toxic industrial materials could reach level of commonly used.

Last couple of years CBRN community of interest have discussed Chemical, Biological, Radiological and Nuclear Explosive Ordnance Disposal (CBRN EOD) and NATO nation's preparation to face this challenge. The Slovak Armed Forces does not achieve full operational capability to deal with CBRN EOD because establishment and training of EOD operators is time consuming and expensive process. Moreover The Slovak Armed Forces does not have experience in this area and CBRN and EOD subject matter experts within its structure has to start almost everything from the scratch.

This article summarizes CBRN EOD status from CBRN perspective and outlines possible approach to this operational need. It does not concentrate on particular procedures for CBRN and CBRN EOD teams or other components involved in execution of CBRN EOD tasks.

Keywords: CBRN EOD, BCMD.

1. ÚVOD

Súčasnú expedičnú operáciu a spravodajské vyhodnotenia naznačujú, že použitie „klasických“ ZHN štátmi v ozbrojených konfliktoch je málo pravdepodobné, naproti tomu použitie CBRN zariadení⁶² inými skupinami vstupujúcimi do ozbrojených konfliktov, hlavne v spojitosti s toxickými priemyselnými látkami, môže nadobudnúť rozmer bežne používaných prostriedkov vojenských operácií. Použitie aj malého množstva CBRN⁶³ agens v operácii môžu nepripravenosťou ozbrojených síl narušiť operačnú činnosť jednotiek najmä svojím

⁶² CBRN zariadenie – zariadenie, ktorého úlohou je vypustenie chemických, biologických alebo rádioaktívnych látok do prostredia alebo iniciovať jadrový výbuch.

⁶³ CBRN – Chemické, biologické, rádiologické a nukleárne

psychologickým účinkom, mediálnym dosahom, následne aj s predpokladaným dosahom na politické rozhodnutie krajín.

V posledných rokoch špecialisti, ktorí sa v rámci Severoatlantickej aliance venujú problematike radiačnej, chemickej a biologickej ochrany (RCHBO) začali postupne používať termíny ako „CBRN Consequence Management, CBRN Reach – Back and Fusion“ alebo CBRN EOD⁶⁴. Ich vývoj bol postupný a reagoval na situácie vzniknuté počas vojenských operácií v posledných dvoch desaťročiach hlavne v súvislosti s vojnami v Perzskom zálive. Zároveň by sme tento vývoj mohli charakterizovať ako neukončený proces „Lessons Learned“ vzhľadom na prelínanie špecializácií ozbrojených síl vstupujúcich do ich vývoja a na náročnosť problematiky.

Pri hľadaní odpovedí na otázky významu termínov – presnejšie: čo sa za týmito pojmami skrýva, laická ale aj odborná verejnosť zostáva dezorientovaná a niekedy priam vystrašená vzhľadom k spojitosti so zbraňami hromadného ničenia. V dostupných dokumentoch z prostredia NATO alebo EÚ sa stretáme s rôznymi interpretáciami spomenutých termínov závislých od autorov, alebo viac menej od štátnej príslušnosti autorov. Podľa vnútornej organizácie a kompetencií rezortov jednotlivých štátov sa význam jednotlivých termínov úplne mení. Ako charakteristický príklad možno uviesť termín „pyrotechnik“ a odlišnosť v jeho používaní a chápaní v slovenskom jazyku a anglickom jazyku, keď väčšina obyvateľstva anglicky hovoriacich krajín si so slovom „pyrotechnik“ predstavuje človeka „čo robí ohňostroj“.

Predmetom tohto článku je oblasť nazývaná „CBRN EOD“ (v článku preferovaný termín) a jeho ekvivalentné termíny, ako napr. NRBC EOD so zameraním sa na súčasný stav riešenia problematiky v rámci EOD a RCHBO v NATO s naznačením možného smerovania pre ozbrojené sily Slovenskej republiky. CBRN EOD patrí medzi špecifické operácie, do ktorých vstupujú rôzne odbornosti - špecializácie - zastúpené v ozbrojených silách. Už z názvu vyplýva nevyhnutnosť spoločnej súčinnosti špecialistov CBRN, EOD, ale aj iných nemenej významných odborností vstupujúcich do samotného plnenia úloh.

Tento článok sa zameriava hlavne na operačné hľadiská riešenia problematiky CBRN EOD a nerieši právny, politický a etický rozmer operácie.

⁶⁴ EOD – Explosive Ordinance Disposal – slovenský ekvivalent „pyrotechnika“

2. SÚČASNÝ STAV OBLASTI EOD V NATO SO ZRETEĽOM NA CBRN

V súlade s používanou terminológiou NATO je činnosť EOD zameraná na detekciu, identifikáciu, vyhodnocovanie situácie, možných hrozieb na mieste, neutralizáciu, zaistenie, vyslobodenie a finálnu likvidáciu nevybuchnutých výbušných prostriedkov výbušnou, alebo nevybušnou cestou. EOD preto môže zahŕňať aj výbušné prostriedky, ktoré sa stali nebezpečnými nespoľahlivou funkciou, haváriou, alebo iným poškodením⁶⁵.

V súlade so STANAG 2389⁶⁶, ktorého cieľom je stanovenie minimálnych štandardov odbornej zdatnosti – pripravenosti pre personál vykonávajúci prieskum a zisťovanie prítomnosti výbušných prostriedkov, sa personál vykonávajúci EOD operácie (ďalej len „špecialisti EOD“) a štábni dôstojníci s agendou EOD podľa úrovne pripravenosti rozdeľujú do nasledovných hlavných kategórií odstraňovania výbušných prostriedkov, a to na špecialistov EOD, ktorí vykonávajú:

- A. Prieskum na zistenie prítomnosti výbušných prostriedkov (EOR).
- B. Likvidáciu konvenčnej munície (CMD).
- C. Likvidáciu biologickej a chemickej munície (BCMD).**
- D. Likvidáciu improvizovaných výbušných prostriedkov (IEDD).
- E. Likvidáciu munície vo vode (UMD).
- F. EOD štábny dôstojník

Predmetná norma nevyžaduje, aby všetci špecialisti EOD a štábni dôstojníci spĺňali požiadavky vo všetkých kategóriách uvádzaných v prílohách A - F. Ak je však niektorý špecialista školený pre určitú špecifickú oblasť, musí spĺňať tie vedomostné požiadavky, ktoré sa uvádzajú v relevantnej prílohe štandardu k jeho špecifikácii. Vzhľadom na náročnosť problematiky súvisiacej s CBRN EOD je najvhodnejšiu prípravu špecialistov CBRN EOD tímov vykonať v postupnosti:

- A. Likvidácia konvenčnej munície .
- B. Likvidácia improvizovaných výbušných prostriedkov .
- C. Likvidácia biologickej a chemickej munície .

Uvedená postupnosť tejto prípravy nie je stanovená a je čisto národným rozhodnutím, ale ako už bolo v úvode spomenuté, pravdepodobnosť nájdenia CBRN agens v spojitosti

⁶⁵ NATO AAP-6 – NATO slovník pojmov a definícií

⁶⁶ STANAG – 2389 Normy minimálnej odbornej spôsobilosti personálu cvičeného na likvidáciu výbušného materiálu.

VŮJENSKÉ REFLEXIE

s improvizovaným prostriedkom rozšírenia do okolitého prostredia je omnoho vyššia, ako nájdenie skutočnej chemickej, biologickej, rádiologickej alebo nukleárnej zbrane.

Pri tvorbe národných spôsobilostí v oblasti CBRN EOD je potrebné si uvedomiť, že nie každý špecialista EOD musí „dosiahnuť“ stupeň pripravenosti BCMD vzhľadom na ekonomickú náročnosť jeho výcviku a vybavenosť. Faktom ale zostáva, že problematike CBRN EOD je potrebné venovať pozornosť a dosiahnuť stav pripravenosti ozbrojených síl na riešenie aj výziev tohto typu.

Vyplývajú z noriem NATO špecialista EOD úrovne BCMD musí:

- spĺňať podmienky odbornej spôsobilosti pre operátorov CMD,
- poznať chemické a toxické vlastnosti biologických a toxických chemických látok, vedieť identifikovať toxickú chemickú látku podľa druhu, prchavosti a stálosti (dĺžka ničivého účinku),
- vedieť vykonať prieskum biologickej a chemickej munície a identifikovať biologickú a chemickú muníciu,
- vedieť použiť národné zariadenie na identifikáciu uvoľnených toxických chemických látok,
- poznať účinky toxických chemických látok a vedieť stanoviť počiatočný rozsah ohrozenia (kontaminácie) terénu týmito látkami,
- byť schopný vykonať všetky opatrenia na osobnú ochranu pred toxickými chemickými a biologickými látkami a vedieť aký vplyv má terén a počasie na ich použitie,
- poznať zásady dekontaminácie a vybrané dekontaminačné postupy a vedieť po odbornej stránke riadiť vybudovanie miesta dekontaminácie osôb,
- byť schopný vykonávať všetky postupy likvidácie biologickej a chemickej munície v nasadenom špeciálnom ochrannom odeve,
- byť schopný vykonať utesnenie presakujúcej látky a procedúry balenia,
- byť schopný odporučiť spôsob bezpečnej likvidácie limitovaného množstva chemickej munície odvetraním, neutralizáciou, pálením alebo výbuchom, v súlade s platnými predpismi pre ochranu životného prostredia a stálymi operačnými postupmi (SOP) priestoru činnosti (netýka sa likvidácie veľkých množstiev chemickej munície);

V^oJENSKÉ REFLEXIE

zároveň byť schopný určiť priestor ničenia chemickej munície a pripraviť miesto jej ničenia,

- byť schopný poskytovať špeciálne odborné a technické rady v oblasti likvidácie biologickej a chemickej munície.

Väčšina požiadaviek na odbornosť BCMD je predmetom základného výcviku vojaka, avšak znalosti nadobudnuté počas tohto výcviku musia byť doplnené o problematiku EOD. Hore uvedené požiadavky je potrebné považovať za minimálne a je na rozhodnutí oprávnených výcvikových zariadení na ich prípadné doplnenie, o napr. CBRN varovný a hlásny systém.

Pri samotnej príprave úrovne CBMD je potrebné položiť dôraz hlavne na praktický výcvik s použitím EOD technického vybavenia pre rôzne scenáre možného plnenia úloh, ako napr.:

1. Nález chemickej munície s rokom výroby do 1946;
2. Nájdenie výbušniny na sudoch s toxickými priemyselnými látkami;
3. Laboratórium určené na výrobu toxických chemických alebo biologických látok chránené nástražným výbušným systémom;
4. Nájdenie výbušného systému na technologickom zariadení chemickej prevádzky v blízkosti rozmiestnenia vlastných jednotiek;
5. Nález „bieleho prášku“ v kombinácii s mechanickým rozprašovacím zariadením.

Po samotnom nadobudnutí vedomostí musí následne nasledovať praktický výcvik s možnosťou aplikácie týchto vedomostí pri plnení úloh. Súčasťou výcviku by mali byť všetky komponenty (obr. 4) tvoriace CBRN EOD s cieľom pochopenia a zároveň precvičenia celého systému velenia pri plnení tejto zložitej úlohy.

3. CIEĽ, ÚLOHY A ORGANIZÁCIA CBRN EOD

Cieľom operácií CBRN EOD je ochrana osôb, materiálu, infraštruktúry a životného prostredia z dôvodu udržania, obnovenia alebo zvýšenia operačných spôsobilostí vojsk pred, počas alebo po misii. CBRN EOD je veľmi podstatnou operačnou úlohou z hľadiska zabezpečenia prežitia, ochrany síl, slobody pohybu, ochrany komunikačných prostriedkov, spravodajstvá a civilno-vojenskej spolupráce⁶⁷.

⁶⁷ AEODP-8 – CBRN EOD počas mnohonárodného nasadenia

Vojenské REFLEXIE

Hlavnou úlohou CBRN EOD tímov je eliminácia výbušniny a hrozieb s ňou spojených, nie eliminácia – likvidácia CBRN agens. V tejto súvislosti si je potrebné uvedomiť, že CBRN agens môžu byť rozšírené do prostredia aj inými ako výbušnými prostriedkami, ako napr. mechanickým zariadením alebo stlačeným vzduchom; s týmito zariadeniami sa však bude musieť zaobchádzať ako s výbušnými. Ako základné východiskové pravidlo sa považuje jednotný prístup ku všetkým prostriedkom ako k výbušným.

V súvislosti s problematikou CBRN EOD je potrebné vziať do úvahy expozičné limity, ktoré sú stanovené zákonmi a vykonávacími predpismi vo vzťahu k chemickým a rádiologickým zbraňam a ktoré sú platné pre operáciu (v rámci odovzdávania do podriadenosti je potrebné ich vymedziť ako národné obmedzenie). Ich vymedzením zabezpečíme informovanosť nadriadených stupňov o „obmedzeniach“ a predchádzame tak prípadným nedorozumeniam pri samotnom plnení úloh. Rovnako dôležité je aj presné stanovenie ochranných vlastností prostriedkov na individuálnu ochranu.

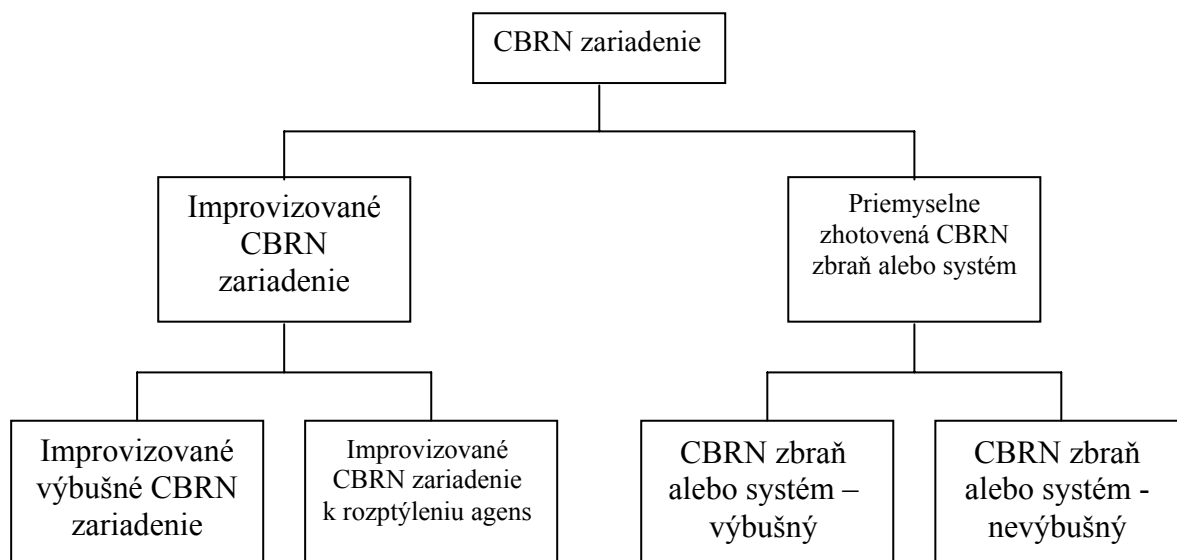
Za splnenie úlohy tímom sa považuje zabezpečenie a oddelenie jednotlivých častí CBRN EOD, ich následné uloženie do kontajnerov pre vykonanie súdneho skúmania v príslušnom certifikovanom identifikačnom laboratóriu podľa rozhodnutia nadriadeného veliteľstva. Súčasťou súdneho skúmania je samotné vyšetrovanie, zber informácií o CBRN zariadení, katalogizácia informácií, prípadne aj likvidácia CBRN agens v súlade s platnou legislatívou.

3.1 Spektrum úloh CBRN EOD

Operácia takej komplexnosti akou je CBRN EOD bezpochyby by nemala byť vykonávaná „Ad hoc“, ale musí byť plánovaná a riadená v predstihu. Sily a prostriedky CBRN EOD sú zasadzované na plnenie úloh z dôvodu potvrdeného alebo podozrivého výbušného zariadenia v spojitosti s nebezpečenstvom prítomnosti CBRN zariadenia. Tieto nebezpečenstvá sú prítomné vzhľadom na širokú škálu zariadení alebo munície v kombinácii s environmentálnymi podmienkami, a to:

- a) munícia alebo zariadenia podozrivého a potvrdeného výbušného, alebo nevýbušného charakteru (vrátane ich kombinácií), priemyselne zhotovovaného, improvizovaného alebo ich kombinácia. Munícia a tieto zariadenia môžu byť použité v kombinácii s chemickými, biologickými, rádiologickými agens.
- b) uvedená munícia alebo zariadenie nemusí byť nájdené len v „čistom“, ale aj kontaminovanom prostredí, čo zahŕňa nebezpečenstvo možnej chemickej, biologickej alebo rádioaktívnej kontaminácie.

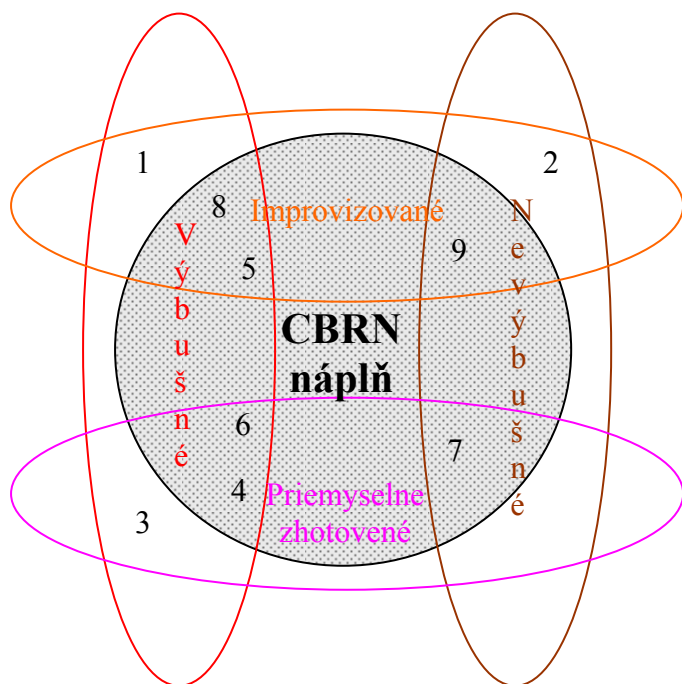
Tieto nebezpečenstvá by mali byť vzaté do úvahy v prípadoch, keď je činnosť CBRN EOD tímov konfrontovaná s ne-explozívnymi CBRN zariadeniami, ako napr. s improvizovanými rozstrekovacími alebo rozprašovacími zariadeniami.

Obr. 1 Základné delenie CBRN zariadení z hľadiska problematiky CBRN EOD

Eliminácia alebo presnejšie minimalizovanie nebezpečenstva spôsobeného CBRN zariadením alebo zbraňou si vyžaduje pochopenie systému velenia a riadenia v rámci plnenia úloh CBRN EOD. CBRN EOD sa vyznačuje komplexnou povahou a vyžaduje vysoký stupeň koordinácie medzi všetkými zložkami, ktoré sa podieľajú na predmetnej úlohe, vrátane špecifických úloh (ktoré sa v bežných podmienkach neplnia), zásad bezpečnosti a nutnosti nadstavbového výcviku a materiálneho vybavenia. Je nevyhnutné pochopiť, že činnosť, v ktorej je navzájom prepojená oblasť EOD a CBRN, si vyžaduje vzájomné rešpektovanie jednotlivých odborností a centralizovanú štruktúru velenia, riadenia a spojenia (ďalej len C3).

Minimálne požadované zložky C3 sú organizačne dislokované na rozdielnych stupňoch velenia, a zároveň majú pridelené rozdielne veliteľské právomoci (OPCOM, TACON a pod.). Niektoré z týchto zložiek sú nevyhnutné vo všetkých prípadoch, zatiaľ čo niektoré sú potrebné iba pri plnení špecifických úloh, povedzme väčšieho rozsahu. Samozrejme, z hľadiska racionalizácie plnenia úloh je možné jednotlivé zložky C3 zlučovať.

Legenda

- 1) Improvizované výbušné zariadenie (IED)
- 2) Improvizované nevýbušné zariadenie (INED)
- 3) Priemyselne zhotovená munícia
- 4) CBRN priemyselne zhotovená munícia
- 5) CBRN IED (kombinácia s CBRN fabrikovanou muníciou)
- 6) Zariadenie používajúce výbušninu na rozšírenie CBRN agens
- 7) CBRN rozstrekovacie zariadenia
- 8) Improvizované zariadenie používajúce výbušninu na rozšírenie CBRN agens (IDD)
- 9) CBRN improvizované rozstrekovacie zariadenia (ISD)

Obr.2 Všeobecné členenie CBRN EOD prostriedkov

4. VŠEOBECNÁ ORGANIZAČNÁ ŠTRUKTÚRA VO VZŤAHU K CBRN EOD A STANOVENIE ZODPOVEDNOSTI

EOD tímy sú v operáciách zaradované medzi „nedostatkový tovar“, a tobož CBRN EOD. Z uvedeného dôvodu je priam nevyhnutné tieto tímy centrálne riadiť a koordinovať za účelom optimalizácie efektívnosti a koncentrácie úsilia, v závislosti na aktuálnej potrebe. Súčasné operácie sa však zároveň vyznačujú mnohonárodnou organizáciou a jednotlivé štáty poskytujú do operácie rozdielne sily a prostriedky – spôsobilosti. Z uvedeného dôvodu sa na jednotlivých stupňoch velenia zriaďujú:

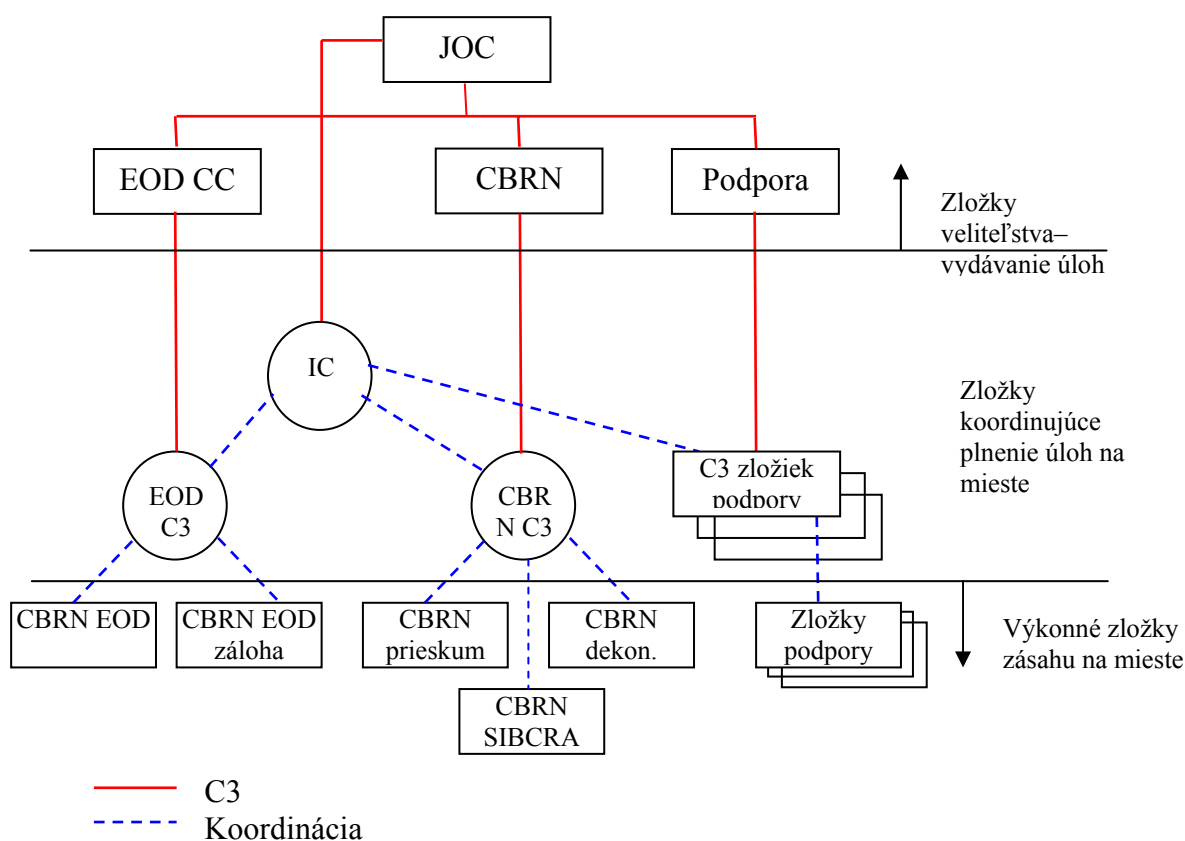
a) C3 na úrovni veliteľstva a štábu:

- základné zložky C3 ktoré sú požadované pri každej EOD úlohe:
 - i. Spoločné operačné centrum (JOC)
 - ii. EOD koordinačné oddelenie (EOD CC)
 - iii. CBRN – koordinačné centrum (CBRN CC)
 - iv. Národná EOD kontaktná osoba – podľa príslušnosti tímu (EOD POC)
 - v. Národná CBRN kontaktná osoba – podľa príslušnosti tímu (CBRN POC)
 - vi. Národné operačné centrum (NJOC)
- v závislosti na potreby a dostupnosti:

- i. Civilné agentúry obrany a ochrany
- ii. Civilné miestne úrady

b) C3 na mieste plnenia úloh:

- základné C3 v mieste plnenia:
 - i. Veliteľ zásahu (IC)
 - ii. Styčný dôstojník/poddôstojník pre CBRN
 - iii. Styčný dôstojník/poddôstojník pre EOD
- v závislosti na potreby a dostupnosti:
 - i. Styčný dôstojník z civilnej agentúry pre obranu a ochranu
 - ii. Styčný dôstojník z civilných miestnych úradov

Obr. 3 Štruktúra vzťahov vo velení

Vzhľadom k rizikovému potenciálu sú CBRN EOD úlohy v spojitosti s možným negatívnym efektom na plnenie úloh, obyvateľstvo, infraštruktúru a životné prostredie, zriedka plnené autonómne. Pri samotnom plnení úloh je dôležité zamedziť možnosť neoprávnených zásahov jednotlivých zložiek podieľajúcich sa na ich plnení. Z tohto dôvodu je potrebné:

V^oJENSKÉ REFLEXIE

- stanovenie jednotlivých zložiek velenie a riadenia na úrovni veliteľstva a výkonných zložiek,
- jednoznačné oddelenie výkonných zložiek od veliteľstva,
- stanovenie zodpovednosti jednotlivých zložiek,
- overenie a výcvik jednotlivých procedúr a zložiek CBRN EOD.

Stanovenie obsahu a postupu uskutočňovania uvedených činností je najvhodnejšie realizovať vypracovaním stálych operačných postupov (SOP) a typových plánov najpravdepodobnejších CBRN EOD incidentov pre danú operáciu. Na ich základe následne priradiť zodpovedajúce sily a prostriedky, ktoré v závislosti na vykonanej analýze rizík uviesť do náležitých stupňov operačnej pripravenosti.

4.1 Velenie, riadenie, koordinácia a stanovovanie priorít

JOC vystupuje ako veliaca autorita s oprávnením vydať úlohu silám a prostriedkom CBRN EOD, hlavne CBRN EOD tímu okamžitej reakcie (IRT). JOC vystupuje v úlohe kontaktnej osoby pre veliteľa zásahu. V prípade potreby JOC zabezpečuje súčinnosť s relevantnými miestnymi civilnými úradmi.

EOD CC je centrálnym miestom pre všetky operačné a taktické požiadavky vo vzťahu k EOD a CBRN EOD.

CBRN CC je centrálnym miestom pre všetky operačné a taktické požiadavky vo vzťahu k CBRN, pričom ich hlavnou zodpovednosťou je:

- koordinovať a prideľovať sily a prostriedky CBRN v priestore zodpovednosti,
- koordinovať a rozhodovať o požadovanej podpore,
- vytvoriť 24 hodinový pohotovostný systém k podpore IRT,
- spolupracovať s národnými kontaktnými osobami a s jednotlivými zložkami,
- vyhodnocovať a usmerňovať jednotlivé zložky v problematike CBRN,
- zber a vyhodnocovanie CBRN informácií.

Veliteľ zásahu je najvyššia autorita v mieste zásahu. Jeho hlavné úlohy sú:

- riadenie C3 všetkých zložiek v priestore zásahu,
- potvrdenie a koordinácia všetkých požadovaných bezpečnostných opatrení,
- stanovenie opatrení na základe odporúčaní CBRN a EOD špecialistov,
- dohliadať nad presunom právomocí (transfer of authority) jednotlivých zložiek zásahu,

- vytvorenie „Národnej podpory pre špecialistov RCHBO⁶⁸“ v závislosti na potrebe operácie.

4.2 Zodpovednosť a základné organizačné členenie v priestore operácie

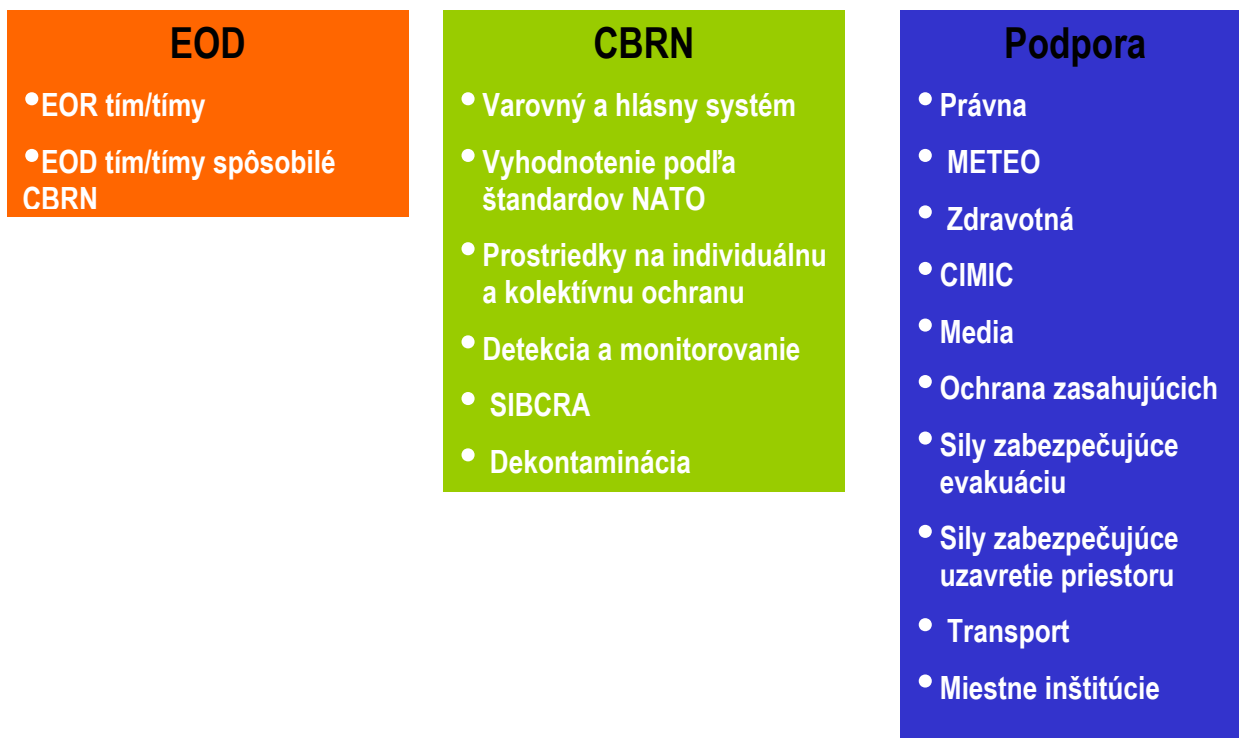
V rámci spracovania typových plánov je veľmi dôležité vymedzenie zodpovednosti jednotlivým zložkám, ktoré by sa mohli podieľať na CBRN EOD. V tejto časti sa pokúsím identifikovať a opísať základné, prípadne aj doplňujúce zložky, ktoré by sa podieľali na plnení úloh spojených s CBRN EOD. S najväčšou pravdepodobnosťou by v skutočnej operácii došlo k zlučovaniu jednotlivých funkcií v závislosti od národných postupov, zvyklostí, a samozrejme od možností daných jednotkami pôsobiacimi v operácii.

Medzi základné funkcie patrí:

- a) veliteľ zásahu,
- b) CBRN EOD zložka
 - Veliteľstvo EOD zložky,
 - EOD tím alebo tímy,
 - EOR tím,
- c) CBRN zložka
 - veliteľstvo CBRN zložky,
 - prostriedky CBRN prieskumu,
 - prostriedky dekontaminácie,
- d) podporné zložky
 - zdravotnícke zložky,
 - zložky na zabezpečenie evakuácie a uzavretia priestoru (napr. Vojenská polícia alebo polícia).

⁶⁸ CBRN Reach Back

Veliteľ zásahu (C3 na

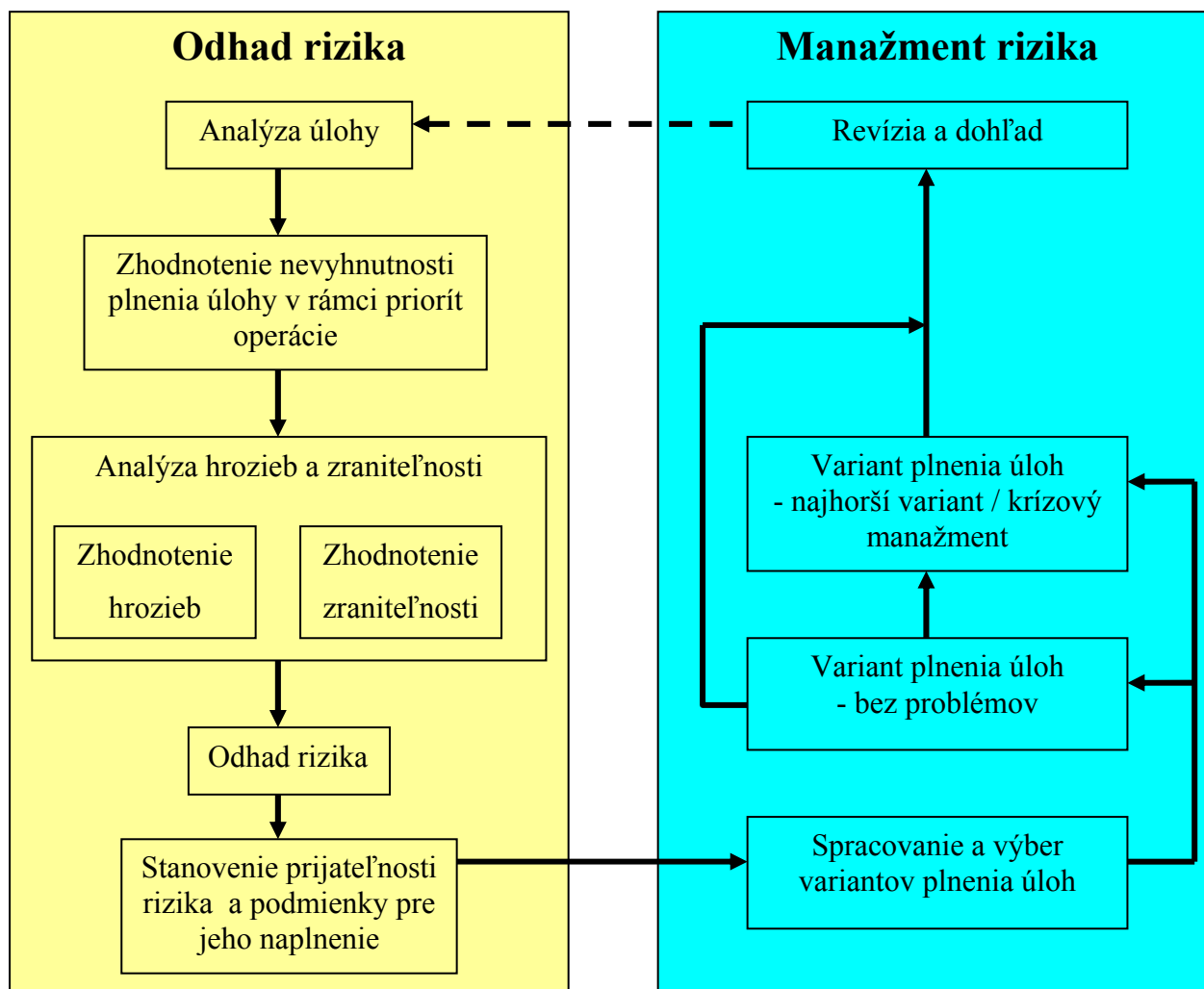

Obr.4 Rozdelenie síl a prostriedkov podieľajúcich sa na plnení úloh CBRN EOD

5. ANALÝZA OHROZENIA, ZRANITEĽNOSTI A RIZÍK V SPOJITOSTI S PLÁNOVANÍM CBRN EOD OPERÁCIE

Incident zahrňujúci CBRN agens a výbušninu sa vyznačuje rôznorodými hrozbami vo vzťahu k vykonávanej operácii. Nevyhnutným predpokladom na zabezpečenie pripravenosti vykonať stanovenú operáciu so zabezpečením bezpečnosti je vykonanie realistickej analýzy ohrozenia a zraniteľnosti. Na túto analýzu nadväzuje príprava zrozumiteľného plánu manažmentu rizík. Analýza ohrozenia by mala zahŕňať vyhodnotenie všetkých hrozieb vrátane tých, ktoré sú (môžu byť) spôsobené meteorologickými podmienkami, výbušným prostriedkom, protivníkom, prostredím, príp. inými ohrozeniami, ktorým bude čeliť personál a materiál.

Dôležitou operačnou podmienkou úspešného plnenia úloh CBRN EOD je vytvorenie systému – informačného manažmentu. Precízna analýza ohrozenia je kľúčová pre prijatie adekvátnych opatrení, rozmiestnení EOD prostriedkov, prípadne pre redukciu kategórie pohotovosti pred samotnou CBRN EOD operáciou.

Obr. 5 Manažment zásahu

Aplikácia konceptu zaistenia⁶⁹ v podmienkach CBRN sa vyznačuje značnou nebezpečnosťou. Vzhľadom k veľkému množstvu typov nebezpečenstva je špecialista CBRN EOD zodpovedný za zabezpečenie vstupov do procesu stanovenia ohrozenia, zraniteľnosti a analýzy rizík vzhľadom k stanoveniu plánu operácie. Konečné rozhodnutie je založené na dôslednom celkovom odhade ohrozenia, pochopení jednotlivých krokov EOD a CBRN. Nemenej dôležitou súčasťou je náležitý a efektívny výcvik všetkých zložiek podieľajúcich sa na plnení úloh v spojitosti s CBRN EOD.

⁶⁹ zaistiť (Rander safe) – zamedzenie nežiadúcej výbušnej funkcie použitím špeciálnych prerušovacích alebo oddeľovacích postupov a nástrojov.

5.1 Plánovanie operácie

K zabráneniu neakceptovateľného zdržiavania a zmätku je veľmi dôležité spracovanie CBRN EOD plánu reakcie – typového plánu. Preto, najlepší a najefektívnejší prístup je vypracovanie – vytvorenie CBRN EOD „balíku“ typových plánov pre danú operáciu a pre konkrétne prostredie. V závislosti na situácii a analýze rizík sa stanovuje zloženie, podieľajúcich sa zložiek a ich potrebné spôsobilosti, čas pohotovosti a spôsob uvádzania do pohotovosti. Z uvedených dôvodov vyplýva potreba spracovania CBRN EOD SOP pre každú operáciu. Základný rámec jednotlivých stálych operačných postupov pre EOD, vrátane CBRN EOD, je spracovaný v spojeneckej príručke ATP-72.

V rámci plánovania operácie spojenej s problematikou CBRN- EOD je nevyhnutné si uvedomiť právny status vyplývajúci z medzinárodných dohôd. Z tohto hľadiska je potrebné zdôrazniť, že problematika CBRN EOD je značne politicky, ale hlavne právne citlivá záležitosť vzhľadom k odzbrojovacím dohovorom (CWC, BWC⁷⁰), dohovorom obmedzujúcim množstvá zbraní a systémov pre ich použitie (START⁷¹) alebo zmluvám o zamedzení šírenia ZHN (NPT⁷²). Preto je do úvodnej fázy plánovacieho procesu nevyhnutné zahrnúť expertov v oblasti práva, aby všetky plánované opatrenia a činnosti boli vykonané v súlade s uvedenými dohovormi.

CBRN EOD operátor sa bude podieľať na nasledovných aktivitách (iba ako podpora a nebude pracovať autonómne):

1. Vyhľadávanie: Operácie CBRN EOD sú spravidla vykonávané prieskumníkmi na vyhľadávanie výbušného materiálu (EOR), ale aj CBRN EOD operátor môže byť poverený špecifickými vyhľadávacími úlohami, ako napr. podozrivé vozidlá, bezprostredný priestor okolo zariadenia a pod. Ostatné priestory môžu byť prehľadávané na základe jeho rozhodnutia alebo konkrétnych okolností (podmienok).
2. Odber vzoriek chemických, biologických a rádiologických agens; ich identifikácia (SIBCRA) je úlohou SIBCRA - špecialistu.
3. Konečná likvidácia agens nie je v zodpovednosti CBRN EOD tímov. Príslušníci CBRN EOD tímov môžu byť požiadaní (s použitím EOD procedúr) o likvidáciu agens

⁷⁰ CWC – Dohovor o zákaze vývoja, výroby, hromadenia a použitia chemických zbraní a o ich zničení, BWC – Dohovor o zákaze vývoja, výroby, hromadenia zásob bakteriologických, biologických a toxických zbraní a ich zničení.

⁷¹ START – The Strategic Arms Limitation Treaty – Zmluva o limitoch vo výzbroji.

⁷² NPT – Nuclear Non – Proliferation Treaty Zmluva o nešírení jadrových zbraní

napr. detonáciou. Aplikácia týchto techník musí byť v súlade s pravidlami nasadenia, medzinárodným právom a konvenciami.

4. Dekontaminácia personálu, materiálu a priestoru plnenia úlohy je spravidla úlohou civilných alebo vojenských podporných prvkov operácie. Dekontaminačné látky (zmesi) môžu byť použité aj pri prieskumnej činnosti.

5.2 Fázy CBRN EOD operácie z pohľadu CBRN

V rámci plánovania a následne aj plnenia úloh jednotlivými zložkami CBRN EOD samotné plnenie úloh je komplexom činností troch základných skupín síl a prostriedkov (obr.

4). Samotné vykonanie úlohy sa rozdeľuje na:

- EOD zaistovacu operáciu,
- CBRN zaistovacu operáciu,
- podporu.

Úlohy v spojitosti CBRN zaistovacie operácie sú operácie, kedy sa systematicky lokalizuje, zabezpečuje, charakterizuje, zneškodňuje a následne likviduje CBRN ohrozenie. Pod jednotlivými pojмами sa rozumie:

- a) **Lokalizácia** – činnosť zameraná na detekciu, identifikáciu a klasifikáciu CBRN materiálu, munície a zariadenia. Na základe tejto úvodnej fázy zaistenia sa následne upravujú bezpečnostné opatrenia a priestory ohrozenia. Údaje sú ďalej postúpené na expertízu relevantným špecialistom k stanoveniu ďalších postupov pri plnení úlohy.
- b) **Zabezpečenie** – aktivity spojené so zabezpečením okolitého priestoru ohrozenia. Zahŕňa predovšetkým zamedzenie vstupu nepovolaných osôb do miesta incidentu, vymedzenie priestoru ohrozenia v súvislosti CBRN materiálom a evakuáciou osôb.
- c) **Charakteristika** – činnosť spojená s vyšetrovaním a zberom súdnych informácií, analýzou a katalogizáciou CBRN materiálu, munície a zariadení. Táto fáza sa vyznačuje predovšetkým právnym rozmerom vzhľadom k medzinárodným konvenciám.
- d) **Zneškodnenie** – deaktivácia CBRN materiálu, zariadenia alebo munície. Na základe zistení v predošlých fázach CBRN EOD deaktivuje. Pokiaľ je to možné CBRN materiál sa oddeľuje od časti slúžiacej na rozšírenie CBRN agens.
- e) **Likvidácia** - verifikovateľná likvidácia CBRN materiálu, zariadenia alebo munície, ktorá sa môže vykonávať na stanovenom mieste v operácii alebo oprávnenými

organizáciami na likvidáciu nebezpečného materiálu. Likvidácia je vykonaná v súlade s princípmi ochrany životného prostredia.

Plnenie hore uvedených činností si vyžaduje špeciálne technické vybavenie a expertov v oblasti zbraní hromadného ničenia, chémie, biológie, rádiológie a medicíny. Z operačného pohľadu je nereálne, aby experti v daných oblastiach boli prítomní na mieste počas vedenia operácie. Preto je nevyhnutné, aby CBRN CC veliteľstvá mali vopred uzatvorené zmluvy na vykonanie požadovaných expertíz cestou národných - medzinárodných inštitúcií, ktoré sa na národnej, alebo medzinárodnej úrovni zaoberajú jednotlivými oblasťami vo vzťahu k CBRN.

6. NÁVRH NA RIEŠENIE CBRN EOD V OZBROJENÝCH SILÁCH SR

Problematika CBRN EOD v ozbrojených silách Slovenskej republiky (OS SR) bola do súčasnej doby riešená okrajovo hlavne so zameraním na likvidáciu chemickej munície. Po schválení nového Zákona o výbušninách, výbušných predmetoch a munícii, bude nevyhnutné vykonať novelizáciu predpisov rezortu Ministerstva obrany a stanoviť obsahovú náplň kurzov kurzu pre CBRN EOD s využitím Národného centra pre oblasť EOD v Novákoch a Výcvikového a testovacieho centra RCHBO v Zemianskych Kostolnoch.

OS SR prijatím záväzku výstavby Centra výnimočnosti pre oblasť EOD (jún 2005), a tým aj podpory transformačného procesu NATO v tejto oblasti, sa zaviazali danú oblasť v krátkej budúcnosti riešiť. Táto skutočnosť vytvorila predpoklad pre rozvoj oblasti CBRN EOD v spolupráci s národnými autoritami a štátmi s dlhodobými skúsenosťami v tejto oblasti, ako napr. s Belgickým kráľovstvom.

V súlade s požiadavkami NATO zadanými v platných štandardoch v oblasti EOD bude nevyhnutné v rámci spolupráce špecialistov EOD a CBRN stanoviť obsahovú náplň kurzov pre prípravu personálu rezortu MO SR.

V rámci OS SR je navrhované riešiť oblasť CBRN EOD silami a prostriedkami práporu RCHBO Pozemných síl, čo považujem za najvhodnejšie riešenie z hľadiska výcviku jednotlivých zložiek podieľajúcich sa na CBRN EOD operácii. Prápor RCHBO disponuje družstvom EOD predurčeným na plnenie BCMD - CBRN EOD v zostave mobilného laboratória (v súlade s STANAG 4632⁷³).

Organizačným opatrením by sa na úrovni práporu vytvorilo CBRN EOD účelové zoskupenie, ktoré by malo obsahovať všetky potrebné zložky potrebné na plnenie odborných úloh tejto oblasti. Na zabezpečenie prípravy tohto účelového zoskupenia bude potrebné upraviť

⁷³STANAG 4632- Mobilné CBRN analytické laboratórium

VJENSKÉ REFLEXIE

„Programy bojovej prípravy“ so zaradením predmetnej problematiky do prípravy jednotlivých odborností CBRN, a to: prieskum, dekontaminácia, odber vzoriek, mobilné laboratórium, vyhodnocovanie CBRN situácie. Vytváranie trvalej organizačnej štruktúry v rámci organizácie práporu RCHBO sa javí ako neopodstatnené.

V oblasti prípravy personálu je nevyhnutné venovať zvýšenú pozornosť pozícii „veliteľ zásahu“. Ako najvhodnejšou vojenskou odbornosťou pre plnenie tejto úlohy sa javí **ženijná odbornosť (G30)** vzhľadom k jej predurčeniu; príslušníci tejto odbornosti plnia úlohy v spojitosti s CBRN (dekontaminácia), ako aj s EOD (napr. odminovanie). Na rozdiel od prípravy CBRN personálu, ktorú je možné riešiť úpravou ich programov bojovej prípravy, oblasť prípravy veliteľov zásahu bude potrebné riešiť centralizovane - kurzom, najlepšie prostredníctvom Národného centra pre oblasť EOD v Novákoch. K tomu bude potrebné v krátkej dobe stanoviť obsahovú náplň kurzu, ktorá bude spracovaná v spolupráci všetkých zložiek podieľajúcich sa na CBRN EOD.

Jeden s neriešených ale spomenutých - identifikovaných problémov je vytvorenie „Národnej podpory pre špecialistov RCHBO“, ktoré by plnila úlohu poradnej inštitúcie silám a prostriedkom nasadených v operáciách. Bez podpory expertov v jednotlivých oblastiach CBRN je tak zložitá operačná úloha ako CBRN EOD veľmi problematická a v niektorých prípadoch nevykonateľná. Ako riešenie sa ponúka využitie Národného referenčného laboratória dislokovaného v Zemianskych Kostolnoch v kombinácii so špecialistami Strediska výstrahy ZHN práporu RCHBO. Vhodným organizačným opatrením sa zabezpečí „expertíza“ potrebná pre príslušníkov OS SR pôsobiacich v operáciách.

7. ZÁVER

Vzhľadom k súčasným hrozbám, ktorým čelia operácie NATO, alebo hrozbám terorizmu na území každého jednotlivého členského štátu NATO použitím chemických, biologických alebo rádiologických zbraní je nevyhnutné, aby ozbrojené sily každého členského štátu Aliancie boli na tieto hrozby pripravené. CBRN EOD je v rámci NATO „nedostatkový tovar“; je iba niekoľko štátov, ktoré túto oblasť majú komplexne vyriešenú. Rozmer tejto úlohy si vyžaduje a bude vyžadovať spojenie úsilia jednotlivých odborností podieľajúcich sa na riešení operácií s cieľom navrhnúť konkrétne spôsoby realizácie problematiky CBRN EOD.

V dokumentoch Severoatlantickej aliancie sa objavujú dva termíny vo vzťahu EOD k CBRN, a to BCMD a CBRN. EOD si preto v krátkej budúcnosti bude vyžadovať zjednotenie terminológie. Je na zváženie odborníkov CBRN a EOD, ktorý termín bude preferovaný. Termín CBRN EOD síce vyvoláva predstavu, že odbornosť CBRN má

v predmetnej problematike vedúcu úlohu, čo však nie je pravda. CBRN je jeden s pilierov organizačnej štruktúry síl a prostriedkov v rámci plnenia úloh a nadradovať jej význam by bolo neodôvodnené. V neposlednom rade CBRN EOD je podskupina EOD vychádzajúcej z definície výbušnej munície – všetka munícia obsahujúca výbušniny, materiál na jadrové štiepenie alebo termonukleárnu reakciu, biologické a chemické látky.

V podmienkach OS SR je potrebné naďalej venovať pozornosť tejto problematike. V spolupráci jednotlivých odborností podieľajúcich sa na plnení úloh CBRN EOD vypracovať postup riešenia jednotlivých úloh podľa vopred definovaných typových plánov. Následne vypracovať obsahovú náplň prípravy jednotlivých odborností formou kurzov s využitím Národného centra pre oblasť EOD v Novákoch a Výcvikového a testovacieho centra RCHBO v Zemianskych Kostolánoch.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- [1]BOŽEK, F. – URBAN, R. - *Management rizika. (Učebné texty.) 1. vydanie* Brno: UNOB 2008, ISBN:978-80-7231-259-7
- [2]NATO STANAG 4632- Deployable NBC analytical laboratory, North Atlantic Treaty Organisation
- [3]NATO ATP -72 Interservice explosive ordinance disposal operation on multinational deployments, North Atlantic Treaty Organisation
- [4]NATO AEODP-8 Interservice chemical biological radiological nuclear explosive ordnance disposal operation on multinational deployments, North Atlantic Treaty Organisation
- [5]NATO STANAG 2377 (Ed.2) EOD roles, responsibilities, capabilities and incident procedures when operating with non EOD trained agencies and personnel, North Atlantic Treaty Organisation
- [6]NATO STANG 2143 (Ed.5) Explosive ordnance reconnaissance / explosive ordinance disposal (EOR/EOD) , North Atlantic Treaty Organisation
- [7]NATO STANAG 2884 Underwater munition disposal procedures - AEODP-1(A) , North Atlantic Treaty Organisation
- [8]NATO STANAG 2389 (Ed.2) Minimum standards of proficiency for trained explosive ordnance disposal personnel, North Atlantic Treaty Organisation
- [9]NATO AAP-6, NATO GLOSSARY OF TERMS AND DEFINITIONS North Atlantic Treaty Organisation

VOJENSKÉ REFLEXIE

Tituly, meno, priezvisko autora: kpt. Ing. Peter Koška

Adresa pracoviska: NATO JCBRN Defence COE

Víta Nejedlého 3

682 03 Vyškov, Czech Republic

Tel. číslo: +420 973452847

E-mail: koskap@jcbrncoe.cz

Tituly, meno, priezvisko autora: kpt. Ing. Szabolcs Balogh

Adresa pracoviska: Prápor rchbo

Šafárikova 109

048 01 Rožňava

Tel. číslo: +421 960 581 505

E-mail: szabolcs.balogh@mil.sk

Recenzent: prof. Ing. Vladimír BELLA, CSc.

ZAGROŻENIA DESTABILIZUJĄCE POCZUCIE BEZPIECZEŃSTWA OBYWATELI I BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA

Franciszek Kozaczuk, Uniwersytet Rzeszowski

ABSTRAKT

U progu XXI wieku Europa nie jest wolna od wszelkiego rodzaju zagrożeń, jak: przestępczość kryminalna, przestępczość zorganizowana, terroryzm. Obok strachu przed przestępczością, gdzie ofiarami są pojedyncze osoby w wyniku działań bezprawnych, szczególnie niebezpieczne w aspektach psychologicznym i propagandowym są ataki terrorystyczne. Ofiarami zamachów terrorystycznych, niekiedy o dużych rozmiarach, są ludzie niewinni, np.: pasażerowie środków transportu i dużych skupisk miejskich. Przedmiotem ataku mogą być: środki transportu, centra handlowe, hotele, przemysł, obiekty wojskowe i nuklearne. Zamachy terrorystyczne w zależności od użytych środków mogą powodować duży zakres szkód oraz znaczną ilość ofiar w ludziach, panikę a przez to godzić w podstawy funkcjonowania państwa. Stąd walka z terroryzmem wewnętrznym i zewnętrznym jest jednym z naczelných zadań służb specjalnych w krajach Unii Europejskiej.

Kluczowe słowa: przestępczość, przestępczość zorganizowana, terroryzm, zagrożenie poczucia bezpieczeństwa.

Termin „zagrożenie” oznacza stan psychiczny lub prawny, w którym jednostka nie ma poczucia pewności. Na ogół zagrożenie pojawia się w świadomości człowieka jako pewien stan związany z sytuacją straszącą i towarzyszy mu niepokój, dyskomfort psychiczny związany silnie z poczuciem obawy o utratę cenionych wartości np.: zdrowia i życia. Można więc zagrożenia podzielić na: globalne i indywidualne. B. Hołyst [1; 29] wyróżnił trzy grupy zagrożeń: 1) zagrożenia indywidualne (lęki, agresja, narkomania, alkoholizm, choroby), 2) zagrożenia społeczne (przestępczość, nadużycie władzy, kryzys ekonomiczny, dehumanizacja pracy, dezorganizacja rodziny, 3) zagrożenia istnienia gatunku ludzkiego (niszczenie środowiska naturalnego, zbrojenia nuklearne, klęski żywiołowe, głód, chemizacja życia).

Do poważnych zagrożeń godzących zarówno w jednostkę jak i w społeczeństwo zaliczana jest przestępczość. Jedną z podstawowych przyczyn strachu przed przestępczością jest destabilizacja poczucia bezpieczeństwa obywateli, czyli:

- 1) w kontekście jednostkowym – aspekt wiktymizacyjny,
- 2) w kontekście społecznym – zagrożenie ładu aksjonormatywnego w środowisku lokalnym.

Często indywidualne poczucie zagrożenia nie jest adekwatne do faktycznego, potwierdzonego badaniami statystycznymi, występowania danego przestępstwa bądź w skali lokalnej bądź w skali kraju. Przybiera ono jednak pod wpływem nagłośnienia przez środki masowego przekazu znaczne rozmiary, często wielokrotnie przewyższające faktyczny poziom zagrożenia. Lęk przed przestępczością stanowi ważny składnik Międzynarodowych Badań Ofiar Przestępstw. Warto dodać, że zagrożenie poczucia bezpieczeństwa jest konsekwencją strachu przed wiktymizacją ze strony przestępców. Do groźnych w skutkach przestępstw wywołujących poczucie zagrożenia zaliczane są: przestępstwa seksualne, bójki i pobicia na ulicy, włamania do samochodów i kradzieże samochodów, włamania i kradzieże mieszkaniowe, rozboje i kradzieże rozbójnicze, napady na obiekty działalności gospodarczej, napady na konwojentów i kierowców przewożących wartościowe ładunki.

Do groźnych w skali kraju zjawisk społecznych należy zaliczyć zorganizowaną przestępczość i terroryzm. Należy zaznaczyć, że udział podejrzanych w związku przestępczym zwiększył się w latach 2000 – 2008 pięciokrotnie. Polska nie jest krajem wolnym od przestępczości zorganizowanej. Jak podaje B. Hołyst [3;249] w 2006 r. CBŚ Komendy Głównej Policji rozpracowywało działalność 246 grup przestępczych, w tym 217 grup polskich i 28 międzynarodowych. Większość z nich zmieniła styl działania. Zrezygnowały one z siłowego rozwiązywania konfliktów na rzecz szybkiego pozyskania środków finansowych i lokowania ich w działalności legalnej (gospodarczej, kapitałowej). Daje się zaobserwować następujące tendencje:

- „zainteresowanie grup kryminalnych przestępczością ekonomiczną i narkotykową;
- grupy zajmujące się przemytem narkotyków zaczynają zajmować się organizacją nielegalnych laboratoriów produkujących narkotyki syntetyczne;
- zwiększone zainteresowanie grup tzw. ekonomicznych organizacją nielegalnych fabryk papierosów i przestępczym procederem obrotu paliwami płynnymi;
- jednoczesne umiędzynarodowienie działalności przestępczej” [3;250].

Szczególne zagrożenie i pewną dynamikę wykazują zorganizowane grupy przestępcze w zakresie przestępczości narkotykowej, samochodowej, fałszowania dokumentów i działalności wymierzonej w interesy majątkowe skarbu państwa. Do najbardziej zagrożonych granic należą granice z Ukrainą, Białorusią i Rosją. Z tych kierunków dostarczane są przez przemytników prekursorsy do produkcji narkotyków syntetycznych. Również za wschodnią

granice wywożone są z Polski, po legalizacji, samochody skradzione w krajach zachodnich np. w Niemczech, Francji, Holandii, Austrii.

Znaczne zagrożenie stwarza przestępczość transgraniczna cudzoziemców. W ich grupach przestępczych działają osoby poszukiwane na terenie swoich i innych państw za popełnione przestępstwa kryminalne. Na terenie Polski popełniają przestępstwa takie jak: napady rabunkowe, kradzieże, handel bronią, materiałami wybuchowymi, handel żywym towarem, głównie dostarczaniem kobiet do agencji towarzyskiej, nielegalny przemyt emigrantów, wymuszanie haraczy i korumpowanie urzędników. Głównym motywem ich działalności jest jak dotychczas chęć uzyskania korzyści finansowych.

Bardzo poważnym problemem zagrażającym bezpieczeństwu obywateli i państwa jest **terroryzm**. Terror – z łac.= strach. Według Amerykańskiego Departamentu Stanu – terroryzm, „to zaplanowana, motywowana politycznie przemoc wobec celów nie uczestniczących w walce, stosowana przez subnarodowe grupy czy tajnych agentów, zwykle mająca na celu oddziaływanie na audytorium”[6]. Można wyróżnić terroryzm kryminalny, patologiczny i polityczny [2;240] czy też separatystyczny, międzynarodowy (przeciwko dyplomatom, przywódcom państw, ataki na lotnictwo cywilne, ambasady, ośrodki przemysłowe w tym nuklearne, środki masowej komunikacji). Przejawem aktów terroryzmu politycznego są zabójstwa, zamachy bombowe, branie zakładników, uprowadzenia dla okupu lub dla propagandy, uprowadzenia samolotów itp. Ataki terrorystyczne na World Trade Center 11 września 2001 spowodowały w USA i innych krajach Zachodu wzrost zagrożenia wiktymizacyjnego i strach przed atakiem terrorystycznym w ogóle. Pojawienie się w świadomości człowieka zagrożenia terroryzmem wywołuje wiele negatywnych emocji: strach, przerażenie, panika.

Reakcja strachu składa się z czterech rodzajów elementów:

- 1) składników poznawczych – oczekiwań związanych z zagrażającą szkodą,
- 2) składników somatycznych – reakcji alarmowej ciała na grożące niebezpieczeństwo i zmian w wyglądzie zewnętrznym,
- 3) składników emocjonalnych – uczuć silnej obawy, przerażenia, paniki,
- 4) składników behawioralnych – ucieczki lub walki [2;751].

Szczególnie niebezpieczny i podstępny okazuje się terroryzm chemiczny i biologiczny. Przykładem może być zastosowanie 20 czerwca 1995 r. w tokijskim metrze sarinu, bojowego gazu paraliżującego system nerwowy, gdzie śmierć poniosło 10 osób a 600 osób zostało zatrutych. Wśród pasażerów miały miejsca takie reakcje jak: przerażenie, strach i panika. Ogólnie broń chemiczna i biologiczna mogłaby być bardzo atrakcyjna dla grup

WJENSKE REFLEXIE

terrorystycznych ze względu na możliwość osiągnięcia wielu celów: propagandowego, politycznego, psychologicznego, społecznego – wpływanie na opinię publiczną, zagrożenie skutkami i strach. Ponad to skutki użycia broni biologiczno-chemicznej są trudne do przewidzenia a pozyskanie tej broni jest stosunkowo łatwe i tanie.

W chronologii międzynarodowego terroryzmu odnotowano ponad 8 tysięcy ataków terrorystycznych z czego w około 60 wystąpiły wskazówki użycia broni biologiczno-chemicznej lub kradzieży środków nuklearnych. Znane są wprowadzie nieliczne przypadki w USA, gdzie terroryści religijni próbowali kupić lub wyprodukować broń biologiczną wywołującą dżumę i broń masowej zagłady.

Obecnie broń biologiczną posiadają między innymi takie kraje jak: Rosja, Libia, Chiny, Korea Północna, Kuba, Libia, Syria, Iran, Irak, USA. Ale mają ją również organizacje terrorystyczne. W wyniku jej zastosowania może dojść do skażenia o niewyobrażalnej skali między innymi takimi drobnoustrojami, które wywołują bardzo trudne do leczenia groźne choroby np.: ospa, węglik, dżuma, cholera, kleszczowe zapalenie opon mózgowych, dur brzuszny, jad kielbasiany, grypa – różne odmiany. Uważa się, że terroryści islamscy by osiągnąć cel, byliby zdecydowani zadać śmierć tysiącom niewinnych ludzi. Do 2000 r stwierdzono 51 przypadków bioterroryzmu. Dotychczasowe ataki z użyciem węglika i jadu kielbasianego nie spowodowały poważniejszych ofiar wśród ludności cywilnej. Jednak niebezpieczeństwo terroryzmu za pomocą broni biochemicznej istnieje. Przewiduje się, że za kilka lat arsenał broni biologicznej poszerzy się o : a) broń binarną – połączenie dwóch środków biologicznych plus wirus pomocniczy, b) broń genową – użycie wirusów dla zmiany kodu genetycznego organizmu, c) niewidzialne wirusy – wykorzystanie wirusów bytujących wewnątrz organizmów ludzkich, które mogą ewoluować w śmiertelne formy.

Warto podkreślić, że użycie broni biochemicznej i osiągnięcie celu byłoby skuteczniejsze i szybsze niż w przypadku użycia klasycznych środków przemocy przy użyciu broni palnej, porwań, napadów i zabójstw. Stąd do bardzo ważnych zadań służb specjalnych należy sprawdzenie stopnia zabezpieczenia zakładów i laboratoriów produkujących broń chemiczną i biologiczną. Fala zamachów bombowych w wielu krajach skierowana przeciwko ludności cywilnej i przedstawicielom władz może być odczytywana jako testowanie przez grupy terrorystyczne możliwości wywierania wpływów na władze. Przykładem może być Francja. W 2008 roku w sezonie zakupów świątecznych, francuska policja rozbroiła ładunek wybuchowy w sklepie Printemps Hausman w Paryżu. Do podłożenia bomby przyznała się grupa – Afgański Front Rewolucyjny. Terroryści zażądali opuszczenia przez wojska

francuskie terenu Afganistanu do końca lutego 2009 r. W przeciwnym razie zagrozili podłożeniem , ale już bez ostrzeżenia, dwóch ładunków w sklepach [7].

Terrorysty rozważają również ataki na obiekty jądrowe. W latach 2004-2005 w Wielkiej Brytanii zanotowano ponad 40 przypadków zagrożenia bezpieczeństwa w obiektach atomowych. Do 2009 roku przeprowadzono sześć ataków na elektrownie atomowe we Francji, Afryce Południowej, Szwajcarii, Hiszpanii i na Filipinach [8].

Największym zagrożeniem jest jednak obecnie , obok terroryzmu wewnętrznego, kryminalnego, terroryzm międzynarodowy. Największy zasięg w krajach zachodnich w postaci satelickich siatek terrorystów „uśpionych” posiada Al.-Kaida - islamska organizacja terrorystyczna. Stanowi ona poważne wyzwanie dla Europy, zwłaszcza w tych państwach, w których mieszkają znaczne populacje muzułmanów np. Anglia, Niemcy, Francja. Wspomagać globalny terroryzm mogą nielegalni i legalni emigranci z krajów muzułmańskich. Natomiast proces ich integracji, problemy asymilacji kulturowej, religijnej, postawy rasistowskie są niezwykle trudne do monitorowania i kanalizowania w bezpiecznym kierunku [4].

Według Departamentu Stanu USA islamskimi ugrupowaniami uznawanymi za terrorystyczne i odpowiedzialnymi za wiele zamachów są następujące: Hezbollach, Islamski Dżihad, Hamas (Islamski Ruch Oporu), Zbrojna Grupa Islamska (GIA), Dżihad (Egipski Islamski Dżihad), Palestyński Islamski Dżihad, Al.-Kaida, Organizacja Al.-Fatah, Al.-Gama'a al.-Islamiyya (Grupa Islamska, IG). Organizacje terrorystyczne posiadają własne bazy, ośrodki szkoleniowe w kilku państwach, mają też wsparcie finansowe w krajach nie tylko bezpośrednio graniczących z Izraelem. Do państw, które sponsorują działalność terrorystyczną na Bliskim Wschodzie należy zaliczyć: Iran, Irak, Sudan, Syrię i Libię. Terrorysty wspierani przez te państwa są sprawcami wielu krwawych ataków, w których giną też muzułmanie. Pomimo krytycznych opinii płynących z całego świata i nakładanych sankcji na te państwa udzielają one nadal wsparcia organizacjom terrorystycznym [13] [14].

Każdy terroryzm ma podłoże ideologiczne. Najlepszym sposobem jego zwalczania jest eliminacja poparcia społecznego jakim jest usprawiedliwianie, dawanie schronienia i wspomaganie w określonej formie. Dla takich działań terrorystów jak morderstwa, masakry, tortury, groźby, łamanie praw człowieka i jego wartości nie powinno być usprawiedliwienia. Ostatnio (6-11-2009) w Czechach, jak podał dziennik „Mlada Fronta Dnes” aresztowano 24 członków neonazistowskiej organizacji terrorystycznej, która przygotowywała zamachy na wysokich urzędników państwowych i elektrownie i zapory wodne [9].

Europol (Europejski Urząd Policji) podał, że w 2008 roku miało miejsce 515 ataków terrorystycznych (wykonanych lub zaplanowanych) z tego 397 było dziełem ruchów

separatystycznych, głównie w Hiszpanii i Francji. Terrorysty swoje poczynania finansują poprzez działalność przestępczą, oszustwa, fałszowanie pieniędzy, włamania, haracze i wymuszenia [10].

Sprawa zapewnienia przed atakami terrorystycznymi bezpieczeństwa obywateli, funkcjonowania transportu i gospodarki leży obecnie w interesie wszystkich państw Unii Europejskiej. Wymaga tego dobre rozpoznanie zagrożeń w tych państwach oraz szybkiej wymiany informacji między służbami specjalnymi. Współpraca międzypaństwowa w tym zakresie stała się koniecznością i zadaniem globalnym. W USA zwalczaniem terroryzmu zajmują się FBI i CIA.

W Europie po krwawym ataku terrorystycznym 11 marca 2004 roku w Madrycie Rada Europejska 25 i 26 marca 2004 r. przyjęła „deklarację w sprawie zwalczania terroryzmu” [11]. Postanowiono:

- 1) przekształcić Europol w prawdziwą policję federalną UE;
- 2) włączyć terroryzm do kategorii zbrodni podlegających Międzynarodowemu Trybunałowi Karnemu;
- 3) utworzyć Trybunał Sprawiedliwości z kompetencjami do osądzania poważnych przestępstw transgranicznych a w szczególności terroryzmu;
- 4) wprowadzić instrumenty prawne, które zapobiegłyby pozyskiwaniu funduszy do finansowania działań terrorystycznych;
- 5) za priorytetowe uznać wymianę informacji prewencyjnych między Państwami Członkowskimi i Europolem.

Unia Europejska zgodnie z art. 257 ust. 3 Traktatu przyjęła na siebie obowiązek zapewnienia własnym obywatelom wysokiego poziomu bezpieczeństwa osobistego. Zatem zwalczanie terroryzmu to nie tylko obowiązek służb specjalnych ale też i całych społeczeństw. Potrzebne są odpowiednie programy edukacyjne, znajomość ugrupowań i organizacji o charakterze rasistowskim, ekstremistycznych. Programy te powinny neutralizować poparcie i usprawiedliwianie terroryzmu, rasizmu i nienawiści religijnej. Należy pamiętać, że bezpieczeństwo każdego człowieka należy do grupy najważniejszych wartości. Stąd każde państwo powinno podejmować działania profilaktyczne rozumiane jako systemowe i zinstytucjonalizowane zapobieganie zagrożeniom bezpieczeństwa. Natomiast zadaniem systemu edukacyjnego, jak akcentuje P. Tyrała, jest kształtowanie zdolności młodzieży do rozpoznawania wokół siebie rozległych zagrożeń i niebezpieczeństw [12]. Państwa Unii Europejskiej w dobie zagrożenia globalnym terroryzmem muszą zjednoczyć wysiłki w zakresie ochrony prewencyjnej. Wypracowana strategia ma stanowić podstawę

prawną i organizacyjną do optymalnego zapobiegania aktom terrorystycznym na terenie państw członkowskich i w konsekwencji ma się przyczynić do zapewnienia swoim obywatelom poczucia bezpieczeństwa.

LITERATURA

- [1] B. Hołyst (1991), Problemy młodego pokolenia. Studium z zakresu profilaktyki społecznej, W.P. Warszawa.
- [2] B. Hołyst (2004), Psychologia kryminalistyczna, Lewis Nexis, Warszawa
- [3] B. Hołyst (2008), Współczesne problemy przestępczości zorganizowanej w Polsce (w:) B. Pastwa-Wojciechowska (red.), Człowiek w obliczu prawa, Impuls, Kraków.
- [4] S. Križovsky (2009), Resocjalizacja – profilaktyka zloczynności spojonej s migraciou (w:) F. Kozaczuk (red.), Zagadnienia readaptacji społecznej skazanych, UR, Rzeszów.
- [5] A. Nowak, E. Wysocka (2001), Problemy i zagrożenia społeczne we współczesnym świecie, Katowice.
- [6] <http://www.socjologia>
- [7] <http://www.inwestycje.pl>
- [8] <http://www.greenpeace.org>
- [9] <http://www.wiadomości.gazeta.pl>
- [10] <http://www.euroislam.pl/index.php>
- [11] <http://www.terroryzm.com>
- [12] P. Tyrała (2009), Znajomość problematyki bezpieczeństwa zwiększa kompetencje specjalistów resocjalizacji (w:) F. Kozaczuk (red.), Zagadnienia readaptacji społecznej skazanych, UR, Rzeszów.
- [13] K. Jałoszyński (2001), Terroryzm antyizraelski. Przedsięwzięcia antyterrorystyczne w Izraelu, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa.
- [14] A. Olak , J. Oleksiewicz, S. Wieczorek (red.) (2009), Społeczeństwo polskie na tle przemian społecznych, Rzeszów.

SEKURITOLÓGIA AKO INTERDISCIPLINÁRNY VEDNÝ ODBOR, HOLISTICKY SKÚMAJÚCI TEÓRIU A PRAX BEZPEČNOSTI

Prof. dr. hab. Paweł TYRAŁA
Uniwersytet Rzeszowski, Poľsko

ABSTRAKT

Sekuritológia je veda o systéme skutočnej a bezpečnej ochrany každého človeka. Má charakter profylaktický a preto predchádza vzniku rizík, hrozieb i nebezpečenstva, zabráňuje vzniku a rozvoju kríz. Hľadá univerzálne postupy praktického jednania k zaisteniu bezpečnosti v každom rozmere ľudskej existencie. Sekuritológii je potrebné dať nový význam, obohatený o nové poznatky spoločenského života. Je to oblasť ľudskej činnosti, vzťahujúca sa rovnako na jednotlivca, ako aj na spoločenské, štátne aj globálne štruktúry.

Kľúčové slová: Securitas, sekuritológia, safety, safetológia, praxeológia, metanauka

1. ZÁKLADY NOVÉHO PRÍSTUPU CHÁPANIA TERMÍNU SECURITOLÓGIA

V latinskom jazyku bezpečie – securitas – je termín zložený z dvoch slov, sine (bez) i cura (súženie, strach, obava). Inými slovami bezpečnosť označuje neprítomnosť súžení, obáv, ohrozenia a tiež pocitu nepokoja i strachu. Takto chápaný termín bezpečnosti sa dotýka zároveň jednotlivca, spoločenskej skupiny ako i celej spoločnosti. Myslíme tým bezpečnosť – človeka, zvierat i živej a neživej prírody. Bezpečnosť sa dotýka aj iných oblastí – životného prostredia, ale aj činnosti človeka, bydliska, regiónu, celého kraja, kontinentu, celého sveta alebo tiež kozmu. Môžeme používať pojem safety, ktorý je tiež vyjadrením bezpečnosti. Stretávame sa aj s pojmom safetológia, ako veda o bezpečnosti, alebo bezpečnostné štúdiá (security studies), čiže novej oblasti bádania v rámci vedy o medzinárodných vzťahoch⁷⁴. Safety nadväzuje na zaistenie vo forme sejfu, schránky, čiže uzamykacieho spôsobu zabezpečenia, izolovanie od nebezpečenstva. To však nedáva možnosť akcie, reagovania človeka, dokonca v ťažkých podmienkach neumožňuje zamedziť úplnej paralýze života. Sme si vedomí, že aj v čase najväčšej krízy, akou je vojna, musíme zabezpečiť činnosť celého systému štátu.

Naopak, pre mňa je veľmi blízky termín sekuritológia, ktorý je vyjadrením vedy o bezpečnosti, vyjadrením systému chrániaceho bezpečnosť, riadenie bezpečnosti, viac

⁷⁴ D.A. Baldwin, Security Studies and the End of Cold War, in: World Politics, nr 1, s. 117-141.

V^oJENSKÉ REFLEXIE

smerujúci do praxeológie bezpečnosti, čiže pričiňujúci sa o ochranu človeka pred všetkými možnými nebezpečenstvami. (prof. Tyrála) Inými slovami povedané, je to veda o systéme skutočnej a bezpečnej ochrany každého človeka. Keďže má charakter profylaktický, predchádza vzniku rizík, hrozieb i nebezpečenstva, zabráňuje vzniku a rozvoju kríz. Hľadá univerzálne postupy praktického jednania k zaisteniu bezpečnosti v každom rozmere ľudskej existencie. Čiže skôr používanému ponímaniu pojmu sekuritológia je potrebné dať nový význam, obohatený o nové poznatky spoločenského života. Je to oblasť ľudskej činnosti, vzťahujúca sa rovnako na jednotlivca, ako aj na spoločenské, štátne aj globálne štruktúry.

Pripomínam chronológiu mojich teoretických reflexií na danú tému a tiež náčrt mojich praktických počínov k uvedomeniu si bezpečnosti v rôznorodej činnosti, nesúcej známky rizika. Cesta sekuritológie, ako teórie bezpečnosti, začala počas diskusie na danú tému v Krakove v roku 2000, kde som bol spoluorganizátorom medzinárodnej vedeckej konferencie na tému „Bezpečnostné manažérstvo“ (Zarządzania bezpieczeństwem). Výsledkom tejto konferencie je obširná publikácia, ktorú som redakčne spracoval. Podčiarkol som význam manažérskeho a tiež praxeologického aspektu reflexie na tematiku bezpečnosti⁷⁵. V roku 2001 počas medzinárodnej vedeckej konferencie organizovanej prostredníctvom Vysokej školy v Krakove v dňoch 10. – 12. júna 2001 v Košcielisku, za účasti zástupcov vysokých škôl z Poľska, Ukrajiny, Slovenska a Maďarska som predstavil tézy skúmania problematiky bezpečnosti vo význame nového uceleného programu vedeckého bádania k založeniu sekuritológie ako vedy o bezpečnosti. V mojom vystúpení som konštatoval:⁷⁶ „V literatúre, dotýkajúcej sa širokých oblastí života ľudskej spoločnosti sa objavil pojem sekuritológia“. Navrhol som program tvorby nových pojmov sekuritológie. Program obsahuje nasledujúce tematické okruhy:

- Definovanie pojmov;
- Náčrt problematiky;
- Potvrdenie teórie;
- Potvrdenie praxe;
- Praxeologia sekuritologie;
- Humanitárny, univerzálny aspekt.

⁷⁵ P. Tyrála, Zarządzanie bezpieczeństwem w warunkach gospodarki rynkowej, w: P. Tyrála (red) Zarządzanie bezpieczeństwem, Wyd. PSB, Krakow 2000, s. 21-43.

⁷⁶ P. Tyrála, Securitologia jako dyscyplina naukowa. Wystąpienie podczas konferencji naukowej w dniu 11 czerwca 2001 r., w Koscielisku.

P Tyrála, Towards securitologii, W: Riešenie krízových situácií v špecifickom prostredí, Žilina 2002, s. 241-250.

Vojenské REFLEXIE

Tieto propozície som objasnil počas pobytu v Spojených štátoch v októbri 2001 v rámci odbornej diskusie o bezpečnostných⁷⁷ problémoch pri zrode filadelfijskej Polonie.

V Košiciach v dňoch 4. – 5. novembra 2001 počas medzinárodnej vedeckej konferencie som svoje reflexie nad potrebou vyčlenenia securitológie ako disciplíny integrujúcej izolované podsystemy bezpečnosti vyjadril vo svojom referáte⁷⁸. Vlastné názory na tému ustanovenia sekuritológie ako samostatnej vedeckej disciplíny som predstavil v tom čase taktiež na vysokých školách v Žiline a v Liptovskom Mikuláši. Základné elementy môjho holistického, praxeologického a taktiež manažérskeho prístupu k skúmaniu bezpečnosti a vzdelávaniu v oblasti bezpečnosti som prezentoval už v rokoch 1993 – 2000 na konferenciách a vedeckých seminároch na Vojenskej leteckej akadémii v Košiciach a Národnej akadémii obrany v Liptovskom Mikuláši. Táto moja práca priniesla ovocie v podobe môjho vymenovania profesorom v Akadémii národnej obrany v roku 2000 vo Varšave. Svoje predstavy nového prístupu vedeckého skúmania problémov ohrození a bezpečnosti, ako aj potrebu medzinárodnej spolupráce v danej vyčlenenej disciplíne, som referoval v tom istom čase na vedeckej konferencii v Rovne. V dňoch 19. - 21. novembra 2002, v Akadémii národnej obrany v Maďarsku na medzinárodnej konferencii som taktiež predniesol referát týkajúci sa securitológie ako vednej disciplíny.

Svoje doterajšie predstavy som obohatil o nové poznatky⁷⁹. Neprestávajúc v čoraz širšom analyzovaní rôznorodých aspektov, ako aj obzorov bezpečnosti, svoje úvahy v danom náčrte dopĺňam o nové praktické predsavzatia v podsysteme ochranných formácií. Tento podsystem systému sekuritológie je potrebné ešte veľmi nutne rozšíriť o poznatky teórie v bezpečnostnej praxi⁸⁰.

Vzdušný priestor je živlom, kde zaistenie bezpečnosti sa rovná možnosti vykonávania letov. Túto oblasť som vo svojej sekuritologickej úvahe nemohol vynechať, nakoľko som veľa rokov pôsobil v letectve⁸¹. Sekuritológia má smerovať od teórie k praktizovaniu bezpečnosti. Bezpečnosť môžu zaistiť kompetentní špecialisti. Kompetencie budujeme cez proces vzdelávania. Preto sa pripisuje veľká váha vytváraniu manažérskych kompetencií medzi bezpečnostnými špecialistami.

⁷⁷ P. Tyrała, Bezpieczeństwo wymaga kompetencji. Na drodze do securitologii., W: Magazyn TERAZ Philadelphia USA, nr 31, styczeń 2002, s. 14 – 16 oraz dalszy ciąg rozważań w nr 32 luty 2002, s. 14 – 16 i nr 33 marzec 2002, s. 14 – 16.

⁷⁸ P. Tyrała, Od wyodrębnionych podsystemów bezpieczeństwa do securitologii, W: Materiały z Konferencji naukowej nt. Bezpieczeństwo a ochrona majątku, Kosice 2001, s. 20 – 32.

⁷⁹ P. Tyrała, Safety through securitology coherence with tasks of NATO crisis reactin, in: CONFERENCE, ON THE HUMAN STRATEGY OF THE ARMY BEING CONSIDERATE TOWARDS CONNECTION TO NATO, Budapest, 2002, S. 41 – 52.

⁸⁰ P. Tyrała, Zarządzanie kryzysowe. Ryzyko – bezpieczeństwo – obronność. Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2003. Wyd. II, poprawione i uzupełnione, s. 19 – 49.

⁸¹ P. Tyrała, Aviation securitology, in: NEW TRENDS OF DEVELOPMENT IN AVIATION, Kosice 2004, p. 28 – 35.

Túto požiadavku som predniesol na vedeckej konferencii, ktorá sa uskutočnila v Krakove v dňoch 17. - 18. novembra 2005 na pôde Pedagogickej Akadémie⁸².

2. NEJDE O PREDSTAVENIE NOVEJ TERMINOLÓGIE

Nešlo o predstavenie novej terminológie, lebo termín sekuritológia bol používaný už skôr. Tento pojem mi bol známy už dávnejšie, napríklad z obdobia mojich štúdií na Dôstojníckej leteckej škole v Debline (1960-1963), kde som vykonával lety na prúdových lietadlách sediac na katapulte. Každý pilot pozná nielen teóriu bezpečnosti, ale taktiež prax leteckej sekuritológie. V programe výučby tam bola riešená problematika asecurácie letov. Ako vidíme, v tomto termíne vystupuje člen *secura*, termín nachádzajúci sa aj vo výraze sekuritológia. V leteckej výchove sa nadväzuje na úspechy Leonarda da Vinciho (1452-1519). Považuje sa za pioniera množstva technických náuk, medzi inými aj aeromechaniky. To on naskicoval prvý padák ako zariadenie pre bezpečný pád človeka. Vo svojich úvahách používal slovo *securitas*. Padák je praktickým zariadením, ktoré môže zaistiť bezpečnosť v ťažkej situácii počas letu. Letecký záchranný systém od počiatku svojej existencie využíval holistický prístup. Už v tom období sa začali prvé pokusy mojej úvahy nad securitologickým prístupom k nebezpečenstvu. Bohaté skúsenosti som zužitkoval taktiež z mnohoročnej služby vo vrtuľníkovej jednotke, ktorá vykonávala veľa úloh v krízových situáciách zachraňovaním ľudí počas povodní, snehových kalamít, chemických a iných havárií.

Securitológia v letectve zahŕňa:

- Bezpečnosť projektovania, ako aj leteckú technológiu;
- Fyzickú výchovu - spevnenie svalstva a zdravú psychiku;
- Systém bezpečnosti a hygieny letov;
- Leteckú zdravotnú službu;
- Výškovú záchrannú službu;
- Kyslíkové zabezpečenie;
- Letecké kombinézy, chrániace nielen pred nízkou teplotou, ale sú súčasne ohňovzdorné;
- Leteckú simuláciu;
- Katapulty;
- Záchranné padáky pri veľmi veľkých rýchlostiach letu;
- Systém záchranných tréningov;
- Poriadok vykonávania letov (preferujúci bezpečnosť);
- Pozemný a vodný záchranný systém posádok po opustení lietadla.

⁸² P. Tyrała, Kształtowanie cech pragmatycznych w procesie kształcenia nauczycieli przysposobienia obronnego, w: Kwiasowski Z (red.), Kształcenie nauczycieli przysposobienia obronnego w polskich uczelniach. Stan obecny i perspektywy, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2007, s. 76 – 87.

Ako štábný dôstojník, špecializujúci sa na letectvo z problematiky bezpečnosti, som sa ocitol na Akadémii generálneho štábu v Rembertove. V mnohoročnej práci som si osvojil nielen teóriu, ale aj prax organizovania a velenia v oblasti bezpečnosti, taktiky, operačného umenia, ako aj bezpečnostnej stratégie. Vo vzdelávaní sa nadväzuje na myšlienky Konfucia ako aj Klauzewitza. V Číne som navštívil knižnicu kamenných tabúl, kde sú diela čínskych mysliteľov, medzi nimi aj diela Konfucia spred tisíc rokov (týkajú sa problematiky bezpečnosti). Veľký čínsky múr je dôsledkom sekuritologického myslenia o bezpečnosti spoločnosti. V Spojených štátoch amerických v United States Military Academy vo West Pointe som sa oboznámil s literatúrou z oblasti široko chápanej bezpečnosti. Navštívil som tiež Kráľovskú akadémiu obranných štúdií v Londýne. Táto krátka skúsenosť mala vplyv na moje zasvätenie sa do tajov bezpečnosti. Vo svojich úvahách nad bezpečnosťou využívam taktiež skúsenosti z manažérskej práce vedenej nezávislou činnosťou hospodárstva (voľným trhom). Bol som predsedom firmy KOPTRANS, ktorá sa špecializovala na budovanie ciest, vodovodov, plynovodov a priepustov. Vykonávala taktiež meliorácie. Z tohto obdobia využívam manažérske vedomosti v oblasti bezpečnosti a hygieny práce, bezpečnosti zariadenia, finančnej bezpečnosti, ako aj bezpečnosti v oblasti hospodárskej činnosti a ekologickej bezpečnosti.

Počas ekonomických štúdií (1972) som sa stretol s pojmom asecurácia (poistenie) vo finančnej sfére. Vtedy sa tým v programe štúdií zaoberala veda o zárobku od Mikuláša Koperníka (1473-1543) v oblasti ekonómie. Konkrétne o finančnej bezpečnosti. Koperník píše latinčinou o nebezpečenstve kazenia peňazí v spise „Monetae cudendae ratio“, používal slová vyjadrujúce obavy, starosti a znepokojenie nad vytláčaním z obehu kvalitnejšieho peniazu menej kvalitným (securitas). Toto objektívne právo bolo neskôr nazvané právom Greshama. Z hospodárskej činnosti poznáme úmysel poistiť (secura), bankové a finančné poistenie, poistenie transportovaných tovarov, či všeobecne známe poistenia súkromných áut. Toto všetko sú sekuritologické opatrenia.

To ma utvrdzuje v potrebe popularizácie myšlienky vytvorenia sekuritológie ako vednej subdisciplíny - veda o komplexnej bezpečnosti, chápanej v širšom zmysle.

Druhý element pojmu sekuritológia sa odvodzuje z ontológie, náuky o poznávaní javov, všeobecnej teórii bytia, charakteru a štruktúry skutočnosti, v tomto prípade v aspekte bezpečnosti, čo je zvýraznené prvým členom tohto výrazu securitas označujúceho absenciu nebezpečia. Ide nám o bytie spoľahlivé, isté, príjemné, radostné a bezpečné. Mne ide hlavne o to, udeliť sekuritológii súčasný, konkrétny a užitočný význam v podmienkach komplikovanej a nebezpečnej súčasnej civilizácie, prihliadnuc na doterajšie časti príspevkov teoretických úvah nad otázkami bezpečnosti a súčasne praktického úžitku z týchto úvah pre ľudí v rozmanitej a plnej miere ich činnosti⁸³. Je potrebné sa na ňu pozerieť ako na novú samostatnú vednú disciplínu. Treba sa usilovať o rozšírenie objektívneho a kompetentného kruhu mnohých vzdelancov z mnohých krajov sveta a získať ich pre takéto prístup budovania bezpečnosti.

⁸³ Tyrała P, Złożoność bezpieczeństwa (cz. 2), w: Ochroniarz, nr 28, Kraków 2002, s. 34 – 38. ISSN 1525 – 7887. W tym „na drodze do securitologii” od s. 35.

V^oJENSKÉ REFLEXIE

Disciplína vyžaduje uznanie širokej vedeckej komunity (verejnosti). Každý vedec v nej môže niečo pridať, doplniť. Efekt tohto konania sa ukáže v budúcnosti. Pesimistický variant hovorí o neakceptovaní takého myslenia a konania v praktickom živote. S tým treba počítať. Moje vnímanie bezpečnosti vychádza z mojich mnohoročných skúseností z letectva a neskoršieho štúdia ekonómie, pedagogiky a praxe.

Mnoho rokov som bol pilotom a počas 3 500 nalietaných hodín som vykonal množstvo nebezpečných úloh. Ako pilot som zodpovedal za bezpečnosť nielen svoju, ale aj svojich podriadených. Je to ako preteky, na ktorých sa dennodenne treba vysporiadať s ohrozeniami počas letov v extrémnych situáciách. V tejto sfére boli záchranné systémy oddávna vypracovávané na základe odrazu teórie a praxe, podobne ako to ponúkam vo svojom vymedzení sekuritológie. Je potrebné zvážiť rôzne hľadiská spojené s lietaním a na tom základe budovania záchranných systémov a skúsenostnej aktivity človeka v podmienkach extrémneho, psychického a fyzického zaťaženia. Pilot si pred každým letom chystá a kontroluje padák. Sedí na katapultážnej sedačke, vykonáva úlohy neporovnateľne ťažšie ako pilot športový alebo dopravný. Profesionálne oceňujem schopnosti pilotov aj preto, lebo som cez všetky etapy lietania prešiel aj ja sám. To je základom každého bezpečnostného myslenia. Myslím, že pilotné schopnosti majú mať svoje slovo a miesto v oblasti bezpečnosti. Bežní ľudia si to nevedia predstaviť, pretože pilotovaniu prisudzujú rovnaké riziko ako šoférovaniu auta, kde nie je také preťaženie ako počas letov na lietadlách.

Pri spracovaní náuky o sekuritológii využívam aj bohaté mnohoročné skúsenosti z mojej vedecko-didaktickej práce. Reflexný pohľad nad tak sformulovaným celkom má niekoľko vrstiev. V skutočnosti rozoznávame príbuzné náuky o svete, mieri, vojne, o oblasti bezpečnosti človeka v rámci rodiny, kraja, krajiny, kontinentu atď. Dôležitá je metodológia. Je potrebné vypracovať novú stratégiu postupov skúmania ohrozenia a bezpečnosti, a ich napojenosť na hospodársky, politický a spoločenský život i na meniaci sa svet prírody.

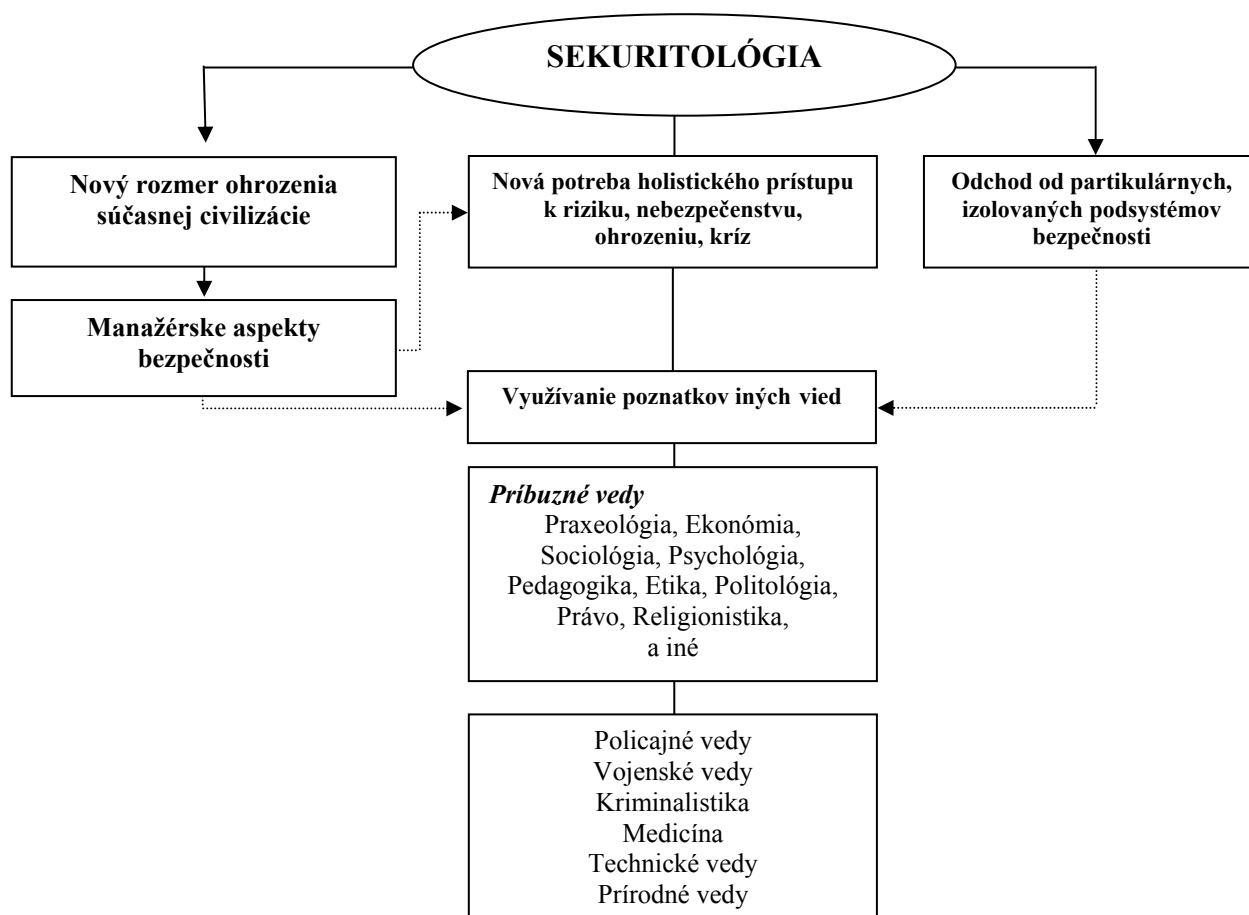
Spoločenský rozmer rôznorodých ohrození sa týka každého človeka, ako aj celých spoločenskostí a vyžaduje si vedecký prístup. Ide o rozpracovanie súborov príčinnosť-skutkových podstát nových rizík ohrození, nebezpečenstiev a kríz. Máme do činenia s krízou hodnôt vo sfére svedomia ľudí rôznych kultúr⁸⁴. Je potrebné vybudovať nový systém bezpečnosti, svet potrebuje novú filozofiu jej riešenia a zabezpečenia⁸⁵.

⁸⁴ Szmyd K, Edukacja wobec kryzysu wartości społecznych (w): " Oświata i Wychowanie", nr 3/2006 s. 7-12

⁸⁵ Tyrała P, Zarządzanie kryzysowe, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2003 (wyd. II), s. 19 - 24.

V₀JENSKÉ REFLEXIE

Schéma securitológie ako systému teórie a praxe bezpečnosti⁸⁶

Bezpečnosť je javom vyžadujúcim riadenie na globálnej aj regionálnej úrovni. Tak vážna a objektívna oblasť ľudského života sa nemôže riešiť intuitívne alebo metódou „skúsím a uvidím.“ Bezpečnosť podlieha zákonom praxe. Ide o zákroky (skutky, činy) reálne, správne a efektívne. Musí byť vykonávaná kvalifikovanými špecialistami. Vyžaduje vysoké manažérske schopnosti. Je potrebné vyškoliť špecializované kádre vo vybraných študijných predmetoch. Mojou úlohou - úmyslom je vyčlenenie novej disciplíny, ktorá sa metodologicky a efektívne pričiní o obranu pred novými výzvami bezpečnosti ľudskej spoločnosti. To je potrebné na globálnej úrovni. Bude to pravdepodobne novodobá securitológia, obsahujúca bezpečnostné teórie a ich praktické použitie. Mimo toho je potrebné postaviť securitológiu vedľa súčasnej pedagogiky ako predmet výučby so špeciálnou didaktikou.

Opisuje sa široká škála predovšetkým ochrany pred rôznymi ujмами, pôsobením spoločného rozvoja civilizácie aj pôsobením síl v prírode. Ešte sme na začiatku tejto cesty. Úplné poňatie si vyžaduje precízne definovanie. Prináleží podniknúť vedné bádanie, opísať jazyk tejto disciplíny. Vyžaduje si to oblasť založenú z pohľadu axiológie. Potrebná je práca

⁸⁶ Zdroj: vlastné spracovanie 2000r.

pozorovateľa, aplikácia poznaných metód z iných disciplín, vhodných pre sekuritológiu. Bezpochyby je vo veľkej miere potrebné získať poznatky z praxeológie, psychológie, sociológie, politológie, etiky, religionistiky, pedagogiky aj ekonomiky. Vo veľkej miere je potrebné získať poznatky z náuk prírodných, technických, právnych aj medicínskych. Neunikne však kooperácii s vojenskými, policajnými vedami aj kriminalistikou. Sekuritológia v mojom porozumení je systém prenikania predovšetkým záležitostí bezpečnosti v rôznych výrobných podsystemoch ľudskej činnosti. Je to filozofia integrovania všetkých poznaných aspektov bezpečnosti. Pretože krízové situácie v jednom podsysteme nadväzujú na nebezpečenstvo v iných podsystemoch, možno povedať, že dobrí ľudia na celom svete sú povinní myslieť sekuritologicky. V skutočnosti to dnes vo svetle globálneho terorizmu už je, ale ešte nie v plnom usporiadaní.

3. OD TEÓRIE DO PRAXE SEKURITOLÓGIE

Potrebné je vypracovať základy metodológie samostatnej vednej disciplíny - sekuritológie. Pred vysvetlením základu metodológie sekuritológie ako náuky o bezpečnosti, je nutné zinterpretovať všeobecné pojatie vedy. Čo je veda? Čo rozumieme pod týmto pojmom? Prevažne je veda definovaná ako systém poznania skutočnosti, spôsob logického systému poznania objektívnych i pravdivých tvrdení o vybranom odbore, súbor poznatkov získaných za pomoci precíznych metód. Z bodu videnia spoločného výstupu do definovania vedy je preto všetkým exponovaný jej rezultatívny aspekt, objektívne poznanie a využívanie tejto vedy pre zlepšenie existencie človeka. Veda pomenovaná ako spôsob poznania objektívnej pravdy o prírode, človeku, spoločenstve aj všetkého čo nás obklopuje má charakter statický. Namiesto toho veda ako ľudská činnosť má svoj priebeh, je procesom poznávania dynamicky meniacim uhol pohľadu. Zapadá do procesu zväzkov príčin - skutkov. Dynamický charakter má aj objektívny systematický proces poznávania skutočnosti. Veda o bezpečnosti má tiež povahu výučby⁸⁷. Bezpečnosť má hodnotu multikultúrnú, je túžbou všetkých ľudí bez ohľadu na národnosť, aj farbu pleti, aj miesto ich životnej existencie⁸⁸. O vede možno uvažovať aj z pozície náuky o nej samej, brať na zreteľ aspekt náuky o náuke, čiže metanáuke (z gréc. metá - nad, za). Metanauku tvorí filozofia, logika, etika, história, ekonomika, sociológia, aj

⁸⁷ Svec S (red), Metodologia vied a výchova. Kvantitatívno – scientické a kvalitatívno – humanitné prístupy, Wydawatelstwo IRIS, Bratislava 1998, s. 29; Darak M, Krajcova N, Empiricky vyskum v pedagogike, Wyd. Manacon Presov 1995.

⁸⁸ Kominarecová, E. Communicating Successfully in Intercultural Context. In: PRACE Naukowo Dydaktyczne PWSZ w Krośnie. Zeszyt 19. Papers on language, Culture and Literature. Krosno 2007, 185-193. ISBN 83-89295-16-4.

psychológia, ktoré sa pričiňujú o samopoznanie aj vlastnej premeny. Metanáukami sa zaujíma metodológia náuky. Vymenované atribúty sa týkajú sekuritológie ako vedy o bezpečnosti. Môžeme hovoriť o metodologickej diferenciacii, aj integrácii názorov na sekuritológiu v historickom zobrazení. Predvedecká securitológia sa rozumie ako tzv. múdrosť ľudstva o stavoch uznaných za bezpečné, so svojimi ľudovými múdrosťami, porekadlami, poučeniami aj radami v typových situáciách života. Je v tom podoba ľudovej medicíny. Po vedecké poznanie zahŕňa špekulatívno-filozofické, poznávanie reálneho života s jeho často nebezpečnými prejavmi (na sedliacky rozum - múdrosť predkov). Praktické poznávanie a pretváranie vedy o nebezpečenstve a bezpečnosti nám poskytuje skumulovaná múdrosť teoretických vedomostí aj praktických skúsenosti bezpečnostných manažérov.

Metateoretická sekuritológia sa zaoberá študovaním, analýzou koncepcií, teóriou modelov aj metodológiou komplexnej bezpečnosti. Nová metodológia sekuritológie sa nemusí v celku odlišovať od iných vied, spoločenských aj empirických predmetov, aj metódami bádania. Každá veda aplikuje podľa svojich potrieb už predtým vypracované metódy aj formy skúmania z pohľadu potrieb naplňania svojich hlavných cieľov. Nasleduje transfer vhodnej terminológie, aj spôsobov skúmania poznávaných problémov bezpečnosti užívaných aj zistených súčasne v iných vedách. To sa stalo súčasťou schémy novej vedy - sekuritológie. O odlišnosti aj autonómnosti sekuritológie rozhoduje predmet skúmania, ktorý zahŕňa také javy ako ohrozenia, nebezpečenstvá, ako aj súhrn javov, uznávaných ako bezpečné. Tie isté javy môžu byť skúmané za pomoci analogických alebo príbuzných metód zohľadňujúcich tri aspekty: diagnóza, vysvetlenie a vyvodenie záverov. V prvom prípade sa ohodnotí stav skúmaného javu z pohľadu procesu existencie, činnosti jednotlivca aj skupiny v spoločenskom rozmere (základ práce, miesto, región, štát, ľudskosť bytia v celej zemi). V druhom prípade hľadáme súvislosť, v treťom snahu o stanovenie spôsobu vplyvu na daný stav aj priradenie mu požadovaných znakov. Ten posledný vyjadruje praktickú stránku sekuritológie, metodológiu postupov v procese upevnenia bezpečnosti.

4. STÁLE JE POTREBNÉ VIAZAŤ TEÓRIU S PRAXOU

Bez teoretických poznatkov týkajúcich sa problematiky bezpečnosti ťažko dosahovať praktické efekty bezpečnosti. Teória sekuritológie z hľadiska vnútorného usporiadania je kompaktným základom, slúžiaca na objasnenie faktov z pohľadu rizika, ohrozenia, nebezpečenstva a stanovenie vierohodnej podstaty nebezpečných udalostí z nich vychádzajúcich. Teória sekuritológie obsahuje nákras problematiky rôznorodých ohrození a nebezpečných javov determinovaných týmito hrozbami. Teória sekuritológie ako integrovaná

V^oJENSKÉ REFLEXIE

veda o bezpečnosti, vzniká vo zväzku s potrebou zvýšenia požiadavky na bezpečnosť. Potrebné je systémové poňatie bezpečnosti. Veľkú službu bezpečnosti v sekuritologickom chápaní môže odovzdať systemológia, v ktorej sa systémy skúmajú v ich celistvom charaktere. Systém bezpečnosti predstavuje viac než len sumu jeho elementov. Vyjadruje súbor rozporných elementov v celosti vyjadrených ako elementy ohrozenia, aj ako elementy merajúce ohrozenie aj garancie bezpečnosti. Holistické poňatie systémov bezpečnosti potvrdzuje účinnosť využívania výsledkov systemológie. Je to cesta hľadania účinných synergetických efektov bezpečnosti. V organizačných kategóriách synergia značí, že spolupráca a vzájomné zbližovanie podsystémov bezpečnosti je sprevádzané väčšou efektívnosťou, než keby fungovali v izolácii. Systém bezpečnosti musí fungovať správne, efektívne ako aj bez porúch. Tieto požiadavky bude možné zrealizovať prostredníctvom praxeologického prístupu. Bezpečnostný systém je otvorený spoločenský systém, na jeho najvyššom stupni sú ľudia. Sekuritológia ako veda, sa zaoberá týmto systémom. Ako už bolo konštatované, je to rozvíjajúca sa veda. Ešte je pred ňou veľa práce. Musí sa etablovať ako vnútorne členená veda, ktorej hlavnou úlohou je stanovenie pravidiel, pojmov a zásad praktického charakteru. Bezpečnostnej praxi dovoľuje používanie jednotného a uceleného pojmového aparátu, ktorý umožňuje zachytenie systematickej stránky organizačných procesov zabezpečujúcich bezpečnosť. Ucelený pojmový aparát dovoľí tiež v zložitých spoločenských pomeroch adekvátne usporiadanie poznámok s ohľadom na ohrozenie.

Veľa v tejto oblasti robia výchovno-vzdelávacie podsystémy. Potrebná je tiež filozofia a bezpečnostné vzdelávanie, berúc do úvahy reálny rozmer nových výziev pretvárajúcich spoločenský svet⁸⁹. Bez edukačných efektov na predmet bezpečnosti, reakcie krízového, technického, záchranného systému dosiahnu sa omnoho menšie efekty. Dôsledkom toho bude bezvládnosť postihnutých, neschopnosť spolupracovať so záchranármi. Edukačné systémy sú povinné brať do úvahy vo vzdelávacích programoch problematiku krízového riadenia. Nepochopiteľný je fakt, že vo vyšších študijných programoch táto problematika nie je. Vzdelaní učitelia, ekonómovia, inžinieri, administratívni pracovníci, právnici, špecialisti riadenia, novinári atď., sa počas štúdia o krízovom riadení veľa nedozvedeli. Sekuritologické myslenie spočíva na odstraňovaní týchto nedostatkov. Predsa len, štát musí mať zorganizovaný systém mobilizácie vzdelaných kádrov za účelom zvládnutia rôznych kríz, vrátane vojenských, pretože ani to nie je možné vylúčiť.

⁸⁹ Rosa R, Filozofia i edukacja dla bezpieczeństwa w obliczu nowych wyzwań, W: Kruszewski Z, Szerauc A (red.), Edukacja dla bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej, Płock 2000, s. 213-224.

Vedeckú reflexiu bezpečnosti môžeme vyzdvihnúť do medzinárodného významu, pretože bezpečnosť je potrebná na celej zemeguli. V spolupráci s mnohými zahraničnými vedcami, obzvlášť zo slovenských, ukrajinských, maďarských a českých škôl sa problematike bezpečnosti venuje mnoho rokov. Rôzni špecialisti analyzujú bezpečnosť v rozdielnych aspektoch. Ako možno poznamenať, príspevkové publikácie z tohto hľadiska rozširujú výsledné práce vynímajúcej sa mladej vedeckej disciplíny, ktorá je navrhovaná ako sekuritológia. Domnievame sa, že za najvýznamnejšie pôsobenie v oblasti rozvoja sekuritológie sa považuje ďalšia spolupráca vedcov v konkrétnych školských zariadeniach, fakultách i katedrách v globálnom meradle. V tomto prúde vedeckej spolupráce je nutné zaviesť katedry špecializujúce sa na tematiku európskej bezpečnosti. Vedecké inštitúcie najlepšie garantujú výskumné práce tohto vedeckého problému. Doterajšia vedecká spolupráca skúmania aspektov nebezpečenstiev, ktoré generuje súčasná civilizácia je v čoraz širšom rozsahu v oblasti vedeckého skúmania, tento fakt môže napĺňať optimizmom. Významné je tiež transferovanie vedeckých reflexií, teoretických úvah v oblasti problematiky bezpečnosti do praxe. Na túto tému sa dosť široko vyjadruje Jan Buzalka. Odkazujem čitateľov do jeho cenných úvah z oblasti transferu vedeckých objavov do praktického budovania bezpečnosti⁹⁰.

Odborníci technických vied robia veľa pre bezpečnosť. Napríklad poľskí vedci pracujú na projekte bezpilotných lietadiel novej generácie, ktoré majú dostať do vybavenia špeciálne poľské služby a polícia. Majú ostražito sledovať ulice a registrovať najmenšie nebezpečenstvo. Zbadajú z niekoľkých sto metrov podrobnosti dokumentov, ktoré číta páchatel' a začujú, čo vraví svojmu spoločníkovi. Dokážu zaznamenať, čo sa deje v noci, dokonca, aj keď v blízkosti nesvieti žiadna lampa. Takto vybavené bezpilotné lietadlá už zakrátko dostanú špeciálne služby a polícia. Stávajú sa najmodernejšími na svete. Skonstruovanie lietadla bolo možné vďaka Poľskej Platforme Vnútornej Bezpečnosti - iniciatíva, ktorá dáva do spoločného celku výsledky praktického výskumu z polície a vedcov špeciálnych služieb. Lietadlá budú využívané predovšetkým na špehovanie a odpočúvanie zločincov. Takéto vybavenie v sebe spája smerové mikrofóny, kamery s mohutnými teleobjektívmi, termovízne kamery ako aj laser na presné zameranie cieľa. Testy idú na plné

⁹⁰ Buzalka J, Vybrané problémy transferu vedeckých poznatkov bezpečnostných vied do bezpečnostnej praxe, W: Zborník príspevkov z medzinarodnej vedeckej konferencie, nt. Bezpečnostna veda a bezpečnostne vzdelávanie, artykuľ nr 4. ISBN: 80-8040-302-3.

obrátky. Prvé lietadlá skonštruované vedcami z Inštitútu Informatiky Poznanskej Polytechniky sa mali objaviť na oblohe na jar 2008, oznámil "Super Express".⁹¹

DOPLŇUJÚCA LITERATÚRA

1. KELEMEN, M.: Kurz národnej bezpečnosti - nová platforma vzdelávania bezpečnostnej komunity. In Bezpečnostná veda a bezpečnostné vzdelávanie : Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie : AOS, 2006, s. 6. ISBN 80-8040-302-3.
2. KELEMEN, M., NEČAS, P., KRIŽOVSKÝ, S.: Internacionalizácia vzdelávania bezpečnostnej komunity štátu. In: Bezpečnostní management a společnost [elektronický zdroj] : sborník z mezinárodní konference CATE 2009 : 6.-7.5.2009, Brno. - Brno : Univerzita obrany, 2009. - ISBN 978-80-7231-653-3. - s. 197-199. - V rámci IDET 2009. - Tiež zborník abstraktov. - s. 49.
3. KRIŽOVSKÝ, S.: Nezvladnuta integracia imigrantov ako bezpečnostny problem, w: Kozaczuk F (red.), Prawne i socjokulturowe uwarunkowania profilaktyki społecznej i resocjalizacji, Wyd. Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2009, s. 275 – 281.
4. KRIŽOVSKÝ, S.: Polovojenske gardy a bezpečnost, VSBM Kosice 2008.
5. MAJERNIK, M., MESAROS, M., BOSAK, M.: Environmentalne inžinierstvo a manažerstvo, Kosice 2003, ISBN 80-88922-74-7.
6. NEČAS, P., KELEMEN, M.: Modern technology revolution for security. In: TSD - VIII international technical systems degradation seminar : Liptovský Mikuláš, 15-18 April 2009. - Warszawa : Polskie Naukowo-Techniczne Towarzystwo Eksploatacyjne, 2009. - ISBN 978-83-911726-5-0. - s. 24.
7. OLAK A, SAMORZĄD: Porządek i Bezpieczeństwo Publiczne, W: Zagrożenia i bezpieczeństwo w mieście Rzeszowie pod red. prof. dr hab. M. Malikowskiego UR Rzeszów 2007, s. 26-49. PAP, ML dn. 14. 07. 2007, 6.30. „Super Express”, <http://wiadomości.onet.pl>.
8. RADOCHOŃSKI, M.: Zachowania antyspołeczne jednostki w kontekście bezpieczeństwa społecznego kraju.- referat wygłoszony na Międzynarodowej Konferencji Naukowej, Kraków 11-13 maja 2000, Profesjonalna Szkoła Biznesu w Krakowie.

⁹¹ PAP, ML dn. 14. 07. 2007, 6.30. „Super Express”, <http://wiadomości.onet.pl>

VÝCVIKOVÉ ZARIADENIA DNES A ZAJTRA/ TRAINING ESTABLISHMENTS TODAY AND TOMORROW

brig. gen. MUDr. Pavol MASLÍK PhD, kpt. Ing. Martin RATKOVSKÝ

Ústav špeciálneho zdravotníctva a výcviku MO SR Lešť/

Institut of Special Health Care and Training MoD SR Lest

ABSTRACT

The authors concentrate on referring to the issue of developing and modernization of the training base in the Training Area LEST. They characterize it detail and refer to the latest new-built facility the Training settlement Jakub Village that was built regarding special troops demands as a multifunctional training facility for the drill individuals and small groups in the conditions of combat, antiterroristic, peace-making and rescue situations and activities inside the Village, in the approaches to the Village and nearly areas. After all year of using we can consider this project as very successful based on approvals of all professionals and trained bodies that used it during last year. Above all we can claim that the project highly fulfilled all expectations relating to the quality and efficiency of the training. In the second part of the article there are suggested some possibilities of the solutions for the modern demands how to perform trainings in built-up areas by building a facility the Training high –rise building.

1. ÚVOD

Cieľom článku je upriamiť pozornosť príslušníkov ozbrojených síl zaoberajúcich sa problematikou rozvoja a modernizácie[1] učebno-výcvikovej základne na novovybudované výcvikové zariadenie výcviková osada –Jakub Village, ktoré bolo vybudované na základe požiadaviek špeciálnych jednotiek ako polyfunkčné výcvikové zariadenie pre výcvik jednotlivca a malých skupín v podmienkach bojových, protiteroristických[2], mierotvorných a záchranných situácií a činností vo vnútri osady, na prístupoch k osade a v priľahlom teréne. Po roku využívania môžeme považovať tento projekt na základe ohlasov celej odbornej verejnosti a všetkých cvičiacich zložiek, ktoré v priebehu uplynulého roka zariadenie využívali ako veľmi úspešný. Predovšetkým môžeme konštatovať, že vysoko splnil všetky očakávania kvality a efektívnosti výcviku.

Úlohou zajtrajška sa stáva potreba na základe faktov, ktoré veľmi presvedčivo vykresľujú bojový priestor budúcich operácií prevažne v zastavaných oblastiach, vybudovať

VÝCVIKOVÉ REFLEXIE

výcvikové zariadenie Výcvikovej výškovej budovy, kde by bolo možné v plne realistických podmienkach vykonávať výcvik v takticko-špeciálnej príprave špeciálnych vojenských a policajných jednotiek v mestských podmienkach. Súčasťou projektu by mal byť komplex zakrytých, polozakrytých a otvorených strelníc, pokrývajúcich vzdialenosti účinného dostrelu jednotlivých používaných strelných zbraní. Ako veľmi dobrým cvičiskom pre požadovaný výcvik by mohol byť areál „Sídlička DRUŽBA“ nachádzajúci sa vo výcvikovom priestore Lešť.

2. VÝCVIKOVÁ OSADA - JAKUB VILLAGE

Výcviková osada je účelové multifunkčné výcvikové zariadenie pre výcvik jednotlivca a malých skupín v podmienkach bojových, protiteroristických, mierotvorných a záchranných situácií a činností vo vnútri osady, na prístupoch k osade a v priľahlom teréne:

a) bojové činnosti:

- výcvik taktického myslenia, bojového správania sa a súčinnosti v boji o osadu, železniciu a tunely,
- výcvik bojového, radiačného, chemického a žienijného prieskumu železnice, tunelov a osady,
- výcvik rôznych foriem priblíženia sa k železnici, tunelom, osade, varianty útočných činností boja o osadu,
- výcvik organizácie obrany železnice, tunelov, nemocnice, osady, budovanie okopov, zákopov, zátarás, bunkrov, sektorov paľby a miest velenia a spojenia,
- použitie zbraní v boji o vyčlenené trenažérové objekty osady,
- odminovanie, chemická a radiačná očista a deratizácia železnice, nemocnice, tunela centra IZS a krízového štábu,
- boj o železniciu, tunel, nemocnicu a osadu v rôznej dennej a ročnej dobe.

b) protiteroristické a protikriminálne činnosti:

- výcvik taktiky a správania sa v boji proti jednotlivým, alebo skupinovým teroristickým a kriminálnym žvlom, výcvik zaistenia rizikového priestoru v osade, na železnici, v tuneli na komunikácii a v priľahlom teréne,
- prieskum osady a dopravných prostriedkov,
- výcvik kontrolných činností na železnici, komunikáciách a v osade,

V JENSKÉ REFLEXIE

- výcvik hliadkovania strážnej služby zvlášť exponovaných objektov a techniky (tunel, železnica, nemocnica),
- výcvik zaistenia a eskortovania podozrivých osôb,
- ozbrojený boj proti teroristom a kriminálnikom na železnici, v tuneli, nemocnici a v osade,
- protidrogové činnosti v intraviláne osady,
- výcvik vyhľadávania zbraní a výbušnín a ich zaistenie.

c) mierotvorné činnosti:

- výcvik riadenia, velenia, organizácie a priebeh služby na stanovisku mierových síl,
- výcvik činností na kontrolných a pozorovacích stanoviskách,
- výcvik vyjednávania, patrolovania a eskortovania,
- výcvik situácií odporu obyvateľstva a etnických sporov na komunikáciách, na železnici a v osade,
- výcvik prieskumu a zdoľavania mínového nebezpečenstva a nástrah na železnici, komunikáciách a v tuneloch,
- výcvik poskytovania humanitárnej pomoci pri transporte po železnici,
- výcvik vyhľadávania zakázaného tovaru na železnici a jeho zaistenie.

d) zdravotnícke a záchrannárske činnosti:

- výcvik prieskumu a vyhodnotenia kritických situácií v osade a v príľahlom okolí pri požiaroch, ekologických a živelných katastrofách a dopravných nehodách na cestách a železniciach,
- vyhľadávanie ohrozených osôb v modelových situáciách, ich vytiahnutie, prvá pomoc a transport do zariadení vyššej urgentnej starostlivosti,
- likvidácia následkov požiarov, ekologických katastrof a dopravných nehôd,
- činnosti so záchrannárskymi psami,
- budovanie poľných zdravotníckych zariadení a miest provizórneho uloženia,
- výcvik v oblasti zdravotníckeho zabezpečenia,
- overovanie zdravotníckych a záchrannárskych techník, metód a postupov,

V JENSKÉ REFLEXIE

- výcvik súčinnosti zložiek Integrovaného záchranného systému a štábov krízového riadenia.

Vysoká miera účelovosti a polyfunkčnosti výcvikovej osady umožňuje výcvik:

a) vojenských odborností:

- všetkých odborností pozemných síl, zvlášť príslušníkov výsadkových, prieskumných, mechanizovaných, chemických, ženijných a spojovacích jednotiek,
- príslušníkov vojenskej polície,
- príslušníkov mierových síl,
- príslušníkov zdravotníckych jednotiek,
- príslušníkov vrtuľníkového krídla,
- študentov AOS gen. Milana Rastislava Štefánika a kurzov všetkých odborností.

b) policajných odborností:

- príslušníkov štátnej polície všetkých odborností, zvlášť zásahových jednotiek,
- príslušníkov železničnej polície,
- príslušníkov väzenskej a justičnej stráže,
- príslušníkov colnej správy,
- príslušníkov mestskej polície,
- príslušníkov bezpečnostných agentúr,
- študentov policajných vzdelávacích inštitúcií.

c) zdravotníckych a záchrannárskych odborností:

- príslušníkov Hasičského a záchranného zboru všetkých profesií,
- príslušníkov dobrovoľných hasičských jednotiek,
- profesionálnych a dobrovoľných zdravotníckych pracovníkov,
- príslušníkov zdravotníckej záchrannej služby,
- príslušníkov vodnej, horskej a leteckej záchrannej služby,
- príslušníkov kynologických záchranných útvarov,

V JENSKÉ REFLEXIE

- štábov IZS,
- študentov zdravotníckych a hasičských vzdelávacích inštitúcií.

Výcviková osada svojím obsahovým usporiadaním a technickým prevedením spĺňa požiadavky na :

- vysoký stupeň:
 - **metodiky** – výcvik špecialistov s prejavmi názornosti, kontrolovateľnosti, hodnotenia, postupnosti a sústavnosti,
 - **bezpečnosti** – výcvik špecialistov uskutočňovaný na modeli trenažérových objektov s vysokou mierou pasívnych a aktívnych bezpečnostných prvkov,
 - **ekológia** - výcvik špecialistov, ktorý rušivo nezasahuje do zásad a režimov ochrany životného prostredia,
 - **efektívnosti** - intenzívny a frekventovaný výcvik špecialistov na trenažérových objektoch výcvikovej osady s veľkou mierou výcvikovej odolnosti a nízkych prevádzkových nákladov.
- **simulačný výcvik** – výcvik špecialistov umožňujúci dokonalé akčné zvládnutie jednotlivých dielčích prvkov výcvikovej osady, simulujúcich cestné tunely, železničné stanice, železničné vagóny, nemocnicu apod.,
- **situačný výcvik** – výcvik špecialistov na zvládnutie komplexných taktických situácií tímami špecialistov (príprava akcie, riadenie akcie, uskutočnenie akcie, komunikácia, vzájomná podpora).

Výcviková osada JAKUB VILLAGE je projektovo i konštrukčne riešená ako výcvikovo-účelový komplex výcvikových trenažérov, funkčne a prevádzkovo nadväzujúcich objektov a priestorov, u ktorých sú prioritne zdôraznené, pri plnom rešpektovaní zásadných projektových, statických, technologických a stavebno-podporných podmienok, výcvikové požiadavky.

Vo vybraných objektoch osady je možné vykonávať výcvik s použitím zbraní s ostrým strelivom. Osada umožňuje strelbu zo všetkých pištoľových, revolverových a brokovnicových zbraní v nasledovných kalibroch:

- Nb 9 mm Luger,
- Nb 7,62 x 39 (RD),
- Nb brok. 76 mm, 8,43 magnum,
- Nb brok. 76 mm, 3,50 magnum,

VÝCVIKOVÉ REFLEXIE

- Nb 7,62 browning.

Zároveň je možné použiť cvičné a ostré útočné granáty.

Jednotlivé súčasti výcvikovej osady sú použiteľné bez ohľadu na poveternostné a tepelné podmienky počas celého roka.

Výcviková osada vo všetkých svojich súčastiach spĺňa pri dodržaní všetkých prevádzkových poriadkov výcvikových zariadení podmienky na bezpečnosť, ergonómiu a hygienu. Výcviková osada je konštruovaná tak, aby neohrozovala bezpečnosť a zdravie obsluhujúceho personálu a cvičiacich jednotiek.

K zabezpečeniu kvalitného výcviku výcviková osada:

- navodzuje cvičiacim ilúziu reálnej osady a činností v nej,
- umožňuje vo vybraných objektoch ostrú streľbu zo zbraní predpísaného kalibru a použitie ručných granátov,
- umožňuje simulovanie svetelných, akustických a dymových efektov reálnych situácií,
- zabezpečuje prehľadné monitorovanie výcviku v osade a jej bezprostrednom okolí,
- poskytuje potrebnú mieru stavebnej odolnosti voči intenzívnemu výcviku,
- umožňuje súčasný výcvik niekoľkých výcvikových skupín,
- umožňuje výcvik s bojovou a dopravnou technikou s vymedzenými rozmermi a tonážou v určených priestoroch.

Výcvikovú osadu tvoria:

- výcvikové polygóny,
 - strelecko-taktický polygón
 - taktický polygón hasičského charakteru
 - taktický polygón dopravného charakteru
 - taktický polygón zdravotného charakteru
- cestná sieť,
- zabezpečovací systém osady,
- terčový manéver.

2.1 Strelecko-taktický polygón

Strelecko-taktický polygón je využiteľný nielen pre vojakov, ale aj pre výcvik policajných, hasičských, záchranárskych a zdravotníckych odborností. Taktický polygón policajného charakteru pozostáva:

- strelecká hala auto-moto,
- strelecká hala pešia,
- takticko-strelecké domce,
- zvonica,
- taktický polygón policajného charakteru (odstavná plocha s 3 ks osobný automobil, 1 ks nákladný automobil, 2x autobus).

Polygón je osvetlený a umožňuje výcvik aj za sťažených podmienok.

Strelecká hala auto-moto

Strelecké haly slúžia na takticko-streleckú prípravu. Sú vytvorené z ocelevej konštrukcie. Ich steny a strop sú balisticky zabezpečené pomocou balistických panelov (stavebných, alebo oceľovo-gumových), ktoré umožňujú vo vnútri ostrú strelbu zo zbraní predpísaného kalibru. Výcvik v halách je signalizovaný do vonkajšieho priestoru. Haly majú bezpečnostné uzatváranie.

Hala zabezpečuje combat strelbu zo stojacich a idúcich vozidiel na terče a pešiu mierenú a combat strelbu na väčšie vzdialenosti. Celá hala vytvára jeden priestor, ktorý je dimenzovaný na prejazd motocyklom, osobným autom a kolovým obrneným vozidlám. V hale je možné použiť vane s horľavým materiálom pre inštaláciu kontrolovateľného ohňa. Hala je okrem terčového manévru a požiarnych vaní prázdna. Uzatvárateľný vjazd a výjazd je riešený dvomi balisticky zabezpečenými otvormi na okrajoch jednej z dlhších strán. Hala je vnútri osvetlená.

Strelecká hala - pešia

Hala umožňuje pešiu combat strelbu na rôzny terčový manéver. Interiér haly vytvárajú tri samostatné časti, ktoré sú rozčlenené v celom priestore pevnými stenami. Vstup do haly je riešený tromi balisticky chránenými dverami v každej tretine dlhšej strany z prednej časti a tromi núdzovými dvermi v zadnej časti. Hala je vnútri osvetlená.

Takticko-strelecké domce

Domce slúžia na takticko-streleckú prípravu. Znázorňujú malé prízemné „obytné“ objekty. Sú postavené z balistických panelov (stavebných, alebo oceľovo-gumových, ktoré umožňujú vo vnútri ostrú streľbu zo zbraní predpísaného kalibru a použitie ostrých ručných granátov. Majú plochú, šikmú alebo sedlovú strechu, tvorenú trubkovou nosnou konštrukciou, zospodu pokrytú plechom Hardox 450 o hrúbke 3,2 mm a gumovými panelmi 2 cm hrubými proti odrazom striel. Zhora je strecha zakrytá izolačnou strešnou krytinou. Strecha presahuje boky objektu a medzi hornou plochou panelov a strechou je medzera cca 40 cm pre vetranie a odvádzanie plynov pri použití granátov. Strecha pozostáva z dielov, ktoré je možné zložiť žeriavom, v prípade výmeny opotrebovaných panelov. Domce sú s otvárateľnými dverami a nepriestrelnými oknami. Podlahy domcov tvorí preosiata zhutnená zemina. Interiér je osvetlený a možno ho zadymiť a osvetliť pomocou imitačných prostriedkov. Domce majú bezpečnostné uzatváranie.

Zvonica

Zvonica je postavená vo vidieckom štýle. Prízemie zvonice je osvetlené. Vo výbave je zadymovacie zariadenie pre zadymenie a imitáciu požiaru. Súčasťou zvonice je veža vysoká 6 m, ktorá plní monitorovaciu a taktickú funkciu.

Taktický polygón policajného charakteru

Taktický polygón tvorí odstavná plocha s 3 ks osobný automobil, 1 ks nákladný automobil, 2x autobus a slúži na nácvik policajných činností pri násilnom zastavovaní vozidiel. Polygón je možné využiť aj pri záchranárskych činnostiach.

2.2 Taktický polygón hasičského charakteru

Taktický polygón hasičského charakteru predstavuje súbor modelov pre prevádzanie frekventovaných hasičských a záchranárskych činností. Polygón tvoria :

- takticko-požiarné domce
- zborenisko, rumovisko, šachta
- skladisko

Polygón je osvetlený a umožňuje výcvik aj za sťažených podmienok a je využiteľný nielen pre hasičov, ale aj pre vojakov, policajtov, zdravotníkov a záchranárov.

V^oJENSKÉ REFLEXIE

Takticko-požiarné domce

Takticko-požiarny domec A sa skladá z prízemnia a dvoch poschodí. Je postavený z betónových prefabrikátov. Priečky rozdeľujú každé podlažie na dve menšie miestnosti.

Takticko-požiarny domec B sa skladá z prízemnia a pivničnej miestnosti s pivničnými oknami.

Akékoľvek okenné a dverové otvory takticko-požiarnych domcov sa zabezpečujú oceľovými okenicami a oceľovými dverami s uzamykaním.

Takticko-požiarné domce poskytujú realizáciu ohňovej simulácie v rozsahu:

- oheň pomocou regulovaných požiarov, t.j.: plynom LPG cez trysky (domec A),
- oheň pomocou zapálených častí nábytku,
- oheň pomocou kvapaliny vo vaniach,
- oheň pomocou nástreku zápalnej látky na steny budov,
- vo všetkých prípadoch použitia týchto technologických možností výcvikový polygón obsahuje možnosť regulácie a kontroly ohňa.

Zborenisko, rumovisko, šachta

Zborenisko slúži k výcviku záchranárov. Základ vytvárajú oceľovo-betónové priechody o potrebnej dĺžke a výške (60 m priechodov o výške 1,6 m (centrálny priechod) a 1,2 m u obidvoch priečných priechodov o dĺžke 40 m), ktoré sú zasypané stavebným materiálom z dvoch zámerne a účelovo strhnutých budov. V priechodoch je inštalovaný obojstranne fungujúci rozhlasový systém. Z každého priechodu vyúsťujú štyri rôzne horizontálne a vertikálne orientované výstupy. Vstupy sú uzamykateľné. Obidva priechody sú navzájom prepojené spojovacím priechodom. Všetky priechody sú zabezpečené odtokom zrážkovej vody. Súčasťou zboreniska sú 4 mobilné zátarasové panely s okami.

Súčasťou navýšenia výcvikovej účinnosti zboreniska je inštalovaná jeho druhá časť, predstavujúca rozsiahle rumovisko po simulovanej deštrukcii výškovej budovy. Areál zboreniska dopĺňa reštaurovaný hĺbkový bunker. Pre zvýšenie možností zadymovania je inštalovaný zodpovedajúci rozvod elektrickej energie, ktorý zabezpečuje funkciu zadymovacích prístrojov (dymostrojov) s automatickým a dištančným ovládaním.

Skladisko

Skladisko je určené pre taktickú a streleckú prípravu. Tvorí ho rozmerná prízemná budova. Budova je vnútorne členená na dve časti – menšiu taktickú a väčšiu streleckú. Celá

V JENSKÉ REFLEXIE

budova je postavená z prefabrikátov, pričom strelecká časť umožňuje streľbu cvičným strelivom. Taktická časť je členená na menšie tri miestnosti. Vchod do každej časti je samostatný z bezpečného priestoru. Je riešený 3 vstupnými otvormi (veľká brána, malé dvere, vonkajšie schodisko s balkónikom a vstupom na lávky). Vo vnútri streleckej časti pod strechou sú inštalované pochôdzkové lávky. V skladišku možno inštalovať vane s horľavou tekutinou pre simuláciu požiaru. Podlahy tvorí preosiata zhutnená zemina. Interiér i okolie budovy je osvetlené.

2.3 Taktický polygón dopravného charakteru

Taktický polygón dopravného charakteru predstavuje súbor modelov pre výcvik frekventovaných hasičských, záchranárskych a strelecko-taktických činností. Polygón tvorí:

- železnica,
- cestný tunel.

Železnica

Železnica je využívaná pre výcvik hasičov, zdravotníkov, policajtov, colníkov a vojakov. Vytvára komplex štandardnej verzie železnice. Model železnice tvoria:

- železničná stanica osobná - obsahuje väčšiu halu a niekoľko štandardných menších miestností s východmi. Celá budova je oceľová, priečky sú postavené z prefabrikátov. Pred železničnou stanicou je vybudované nástupisko. Stanica umožňuje simulačnú streľbu s taktickými námetmi a použitie otvoreného ohňa,
- železničná stanica nákladná - obsahuje väčšiu halu a niekoľko menších miestností. Celá budova je oceľová, priečky sú postavené z prefabrikátov. Stanica umožňuje simulačnú streľbu s taktickými námetmi a použitie otvoreného ohňa,
- koľajisko - o dĺžke cca 2 x 100 m. Je vytvorené zo štandardných železničných koľají.
- nechránený železničný prejazd – cez cestnú komunikáciu, v štandardnom vyhotovení,
- železničné vagóny - rôznych typov – osobný vagón, nákladný vagón, cisterna. Osobný vagón má časť balistickú a časť požiaru. Nákladný vagón je naložený rôznym materiálom. Cisterna je prispôbena pre simuláciu ekologickej havárie.

Cestný tunel

Cestný tunel je predovšetkým určený na špeciálny výcvik hasičov, vojakov, zdravotníkov, policajtov a colníkov napr.:

- hasičské, záchranárske a zdravotnícke činnosti,

V JENSKÉ REFLEXIE

- protiteroristické činnosti,
- protikriminálne činnosti,
- bojové a humanitárne činnosti.

Cestný tunel je prispôsobený pre modelovanie rôznych kritických situácií:

- havárie rôznych typov vozidiel,
- technické havárie v tuneli,
- ekologické havárie v tuneli,
- dopravné zápchy v tuneli,
- zrávaly v tuneli,
- zadymenie tunela,
- simulačná streľba v tuneli,
- požiar v tuneli.

Cestný tunel je dlhý 60 m, široký 9 m a vysoký 5 m. Tunel je dvojprúdový, každý prúd o šírke 3,5 m. Tunel je prejazdný z oboch protichodných strán. Po oboch vnútorných stranách tunela sú po celej dĺžke chodníky o šírke 1 m a únikové východy.

Trenažerový cestný tunel vytvára predstavu reálneho tunela. Konštrukcia tunela je oceľová. Obsahuje osvetlenie, odvetrávanie a štandardné značenie.

Cestný tunel obsahuje časť požiaru o dĺžke 30 m s protipožiarnym vybavením:

- záchytná betónová vaňa,
- čistička odpadových vôd,
- zahorovacia sústava,
- zadymovacia sústava,
- závalová sústava,
- odvetrávacia a filtračná sústava,
- vodný zdroj úžitkovej vody,
- prípojka elektrickej energie,
- monitorovací a varovný systém.

Súčasťou vybavenia tunela sú: autobus s možnosťou zadymenia, nákladný automobil (valník) s možnosťou zahorenia horľavých predmetov umiestených na korbe a osobné automobily s možnosťou regulovaného ohňa vo vnútornom priestore.

Trenažerový cestný tunel dotvárajú:

- príjazdová a odjazdová komunikácia, ktorá sa v širšom priestore napája na sieť vonkajších komunikácií výcvikovej osady i celého výcvikového priestoru,
- označené križovatky.

2.4 Taktický polygón zdravotníckeho charakteru

Nemocnica s podnetovou záťažovou simuláciou

Výcvikový trenažér – Nemocnica s podnetovou záťažovou simuláciou umožňuje taktický výcvik zdravotníkov vo vyšších fázach urgentnej zdravotníckej starostlivosti a v kritických situáciách záťažovej simulácie, zdravotníkov a hasičov v podmienkach požiaru nemocnice a zdravotníkov a policajtov v situáciách riešenia kriminálnych a teroristických zámerov v nemocnici.

Odborný výcvik v nemocnici funkčne nadväzuje na výcvik zdravotníkov v rôznych modelových situáciách záchranárskeho charakteru, napr. :

- dopravné havárie na komunikáciách, na železnici, v tuneli,
- požiar v obytných a technických objektoch,
- zborenie obytných a technických objektov,
- technologické havárie,
- ekologické havárie,
- ohrozenie radiačného, chemického a biologického charakteru,
- záplavy (s použitím vodného cvičiska),
- kriminálne a teroristické ohrozenie.

Vzhľadom k zabezpečeniu taktického zdravotníckeho výcviku v teréne sú vyčlenené miesta pre inštalovanie :

- terénneho zdravotníckeho zariadenia,
- spevnenej plochy pre aktivovanie štandardnej poľnej nemocnice.

Koordinačné centrum IZS s podnetovou záťažovou simuláciou

Výcvikový trenažér – Koordinačné centrum IZS s podnetovou záťažovou simuláciou sa zriadi pre výcvik riadenia a koordinácie zložiek IZS a rozvinutie krízových štábov v rôznych modelových situáciách (ekologické a priemyselné havárie, záplavy, ohrozenie

kriminálnymi a teroristickými živlami a pod.) a záťažových pracovných podmienkach (hluk, dym, zhoršená viditeľnosť).

2.5 Obslužné zariadenia výcvikovej osady

Cestné komunikácie

Komunikácie umožňujú pohyb osôb a vozidiel v priestore osady za účelom výcviku a údržby. Majú povrch asfaltový a panelový. Komunikačnú sieť dopĺňajú nespevnené poľné cesty. Na všetkých významných miestach sú inštalované dopravné značky a dopravné návestia.

Zabezpečovací systém výcvikovej osady

Zabezpečovací systém výcvikovej osady predstavuje nevyhnutný súbor prvkov a opatrení k zaisteniu vysokej úrovne výcviku, bezpečnosti výcviku a prevádzky pri rešpektovaní nevyhnutných hygienických noriem. Tvorí ho:

- rozvod elektrickej energie interného i externého osvetlenia – iba do vybraného priestoru,
- vodovodný rozvod – iba do vybraného priestoru,
- sociálne zariadenia,
- oplotenie priestoru (plechový, drôtený plot) s nevyhnutnými bránami,
- sklad materiálu (min. tri väčšie kancelárie, dva veľké sklady) inštalované vo vybranom objekte,
- parkovisko,
- kamerový systém.

Učebný blok

Súčasťou učebného bloku sú dve samostatné väčšie miestnosti, ktoré majú samostatný vstup z bezpečnej strany. Slúžia na riadenie výcviku v celom sektore výcvikovej osady a ako učebne. Miestnosti sú vykurované, osvetlené, s prívodom teplej vody a vybavené potrebným nábytkom pre cca 20 osôb v každej miestnosti.

Riadiaca veža

Riadiaca veža je vysoká 12 m, je oceľová, uzavretá, chránená pred poveternostnými vplyvmi a plní úlohy pre pozorovanie okolitého priestoru a zároveň úlohy spojené s riadením

VJENSKÉ REFLEXIE

a bezpečnosťou výcviku v rôznych sektoroch. Miestnosť je vykurovaná. Zároveň obsahuje zvukové zariadenie na riadenie výcviku, sirénu a panel na ovládanie výstražných svetiel a osvetlenia v noci. Panel je prispôsobený na rýchle a názorné ovládanie bežných svetiel a výstražných svetiel s ich vizuálnou kontrolou pomocou svetelných kontroliek.

Terčový manéver

V celom priestore výcvikovej osady je možné používať terčový manéver v predpísaných priestoroch podľa prevádzkovej a technickej dokumentácie pri splnení nasledujúcich požiadaviek:

- je prenosný diaľkovo ovládateľný do vzdialenosti 300 m,
- s vyhodnocovacím zariadením úspešnosti streľby a skupiny terčov s možnosťou pamäte t.j. histórie streľby a písomné vyhodnotenie aktuálnej streľby,
- použiteľný v teplotných rozdieloch od - 30 °C do + 40 °C,
- je schopný zaznamenať výstrely ostrou streľbou, streľbou simulačným strelivom a výcvikovými pomôckami (paint-ball, air-soft),
- umožňuje streľbu na pohyblivé, pevné a miznúce ciele.

3. VÝCVIKOVÁ VÝŠKOVÁ BUDOVA

Palcové titulky novín a správy elektronických médií v posledných rokoch spájali väčšinu vojenských operácií[3] s určitou obývanou aglomeráciou – mestom. Panama City, Kuvajt City, Mogadišo, Groznyj, Sarajevo, Kinshasa alebo Bagdad sa stali miestami tvrdých bojov, ktoré nerešpektovali žiadne pravidlá a zákonitosti regulárnej vojny. Zastavané priestory (urban terrain, built-up area) sú definované ako sústredené stavby, konštrukcie, stavebné príslušenstvo a rad rôznych zariadení, alebo ako mestá a veľkomestá s rozsiahlou prepojenou mestskou zástavbou pokrývajúcou rozsiahlu súvislú plochu. Predpokladá sa, že v roku 2025 bude v mestských aglomeráciách žiť až 80 % obyvateľstva vyspelých krajín a 55 % obyvateľstva rozvojových krajín.

Na základe uvedených skutočností sa vytvára potreba vybudovať reálne výcvikové zariadenie [4] charakteru výškovej budovy, ktoré by umožňovalo výcvik vojenských, policajných a záchranárskych činností čím by sa dosiahla vysoká efektivita výcviku.

S tým však súvisí zásadná otázka, v akých budovách tento výcvik vykonávať. Výcvik v štandardných budovách, ktoré sa dočasne využívajú pre výcvik a po jeho ukončení sa vracajú k pôvodnému účelu, prinášajú zložité problémy nielen metodické a bezpečnostné, ale narážajú na problémy ekologické a obzvlášť finančné pri uvedení budov do pôvodného stavu.

V JENSKÉ REFLEXIE

Optimálnym riešením je použitie reálnych budov, ktoré už stratili ich pôvodný charakter a je možné ich dostatočnej miere adaptovať na výcvikové účely.

Vo výcvikovom priestore Lesť sa nachádza v minulosti vybudované obytné zariadenie DRUŽBA, ktoré už dlhšiu dobu neplní svoj účel. Je potrebné uvažovať, že premyslenou rekonštrukciou niektorej vhodnej budovy ubytovacieho charakteru, je možné poskytnúť optimálne podmienky pre výcvik vojakov, policajtov a záchranárov vo výškových objektoch.

Výcviková výšková budova bude multifunkčným výcvikovým zariadením pre vykonávanie výcviku širokého súboru činností vojenských, policajných, hasičských a zdravotníckych vykonávaných v okolí budovy, na budove a vo vnútri budovy.

a) vojenské činnosti:

- priblíženie k budove,
- boj o budovu v okolí a vo vnútri objektu,
- obsadenie budovy zo zeme zo vzduchu (výsadkom, zlanením),
- bojový, ženijný a chemický prieskum budovy,
- monitorovanie budovy,
- ostreľovanie budovy,
- použitie zbraní v budove,
- použitie granátov a rôznych imitačných prostriedkov,
- získavanie zajatcov, ich stráženie a vypočúvanie,
- odminovanie budovy, chemická a radiačná očista, deratizácia,
- obrana budovy,
- stráženie budovy hliadkovaním a paľbou,
- boj príslušníkov mierových síl proti teroristom,
- kontrola obyvateľstva, zvládanie nepokojov,
- humanitárna pomoc.

b) policajné činnosti:

- vnikanie do budovy zo zeme a výsadkom,
- prieskum budovy,
- boj v budove s použitím zbraní a boja zblízka,
- použitia donucovacích a imitačných prostriedkov,
- zaistenie kriminálnych a teroristických živlov,
- výsluchy,

V^oJENSKÉ REFLEXIE

- vyhľadávanie drog, zbraní a iných predmetov policajného a colného záujmu,
- kontrola obyvateľov,
- činnosť s policajnými psami.

c) záchrannárske činnosti:

- vnútorný prieskum budovy a vyhodnotenie situácie,
- vniknutie do budovy zo zeme, zo vzduchu za pomoci požiarnej techniky,
- hasenie požiaru,
- vyhľadávanie ohrozených osôb v budove a pri požiaru a zemetrasení,
- prvá pomoc v budove,
- evakuácia postihnutých osôb z budov pri požiaru a zemetrasení,
- transport postihnutých osôb vozidlami, vrtuľníkmi,
- vyslobodzovanie osôb z výťahu,
- činnosť so záchrannárskymi psami.

Pre zrealizovanie nacvičovaných činností bude možné do budovy vniknúť rôznymi spôsobmi zo zeme, zlaňovať z vrtuľníka na rôzne časti budovy, používať ostrú, cvičnú a laserovú strelbu, cvičné granáty, akustické a optické efekty, závaly, zadymenie a simuláciu požiaru.

Výcviková výšková budova po rekonštrukcii by mala spĺňať požiadavky:

- **simulačného výcviku** – výcviku špecialistov umožňujúceho dokonalé akčné zvládnutie jednotlivých dielčích prvkov budovy, napr. rôznych typov okien, dverí, miestností, chodieb, schodov a pod.,
- **situačného výcviku** – výcviku špecialistov k zvládnutiu komplexných taktických situácií, tými špecialistov (príprava akcie, riadenie akcie, vykonanie akcie, komunikácia, vzájomne istenie a pod.),
- **metodického výcviku** – výcviku špecialistov s prejavmi názornosti, kontrolovateľnosti, hodnotenia postupnosti a súvislosti,
- **bezpečného výcviku** – výcviku špecialistov vykonávaného na účelovo vybavenej budove s vysokou mierou pasívnych a aktívnych bezpečnostných prvkov,
- **ekologického výcviku** – ktorý rušivo nezasahuje do zásad ochrany životného prostredia,

VJENSKÉ REFLEXIE

- **ekonomického výcviku** – intenzívneho a frekventovaného výcviku špecialistov na výcvikovej budove s veľkou mierou výcvikovej odolnosti.

Všetky uvedené požiadavky garantujú vysokú efektivitu výcviku, ktorá zvýši bojovú pripravenosť špecialistov ozbrojených síl.

4. ZÁVER

Doterajšia prax a skúsenosti potvrdzujú, že novo vybudované výcvikové zariadenie Jakub Village určené pre výcvik jednotlivca a malých skupín v podmienkach bojových, protiteroristických, mierotvorných a záchranárskych činností sa stalo vo veľmi krátkej dobe jedným z najvyužívanějších výcvikových zariadení vo výcvikovom priestore vojenského obvodu Lešť. O vysokej vyťažnosti jednoznačne hovorí aj štatistika využitia. Kvôli veľkému záujmu je potrebné plánovať využitie zariadení Jakub Village po väčšinu roka presne na hodiny. V neposlednom rade projekt Výcviková osada Jakub Village bol na medzinárodnom veľtrhu IDEB 2008 /International Defence Exhibition Bratislava/ ocenený *Zlatou medzinárodnou novinárskou prestížnou cenou*. O veľkej pocte môžeme hovoriť aj pri vyjadreniach Predseda Vojenského výboru NATO admirál Giampaolo Di Paola so sprievodom navštívil v dňoch 31. mája až 2. júna 2009 na pozvanie náčelníka GŠ OS SR generála Ľubomíra Bulíka Slovenskú republiku. V rámci svojej oficiálnej návštevy zavítal admirál Di Paola dňa 2. júna 2009 aj do výcvikového priestoru Lešť. Po statických a dynamických ukázkach v priestoroch výcvikovej osady Jakub Village uznanlivo konštatoval „Výcviková osada Jakub Village je unikátnym výcvikovým zariadením vo všetkých aj tých najnáročnejších kritériách“.

Zo strany špeciálnych jednotiek pre oblasť špeciálneho výcviku boli vznesené požiadavky vybudovať výcvikové zariadenie, kde bude možné v plne realistických podmienkach vykonávať výcvik v takticko-špeciálnej príprave špeciálnych vojenských a policajných jednotiek v mestských podmienkach, nakoľko je predpoklad je, že do roku 2015 bude 80 % všetkých bojových operácií v prípadných konfliktoch prebiehať v zastavaných oblastiach. Na základe vykonanej analýzy pre uvedené cvičisko navrhujeme využitie existujúcich objektov vo Vojenskom obvode Lešť, ktoré nie sú využívané v plnom rozsahu a boli by ideálne pre výcvik boja v zastavanej oblasti a k nácviku záchrany zadržovaných osôb. V priestoroch „Sídlička DRUŽBA“ je možné vytvoriť ideálne podmienky pre výcvik na zariadení, ktoré by spĺňalo charakter výškovej budovy pre boj v meste. Súčasťou projektu

by mal byť komplex zakrytých, polozakrytých a otvorených strelníc, pokrývajúcich vzdialenosti účinného dostrelu jednotlivých používaných strelných zbraní.

Recenzent: doc. Ing. Pavel BUČKA, CSc.

POUŽITÉ ZDROJE

- [1] Dlhodobý plán štruktúry a rozvoja Ozbrojených síl Slovenskej republiky, Bratislava, MO SR 2001
- [2] Koncepcia priorít a rozvoja využívania VVP Lešť v súlade s požiadavkami vyplývajúcimi z dlhodobého
plánu štruktúry z rozvoja OS SR – model 2010 s výhľadom do roku 2015, Bratislava, GŠ OS SR, 2005
- [3] Vojenské obzory 01/2006, Bratislava, MO SR, 2006 str. 91
- [4] Uznesenie vlády SR č.498/2007, Bratislava, NR SR, 2005

VOJENSKÉ REFLEXIE

VOJENSKÉ REFLEXIE

Vedecko-odborné periodikum

Vydavateľ: Akadémia ozbrojených síl
generála Milana Rastislava Štefánika
v Liptovskom Mikuláši

Demänová 393

031 06 Liptovský Mikuláš 6

Počet strán: 132

Náklad: elektronický časopis uverejnený na internete:
www.aos.sk

Vydané: apríl 2010, roč. V, č. 1/2010

Foto obálka: Peter Dovina

Dizajn obálka: Miloš Očkay

ISSN 1336-9202

AKADÉMIA OZBROJENÝCH SÍL
GENERÁLA MILANA RASTISLAVA ŠTEFÁNIKA